

1575/6

Poštarina plaćena u gotovu

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI
ÉS KRITIKAI SZEMLE

1949 június - július

T A R T A L O M:

Dobrivoje Vidics: Pártmunka a termelő parasztszövetkezetekben (289) —
Szsender Kulenovics: A dervisek nagygyűlése (301) — *Majtényi Mihály*:
Az ingovány (310) — *Csépe Imre*: Májusi mezőkön (320) — *Thurzó Lajos*:
A traktor (321) — *Herceg János*: Változó világban (322) — *Rácز Vince*:
Igaz mese (335).

KULTURÉLET

Kúti Gyula: A szabadkai népkör munkája (343) — *Juraj Szpevák*: Vajdasági szlovákok kulturmunkája (350) — *Végh Sándor*: Vajdasági néptáncok szemléje (357).

KÉPMELLÉKLET: *Hangya András*: »Bach-korszak«.

FIGYELŐ

Gajdos Tibor: »Kéz a kézben« (Weigand József színjátékáról) (360) —
Bodrits István: Anyanyelvünkért (365).

SZEMLE

»Naša štampa« (374) — Fialat szerb írók estje Noviszádon (375) — Rövid kulturhírek Magyarországról (377) — Az 1948-as irodalmi Sztalin-díjak (377) — Gorkij kiadatlan kéziratái (378) — G. B. Shaw Liszenkóról (379) — Kulturhírek a népi demokrácia országaiból (381).

Szerkeszti a szerkesztő bizottság

Felelős szerkesztő: Olajos Mihály

Szerkesztőség: Noviszád, Jován Gyorgyevics utca 2. Telefon 26—33

Kiadóhivatal: Szubotica, Engels utca 9

Telefon: Szubotica, 414

Előfizetési díj: Egy évre 120 dinár, fél évre 65 dinár, egyes szám ára 12 dinár

Postatakarékszám 32—906—031. Lapzárta minden hó 10-én.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adunk vissza.

A pártmunka egyes kérdéseiről a vajdasági termelő parasztszervezetekben

Irta VIDICS DOBRIVOJE

Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Vezetőségének határozatai a Párt további feladatairól a falu szocialista átalakítása és a szocialista építés ütemének meggyorsítása terén a pártszervezetek, a szervezetkezeti és az állami vezetőség figyelmének központjában állanak és a parasztság tömegeiben a legélelkebb érdeklődést keltették.

A szervezetkezeti parasztiok szövetségi értekezlete szervezetkezeti mozgalmunk erejének általános jugoszláv manifesztációja és nagy munkaértekezlet volt, amely az új szervezetkezeti alapszabályokat eredményezte.

A JKP KV második plenumának ülészése idején dolgozó parasztságunk kezdeményezése fokozódott a termelő parasztszervezetekbe való belépés és új termelőszervezetek létesítése iránt, a pártszervezetek pedig felerősítették az általános típusú földművesszervezetek fejlesztésére irányuló munkájukat.

Ekkor, Jugoszlávia Kommunista Pártja Központi Vezetőségének második plenumán, a szocialista szektorról szólva a következőket mondta Kardely elvtárs:

„Eszertint az abszolút számok még kicsik, de irányzatuk állandóan és gyorsan növekedő. Mindez azt jelenti, hogy Pártunk politikája a falu szocialista átalakítása tekintetében helyesnek bizonyult.

Bár a szocialista szektor ereje még gyenge, az eszme behatolt, az alapot megteremtettük, sok tapasztalat halmozódott föl és kipróbáltuk a szervezeti formákat. Ezek pedig nagy és fontos eredmények. Mégis, tényként kell megállapítani, hogy az eredmények még sokkal nagyobbak lehetnének, ha ezt a politikát kitarтоbban, következetesebben és kevesebb ingadozással folytatnók. Ez az ingadozás részben a minden szocialista intézkedés ellen lázadó falusi kapitalista elemek nyomásának eredménye, de általában a kisbirtokos paraszti nemtörődömségé is, amelyet a kapitalista elemek fölhasználnak saját állásaik megvédésére. Másrészt, bizonyos ingadozás mutatkozott egyes kádereink fejében uralkodó politikai és elméleti homály folytán; ezek a káderek hajlamosak arra, hogy a kérdéseket gépiesen, sablonosan, tisztára elsajátított gyakorlat alapján oldják meg, nem véve kellőképen figyelembe az adott helyzetet falvainkban és az ország egyes részeiben.

A gyakorlat azonban kézzelfoghatóan igazolta a Központi Vezetőség vonalvezetésének helyességét és most már elérkezett az idő nemcsak arra, hogy ezt a vonalat még szilárdabban lerögzítsük és még határozottabban kidolgozzuk, hanem itt az ideje annak is, hogy hozzáálljunk minél döntőbb és főleg minél gyorsabb megvalósításához."

A JKP Központi Vezetőségének második plénuma pontosan meghatározta a falu szocialista átalakításának ütemét meggyorsító munkamódszereket és formát, világos távlatokat adva az egyéni parasztgazdaságok kollektív gazdaságokba történő egyesítésének folyamatához és a falusi kapitalista elemekkel szemben követendő politikánkhoz.

Ezzel kapcsolatosan a szövetkezeti parasztok első szövetségi értekezletének határozata a következőket mondja:

"Földműves-szövetkezeti mozgalmunkban a termelő parasztszövetkezeteknek úttörő szerepük van mezőgazdaságunk szocialista átalakítása terén. A legöntudatosabb parasztok — hálául Jugoszlávia Kommunista Pártja nevelő és szervező munkájának — megalkotották az első termelő parasztszövetkezeteket. Ezek évről-évre gyarapodtak és erősödtek, főleg pedig a JKP V. kongresszusa és a JKP KV második plénuma után, amelyek távlatokat nyitottak és megmutatták a szocializmus építésének útját a falun.

A termelő parasztszövetkezetek létesítésének lendülete iparunk erőteljes fejlődésének, Öt éves Tervünk megvalósítása során elért gazdasági sikereknek, dolgozó parasztjaink fejlett öntudatának, Pártunk és néphatóságaink iránti bizalmának eredménye. Szervezeti erősödésük és a termelésben megvalósított sikereik megmutatták a szövetkezeti nagybirtokok előnyeit a törpe parasztgazdaságok felett."

Az új termelő parasztszövetkezetek létesítésére irányuló kezdeményezés és az általános típusú szövetkezetek munkájának jobb megszerzéséért folytatott harc különösen a JKP Központi Vezetőségének történelmi jelentőségű januári plénuma után fokozódott. A Párt tagjai és a falvak dolgozó tömegei lelkesedéssel fogadták a Központi Vezetőség határozatait a szocialista építés ütemének meggyorsításáról a falvakban. Íme néhány adat, amelyek megmutatják, milyen nagy fordulat következett be a JKP Központi Vezetőségének második plénuma után a termelőszövetkezetek létesítéséért folytatott parasztmozgalom fejlődésében. 1948 végén Vajdaságban 349 termelő parasztszövetkezet volt 37.982 családdal, amelyek Vajdaság megművelhető földjének 12,39 százalékát birtokolták. 1949 január 1-től január 5-ig 328 új termelő parasztszövetkezet létesült, amelyekhez 44.296 család csatlakozott, ide számítva azokat is, amelyek a már korábban létesített szövetkezetekbe léptek. Április 5-én Vajdaságban összesen 677 termelő parasztszövetkezet volt, amelyeknek 82.278 család volt a tagja (ami az összes földtulajdonos családok 28,97 százaléka). Ezek a szövetkezetek a megművelhető föld 27,83 százalékával rendelkeznek. Az állami birtokokkal, az általános típusú szövetkezetek és az állami vállalatok gazdaságaival együtt most már a megművelhető föld 40,83 százaléka tartozik a szocialista szektorhoz a Vajdaságban.

HANGYA ANDRÁS: BACH KORZAK

Ezek az adatok arról tanúskodnak, hogy Pártunknak falvaink szocialista átalakításával kapcsolatos vonalvezetése helyes, azt mutatják, hogy a Központi Vezetőség helyesen elemezte és jól értékelte a szocializmus építési ütemét meggyorsító adottságokat a falvakban.

Teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy 1949 végéig újabb győzelmeket vívunk ki a JKP KV második plénumán hozott határozatok végrehajtása terén, azzal a feltétellel, hogy a határozatokat helyesen alkalmazzuk a gyakorlatban.

Hogy munkánk továbbra is eredményes legyen, meg kell világítani a pártszervezetek munkájának egyes kérdéseit a termelőszövetkezetekben. Arra szorítkozom, hogy a pártszervezetek munkáját először a termelési költségvetéssel és a termelőszövetkezetek általános gazdálkodásával kapcsolatosan, másodszer a kapitális építkezéssel és harmadszor a termelőszövetkezetek alapjaival kapcsolatosan ismeressem.

A pártszervezet, a termelési költségvetés és az általános gazdálkodás a termelő parasztszövetkezetekben

A kolhózik termelési tervkészítésének a mi viszonyainkra alkalmazott tapasztalatai alapján termelőszövetkezeteinkben kialakult a szövetkezeinknek jelenleg legjobb megfelelő tervezési módszer.

Helyes, hogy a termelési költségvetéseket maguk a szövetkezeti vezetőségek dolgozzák ki, de a szövetkezeti szövetségek szakértői és oktatói, valamint a járási népbizottságok is támogassák őket ebben. Az így kidolgozott terv a szövetkezeti gazdálkodás teljes képét adja, éppen ezért minden szövetkezeti tagnak ismernie kell. Ebből kell kiemelni minden hónap, tized és nap meghatározott feladatait. Ezért a termelési költségvetés semmiesetre sem pusztán számtani-könyvelési művelet, hanem gyakorlati cél, amelynek megvalósítására minden szövetkezeti tagnak főrekednie kell.

A termelő parasztszövetkezet termelési költségvetésének összeállításakor a termelés lehetséges kiterjesztésének vonalán kell haladni, hogy a szövetkezet minél több terményt juttathasson a piacra és biztosíthassa a szövetkezeti tagok szükségleteit. A terv kidolgozása közben számolni kell a szövetkezeti alapok létesítésével. Ezenkívül a termelő parasztszövetkezetek termelési költségvetése az állami gazdasági terv része, tehát azt az állami gazdasági terv keretében kell kidolgozni.

A mi körülményeink között több okból rendkívül fontos az állattenyésztési termelés helyes tervezése, de hasonlóképpen fontos a kertészeté, (különösen azokban a szövetkezetekben, amelyekben erre megvannak a lehetőségek vagy amelyek ipari központok közelében vannak) valamint a szőlő- és gyümölcsstermelésé is. A kapitális építésnek is meg kell felelnie a termelés szükségleteinek és összhangban kell lennie a termelés megvalósításának reális feltételeivel.

Eszerint teljesen érthető, hogy a szövetkezeti tagokat élénken érdekli, hogy a szövetkezet termelését az egész gazdasági évre helyesen állapítsák meg.

Azonban 1948-ban azon szövetkezetek mellett, amelyek helyesen fogták a termelési költségvetés kidolgozásához, voltak olyan ter-

melőszövetkezetek is, amelyek hibákat követtek el a tervezésben. Ezek a hibák főleg a következők:

Először, egyes termelési költségvetéseket a szövetkezeti vezetőség oktatói dolgoztak ki, a szövetkezeti vezetőségek gyakran alig vettek részt ebben a munkában. A brigádok és az egyes termelési ágak vezetői gyakran nem működtek közre a tervek összeállításában. Egyes helyeken a termelési költségvetéseket egyáltalán nem ismertették a szövetkezeti konferenciákon.

Másodszor, a szövetkezeti vezető káderek egy része úgy vélte, hogy a tervezésben a termelési költségvetés kidolgozása a fő, bár a terv kidolgozásának kétségtelen fontossága mellett tisztában kell lenni azzal, hogy ez csak a kezdet, az első lépés a tervezésben. A kidolgozott terv havonkénti, tíznaponkénti és naponkénti felhasználásának, azaz helyes alkalmazásának a pártszervezet, a szövetkezeti vezetőség és tagság mindennapi, a tervezett termelés megvalósítása érdekében folytatott küzdelmében uralkodó munkamódszerré kell válnia.

A verbászi „Száva Kovácsévics” termelő parasztszövetkezet 1.800 kg holdankénti kukoricatermést tervezett és 1.150 kg-ot ért el. Ha a felelős vezetőség helyesen alkalmazta volna a tervet, legalább a leg-egyszerűbb termelés-technikai intézkedéseket foganatosította volna: megfogasolták volna a vetést, háromszor kapáltak volna, s nem mulasztották volna el a kiegészítő megporzást, a termés bizonyára nagyobb lett volna. A kukoricát azonban csak egyszer vagy kétszer kapálták és csak helyenként kapáltak háromszor, kiegészítő megporzást egyáltalán nem végeztek, bár köztudomású, hogy ezzel holdanként 2—3 mázsa terméstöbblet érhető el. Így történt a tejhozammal is. Csak az év végén állapították meg, hogy az évi tejhozam tehemenként 533 liter volt. Mindezek a példák azt mutatják, hogy a tervnek irányítania kell a harcot, hogy az év folyamán figyelemmel kell kísérni végrehajtását és meg kell tenni az intézkedéseket megvalósítása érdekében.

Harmadszor, reálisan kell tervezni. Egyes szövetkezetek tervbe vették, hogy jószágokat vásárolnak és nem számoltak azzal, hogy ha maguk tenyésztenek állatokat, csökkenthetik a kiadásokat vagy például nem gondoltak arra, hogy a kapitális építkezéshez szükséges anyagok egy részét helyben is beszerezhetik.

Negyedszer, a termelési költségvetés összeállításától, az év elejétől kezdve az év folyamán ki kell egészíteni és javítani, ha nem akarjuk, hogy az év végén pusztá kívánságok gyűjteménye legyen. Egyébként a terv megvalósíthatatlan marad abban a szövetkezetben, amelyben a vezetőség megengedi, hogy vastag irodai porréteg lépje be.

Ötödször, a szövetkezeti vezetőségek a szövetkezeti közgyűlések napirendjére számos fontos kérdést tűznek ki. Mindezek a kérdések megoldásra várnak, azért is vetik fel őket. De nem ritka az az eset sem, hogy a szövetkezet vezetősége a szövetkezeti problémák tárgyalásakor „megfeledez” arról, hogy a termelési költségvetés megvalósításának konkrét értékelését terjessze a szövetkezeti tagok elé. Azt a gyakorlatot kell bevezetni, hogy a szövetkezeti vezetőségek gyakrabban lépjenek a szövetkezeti tagok értekezletére a terv megvalósításának

konkrét kiértékelésével és olyan javaslatokkal, amelyek elősegítik a terv megvalósítását.

Egyre nagyobb azoknak a szövetkezeteknek a száma, amelyek az 1948 évi hibákat az 1949 évi termelési költségvetés kidolgozásakor kiküszöbölik, bár megállapítható, hogy egyes szövetkezetekben ugyanazek és hasonló hibák továbbra is megisméltődnek. A jelenlegi szükségletek szerint a megművelhető területnek mintegy 16 százalékát a takarmányalap céljaira kell hasznosítani; ha a szövetkezet vezetősége számolt volna az említett, 1948 évbéli hibákkal, a verbászi „Isza Szekicki” termelő parasztszövetkezet bizonyára nem vett volna tervbe mindössze 6 százalékos takarmányalapot. Azt a hibát is el lehetett volna kerülni, hogy a pénzügyi terv kidolgozásakor nem tanácskoztak az állattenyésztőkkel, ezért vett tervbe a jákovói „Crvena Zvezda” szövetkezet 130 kanca után 40 csikót stb. Egyes szövetkezetek tervbevették a növendékállatok, sőt még az anyakocák eladását is, noha a termelőszövetkezeteknek olyan tervet kell készíteniök, amely szerint nem a növendékjószágot, hanem a hizlalt állatokat bocsájják áruba és tenyészállat-feleslegüket más szövetkezeteknek adják el; vagy pedig nem veszik tervbe a felesleges igásjószág eladását, hogy ellenértékükért tenyész- és haszonállatokat vásárolhassanak.

Az említett, 1948 évi hibák megisméltődését már most kell megakadályozni a szövetkezeti vezetőségek helyes munkájával, a brigádvezetőkkel, az egyes termelési ágazatok vezetőivel és a szakértőkkel folytatott tanácskozások segítségével, végül pedig a termelési költségvetés előterjesztésével a szövetkezeti tagok általános értekezletein.

A termelési költségvetés jelentősége szemmel látható a szövetkezet általános gazdálkodásában. Ezért minél jobban ki kell domborítani a pártszervezet szerepét ennek a tervnek kidolgozásában és végrehajtásában.

A pártszervezetek nagy része sem a múlt évben sem az idén nem tárgyalta meg összegjövetelein szövetkezetük termelési költségvetésének elkészítését. A pártszervezetekben a termelési költségvetés iránt tanúsított érdektelenség annak a jele, hogy nem értékelték meg a szervezet szerepét és kötelezettségeit a termelőszövetkezetekben. Így például a kükindai járásban a „Márko Oreskovics” szövetkezetben egyes kommunisták azzal „indokolták meg”, miért nem vett részt szervezetük a termelési költségvetés irányelveinek meghatározásában, hogy „nem vagyunk szakemberek, itt pedig szakértőkre van szükség” stb. A szövetkezeti szövetség ellenőre ugyanebben a szövetkezetben tévesen azt számította ki, hogy egy-egy szövetkezeti tag munkanapja mindössze 9.50 dinárért. Amikor a szövetkezeti tagok maguk láttak hozzá a kiértékeléshez, kiderült, hogy 150 dinár a munkanap értéke. Zentán a „Május 1” szövetkezetben a szövetkezeti szövetség öt szakértője dolgozta ki a termelési költségvetést. Azzal mentek a szövetkezetbe, hogy a tervnek reggelre készen kell lennie. Összegyűjtötték a földre, az állatállományra és a munkaerőre vonatkozó statisztikai adatokat és elkészítették holmi termelési költségvetés-félét. A terv kidolgozásában tehát nem vett részt sem a pártszervezet, sem a szövetkezet választmánya, sem a szövetkezeti tagok értekezlete. Magától értetődő, hogy az

így kidolgozott terv nem lehet jó. Hangsúlyozni kell, hogy a termelési költségvetés ilyen módon történő elkészítéséért elsősorban a pártszervezet felelős, mert nem gondoskodott idejében a termelési költségvetés kidolgozásának előkészítéséről.

Tehát nincs szó sem a szaktudás hiányáról, sem a gyorsaságról hanem arról, hogy a pártszervezetnek tisztában kell lennie azzal, mi a feladata a termelési költségvetés elkészítésével kapcsolatban. Nem az a pártszervezet feladata, hogy kidolgozza a termelési költségvetést, hanem az, hogy a szövetkezet igazgató-bizottságával előkészítse a termelési költségvetés kidolgozását. Ez pedig azt jelenti, hogy a pártszervezet összejövelelén meg kell tárgyalni a szövetkezet termelési költségvetésének alapvető kérdéseit és meg kell határozni a termelési költségvetés elkészítésének fő irányvonalát, az egész esztendőre biztosítva ezáltal a termelés helyes menetét a szövetkezetben. Ha a pártszervezet kijelölte az egyes termelési ágazatok munkamenetének fő irányvonalát, azaz leszögezte a termelési költségvetés alapelveit a terv kidolgozása már a szövetkezeti vezetőség feladata. A szövetkezet vezetősége a szövetkezeti oktatók, a mezőgazdasági szakértők stb. segítségével véglegesen és részletesen kidolgozza a termelési költségvetést. Az így elkészített termelési költségvetést a szövetkezeti tagok közgyűlése elé kell terjeszténi.

A terv elkészülte után az a pártszervezet kötelessége, hogy a tervben meghatározott feladatokat megmagyarázza a szövetkezeti tagoknak és hogy mozgósítsa őket a feladatok végrehajtására.

A pártszervezetnek továbbra is állandó gondot kell fordítania a tervre és kötelessége, hogy megszervezze a szükséges politikai munkát, azaz, hogy mozgósítsa a szövetkezeti tagokat az évi terv végrehajtására. A pártvezetőségeknek és a pártszervezeteknek a szövetkezetekben elsősorban a termelési terv megvalósítására kell törekedniök.

Az eddigiekben a gazdasági tervek helyes elkészítésének fontosságát hangsúlyoztuk. Amikor arról van szó, miért jobb ez a szövetkezet és miért rosszabb amaz, nem akarjuk leegyszerűsíteni az ügyet, mert kétségtelen, hogy a szövetkezet helyzetére és körülményeire számos tényező hat (a föld tagoltsága, az, hogy csak szegényparaszrok vannak a szövetkezetben, vagy a szövetkezeti tagok jó része középparaszt, a munkaképes tagok száma, a leltár stb.), de a szövetkezet fejlődésére döntő jelentőségű a pártszervezet helyes politikai-szervező munkája, valamint a szövetkezeti vezetőség helyes irányító munkája a tervek végrehajtásában és a jó munkamegszervezésért folyó harcban.

Tanulságosak a kacsarevői „Crveni proleter” termelő parasztszövetkezet pártszervezetének munkájából merített tapasztalatok. Ennek a pártszervezetnek a kérdések megoldásánál alkalmazott munkamódszere a legjobb válasz arra a kérdésre, miért nyilvánították ezt a szövetkezetet köztársaságunkban a legjobbnak.

A szövetkezet választmánya a megállapított terv alapján minden elkövetkezendő időszakra (hónapra, tíz napra) kitűzi a feladatokat azután pedig a pártvezetőség politikai-szervezeti szempontok szerint fel-

dolgozza a feladatokat minden párttagozat részére. A párttagokat a termelés, főleg pedig az állattenyésztés fontosabb állásaiba osztották be. Helyesen, munkabrigádok és csoportok szerint szervezték meg a munkát ezenkívül egyéni kötelezettségeket is róttak minden tagra.

A földművelésben és az állattenyésztésben egyaránt megállapították minden munka normáját. Az állattenyésztésben is normák szerint történik a munka díjazása.

Egyes szövetkezetekben a normák teljesítésére és túlszámolására irányuló küzdelmet nem kíséri egyidejűleg harc a munka jobb minőségéért, a munka minőségének feljavításáért, azonban a „*Črveni proleter*” szövetkezetben ezzel a küzdelemmel párhuzamosan harcolnak a földművelés és általában a munka jobb minőségéért.

Amikor a dolgozókat brigádokba csoportosították, gondoskodtak arról, hogy a gyenge testalkatú munkásokat könnyebb munkára osszák be, amihez a közgyűlés is hozzájárult. A szövetkezetnek a közgyűlés által elfogadott és minden tagra kötelező szabályzata van, úgy hogy a munkafegyelem kitűnő.

Miután így megszervezték a munkát, a szövetkezet 1948-ban minden termelési ágban felülmúlta tervét, jóllehet elkészítésekor egyes szövetkezeti tagok nagy tartózkodással fogadták, nem hitték abban, hogy megvalósíthatják. A sikerre döntő befolyást gyakorolt a pártszervezet helyes politikai munkája.

Hasonló példával szolgál a sztjanisicsi „Tito” szövetkezet. Itt is helyesen szervezték meg a munkát. Minden munkabrigádot hat csoportra osztottak. Ezeknek meghatározott kiterjedésű területet adtak és megadták hozzá a termelési tervet. Kidolgozták a brigádok közötti verseny tervét is. Minden csoport megfelelő kiterjedésű területet és feladatot kapott. A csoportok egymással versenyeznek, a tagok pontosan tudják, kinek-kinek mi a munkája. — A pártszervezetnek 1948-ban nehézségei voltak a munka megszervezése terén. Ezek közül főleg a következőket kell kiemelni: Sztjanisicon még két termelő parasztszövetkezet volt, amelyeknek nem sikerült teljes mértékben megszervezniök a munkát. Ennek a két szövetkezetnek a tagjai a „Tito” szövetkezet tagjait „indiv. dualistáknak” nevezték, mert a „Tito” szövetkezet minden tagja meghatározott területű megművelendő földet kapott. Sőt így nevezték el őket a helyi pártvezetőség egyes tagjai is, azt híresztelve, hogy a szövetkezetben „diktatórikus rendszer” uralkodik, főleg az elnöknek vannak ilyen hajlamai. Így tartott ez mindaddig, amíg meg nem győződtek arról, hogy a „Tito” szövetkezet vetései 15—25 százalékkal jobb termést hoztak, mint a két másik szövetkezet földje, amíg tudomást nem szereztek arról, hogy a „Tito” szövetkezetben nagyobb volt a munkanap értéke, noha a föld minősége és az egyéb feltételek nagyjából egyenlők voltak mind a három szövetkezetben. A párt tagjai például igyekeztek kiűzni őket; mind a százhuszan csak a szövetkezet ügyeivel foglalkoznak.

A „*Črveni proleter*” és a „Tito” szövetkezet pozitív tapasztalatai igen tanulságosak, azon pártszervezetek helyes munkájának példái, amelyek megértették, hogy a termelési terv egymagában nem elegendő

— legyen akármilyen jó is — a pártszervezet állandó szervezési és politikai tevékenységére van szükség a terv végrehajtása folyamán.

A termelési terv megvalósításával kapcsolatos pártfeladatok megoldásának eredménye magyarázza meg, miért különböző a munkanapok értéke a szövetkezetekben. A verbászi „Száva Kovácsévics” termelőszövetkezettel ellentétben — amelyet már említettünk a rossz munkaszervezéssel kapcsolatban és amelyben a munkanap értéke alacsony volt, kitérünk a becsei „Micsurin” szövetkezetre. Ez a szövetkezet 3.75 kg búzát, 3 kg kukoricát, 0.40 kg burgonyát, 0.01 liter étolajat, 1 kg szalmát, 2 kg kukoricaszárát, 83.72 dinár készpénzt, 80 dinár értékű bont, bónok nélkül 150 dinárt juttatott tagjainak. A búza átlagtermése 14, a kukoricáé 18, az árpáé 20 mázsa volt holdanként. Nagy gondot fordítottak az állattenyésztésre, egy-egy tehenük átlag 1800 liter tejet ad évenként. Földjük egy tizedrészét megrágyázták. Az összjövedelem 30 százalékát az alapok céljaira tartalékozták. A szövetkezet főzéléktermeléssel, baromfitenyésztéssel és méhészettel foglalkozik; ez is befolyásolta a munkanap értékét. A szövetkezet helyesen osztott szét olyan termékeket, amelyeket egyes szövetkezetekben észszerűtlenül osztogattak a szövetkezeti tagoknak, nem számolva a közös szövetkezeti vagyonnal és az állam iránti kötelezettségekkel. A „Micsurin” szövetkezet például csak egy kg szalmát és két kg kukoricaszárát adott a tagoknak, de a répaszeletet és az olajpogácsát úgy osztotta ki, hogy tekintettel volt a szövetkezeti állatállomány és a szövetkezeti tagok majorságbeli állatállományának szükségleteire is.

Ezek szerint a pártszervezeteknek, a terv végrehajtásáért és az állam iránti kötelezettségek teljesítéséért harcolva, gondoskodva a szövetkezeti tagok életszükségleteiről, állandó figyelmet kell fordítaniuk a termelés sokoldalúságára, a munka helyes megszervezésére, a szükséges termelés-technikai intézkedések alkalmazására és a szakszerű munkára, élénk propagandát fejtve ki a szövetkezeti tagok körében a fenti feladatok megvalósítása céljából.

A pártszervezet és a kapitális építkezés a termelőszövetkezetekben

Erről a kérdésről a pártszervezet feladatainak szemszögéből szólnunk. Kardely elvtárs a JKP Központi Vezetőségének második plénumán azt mondta, hogy az eddigi kapitális építkezés korántsem fedezi a szövetkezetek szükségleteit. Ez év eleje óta, amióta a parasztok tömegesen léptek a termelő parasztszövetkezetekbe, a kapitális építkezés problémája még jobban kiéleződött. Ezzel kapcsolatosan hibás lenne csak az államra, csak a tervszerű elosztásból eredő hitelre és anyagra támaszkodni. Pártunk és államunk vezetősége az utóbbi néhány esztendő folyamán gyakran arra oktatótt bennünket, hogy tervszerűen kutassuk fel és használjuk ki az összes helyi forrásokat. Az 1948-ban szerzett gyakorlat igazolta ennek az utasításnak a helyességét, mindent eddig rejtett, gazdag tartalékokat tártak fel. A pártszervezetek és a szövetkezeti vezetőségek tavaly általában helyesen használták ki ezeket a tartalékokat. Erről a szövetkezeti otthonok építése tanuskodik legvilágosabban.

Amikor megkezdődött a szövetkezeti otthonok építésének mozgalma, a pártszervezetek helyesen irányították a szövetkezeti vezetőségeket és tagokat, hogy az építkezéseket mindenekelőtt helyi anyagi-, pénzügyi- és munkaerőforrások teljes kihasználásával végezzék el. Ime néhány adat az e téren elért eredményekről:

A tervezett 225 vajdasági szövetkezeti otthonból 1948 végéig 173 otthon került tető alá. Ezek közül többet használhatóvá tettek. Az összes otthonok értéke — ha már teljesen készen lesznek — eléri a 930 millió dinárt. A helyi forrásokból felhasznált anyag stb. értéke már most 370 millió dinárt azaz a teljes érték 48 százaléka. Az építkezéshez 120 millió dinár beruházási hitelt vettek igénybe, ami az otthonok összértékének 13 százaléka. Ha a hitel az összérték egy harmadáig is emelkedik, az építkezést helyi eszközök felhasználásával teljesen befejezhetjük. Ezt a lehetőséget számos példa igazolja. Apatinban a pártszervezet helyes munkája és a szövetkezeti tagok gondoskodása folytán 8 millió dinár értékű szövetkezeti otthon épült fel. A helyi forrásokból 735.000 téglát, 601 köbméter homokot, 234 köbméter kavicsot, 221 köbméter épületfát, 70.000 tefőcserepet és 10 vagon meszet szereztek be, a munkások pedig — a szakmunkásokon kívül — önkéntesen dolgoztak. 500.000 dinár önkéntes adományt gyűjtöttek össze és mindössze félmillió dinár beruházási hitelt vettek igénybe, vagyis az összérték 6 százalékát. A verbászi szövetkezeti otthon építésénél mindössze az otthon értékének 10 százalékát veszik fel beruházási hitelként. Gornyibregben a teljesen elkészült szövetkezeti otthon két millió dinárba kerül és csaknem teljes egészében helyi eszközök felhasználásával épült fel.

Ezek a példák önmagukért szólnak és világosan megmutatják, mi mindent érthetünk a helyi források kihasználásával. Ezzel a munkával csak Vajdaságban 600 millió dinárt takaríthatunk meg az államnak. — Ezek a tapasztalatok rendkívül értékesek a termelőszövetkezetek kapitális építkezése szempontjából.

A termelőszövetkezetekben nagy szükség van gazdasági udvarokra. A szövetkezetek tömegesedtek, állatállományuk és leltáruk növekedett. A gazdasági udvarok berendezésénél is nagyon eredményesen hasznosíthatjuk a helyi eszközöket. Sztarapazován a „Janko Csmelik” szövetkezet — a Párt tagjainak helyes tájékozódása és a szövetkezeti vezetőség lelkiismeretes munkaszervezése folytán annak eredményeképpen, hogy a párttagok megfelelőleg mozgósították a szövetkezeti tagokat — 1948-ban 40 ló számára istállót épített fel, házikót az ügyeletések és az örök számára lószerszámszinnel, kocsiszint 24 kocsinak, ólat 300 hízó részére, 5 vagon kukorica tárolására alkalmas górért, ólat 24 anyakocának, 30.000 liter befogadóképességű borospincét, fölötté raktárt, amelyben 10 vagon szemestakarmány tárolható, most pedig istálló épül, amelyben 50 szarvasmarhát helyeznek el. Mindezen épületek felépítésére egyetlen egy dinár állami pénzt sem fordítottak. A félmillió dináros kölcsönt, amelyet a szövetkezet felvett, más célokra használták fel és már teljes egészében visszafizették. Az eddig elkészült épületek értéke 3,500.000 dinár.

A bácskigracsaci „Bogdán Dukics” szövetkezet tagjai beruházási hitel igénybevétele nélkül a következő épületeket emelték: 100 ló számúra istállót, 38 vagón befogadóképességű kukoricagörét, egy kocsi-szint, 150 disznót befogadó ólat, 2500 aprójszágának baromfiólat, 60 szarvasmarhát befogadó istállót, három műhelyt és két kutat fúrtak. Az elvégzett munkák értéke — a műhelyeket nem számítva — 3,740.000 dinár.

A szövetkezetek mindezt a használhatatlan szállások anyagából, a szövetkezetek által létesített mezei téglágyétekben készített téglából és az építkezéshez értő szövetkezeti tagok munkájával valósította meg. Mendezt pedig csak úgy válhatták valóra, hogy a pártszervezetek a felhasználható helyi anyag pontos összeírása alapján, feladatok fontosságának és megvalósíthatóságának megmagyarázásával és azáltal, hogy a Párt tagjai kitartóan törekedtek ezeknek a feladatoknak a végrehajtására, eredményes és jó munkát végeztek.

A tapasztalatok megvilágították az építő-brigádok szervezésének előnyeit a termelő parasztszövetkezetekben; fel kell használni ezeket a tapasztalatokat, különösen az időn, amikor a kapitalis építkezésre nagy feladatok hárúlnak.

A pártszervezetek a kapitalis építkezési terv végrehajtásáért vívott harcának — mint látható — valóban állandó küzdelemnek kell lennie, szakadatlan harcot kell folytatni a helyi eszközök felkutatásáért, a munkaerő önkéntes mozgosításáért, a pénzügyi eszközök összegyűjtéséért és a felépítendő épületek — mindenek előtt azon épületek megfelelő kiválasztásáért, amelyekre a szövetkezeteknek most a legnagyobb szükségük van; küzdeni kell, a munka olyan megszervezéséért, amely csökkenti az építkezés költségeit.

A szövetkezeti alapokról

A szövetkezeti alapok fejlesztésének kérdése valójában a szövetkezet jövőendő egészséges fejlesztésének problémája minden tekintetben, a szövetkezeti tagok életszínvonalának állandó emeléséért folytatott harc kérdése.

Különösen a szövetkezet törzsalapjának állandó tervszerű növelése fontos. A szövetkezeti tagok jövedelme szoros kapcsolatban áll a törzsalap erősödésével, azaz a termelés állandó fokozásával. Ezért a törzsalaphoz csatolják a szövetkezet jövedelmének azt a részét, amelyet termelőeszközök beszerzésére kell fordítani. Ilyen módon növekednek a termelés lehetőségei és sokoldalúsága, ez pedig azt jelenti, hogy nagyobbak lesznek a szövetkezeti tagok foglalkoztatásának lehetőségei is, több és nagyobb értékű lesz a munkanap és a piaci felesleg is állandóan növekszik.

A takarmány-, a vetőmag-, a közművelődési, a szociális- és a tartalékalap is a termelés fokozását, a törzsalap egyes részeinek fenntartását, a kulturális fejlődést, a szakmai kiképzést vagy a munkaképtelen szövetkezeti tagok (rokkantak, aggok) védelmét segítik elő. A szociális alapnak nyugdíjalappá kell növekednie, hogy a szövetkezeti tagok biztosítva legyenek arra az időre, amikor (öregség stb. következtében)

nem dolgozhatnak elég munkanapot vagy teljesen keresetképtelenné válhatnak.

Az elmúlt évben a pártszervezetek különféle magatartást tanúsítottak az alapok tervezése iránt. Egyes pártszervezeteknek sikerült felvilágosítaniuk a szövetkezeti tagokat az alapok fejlesztésének előnyeiről és ennek eredményeképp a szövetkezeti vezetőségek helyesen tervezik az alapokat, mások pedig, abban a törekvésben, hogy a szövetkezeti tagok között minél nagyobb jövedelmet oszthassanak fel, hogy a munkanap értékét minél magasabbra emeljék — elhanyagolták az alapok kérdését. Egyidejűleg termelési tervükben sehol sem határolták el rendelkezésüknek megfelelően az alapokat, hanem egy általános törzslapot létesítettek, miközben azoknak a szövetkezeti tagoknak, akik igazolt okokból nem teljesíthettek elegendő munkanapot, ezeket a közgyűlés jóváhagyásával javukra írták.

A szövetkezetek többsége 1948 végén megkezdte az alapok létesítését, de nem folyt célszerű munka ezen a téren.

Egyes szövetkezetek, amelyek nem fejlesztették kellő mértékben a termelést, a szövetkezeti alapszabályokban meghatározott minimumot irányozták elő az alapokra vagy még a minimumot sem és egyáltalán nem létesítettek alapot.

Klyájicsevon a „Milos Klyájics” termelőszövetkezet jövedelmének mindössze 8.16 százalékát irányozta elő alapok létesítésére, ebből a törzslap részére — semmit. Bácskádobropolyén a „Pobeda” szövetkezet 10.56 százalékot fordított az alapok létesítésére (a törzslaphoz szintén semmit), bár ebben a szövetkezetben a munkanap értéke 230 dinár körül volt.

Általános jelenség, hogy azok a szövetkezetek, amelyek nem fejlesztették kitaróan a termelést, alig vagy egyáltalán nem fordítanak gondot az alapokra. Ez onnan ered, hogy a Párt tagjai és a többi szövetkezeti tag a teljes jövedelem elosztásával állítják magukat, hogy a munkanap értékét növeljék. Szem előtt tévesztik azt, hogy csak a törzslap és a többi alap állandó és évenkénti, tervszerű növelése — azaz mindenekelőtt a termelés kiterjesztése gyorsíthatja a szövetkezeti tagok életszínvonalának növekedésének ütemét, erősítheti a szövetkezetet és kelthet iránta bizalmat mint haladó szocialista gazdaság iránt.

Az irigi „Novo Doba” szövetkezet kommunisztái helyesen értelmezik az alapok fontosságát és mértékeit és ezt megmagyarázták minden szövetkezeti tagnak. Itt a tiszta jövedelem 20.22 százalékát csatolták az alapokhoz, ebből több mint a felét a törzslaphoz. Odzsácin a „Kocsa Popovics” szövetkezetben az összjövedelem 22 százalékát irányozták elő az alapok számára. Ezek a szövetkezetek gyarapodnak, mert kommunista tagjaik és a pártönkízüli szövetkezeti tagok is megértették, hogy a szövetkezet gyarapodásának kulcsa a termelés tervszerű fejlesztése.

Más törekvés is van — igaz ugyan, hogy eddig csak egészen kevés számú szövetkezetben — amely az alapok túlzott, szükségtelen nagyságában fejeződik ki. A túl magas alapok létesítése valójában az állam megkárosítását jelenti és azt, hogy nem fordítanak gondot arra, hogy a szövetkezetet alkalmassá tegyék minél nagyobb mennyiségű

piaci felesleg termelésére. A túl magas alapok a szövetkezetekben a szövetkezet piaci feleslegeinek rovására fejlődnek. A Párt tagjainak, valamint a főbbi szövetkezeti tagnak tudatában kell lennie annak, hogy a termelőszövetkezetek egyik főfeladata, hogy minél nagyobb mértékben nyújtsanak az államnak, hogy ezáltal biztosítsák és javítsák hazánk dolgozó lakosságának élelmézését. A termelőszövetkezetekbeni kommunistáknak tudatában kell lenniük annak is, hogy a túl nagy alapok az ellenséges elemek kártékony munkájának következményei is lehetnek és az a céljuk, hogy kárt okozzanak az államnak — mint ahogy a túlságosan szegényes alapoknak és a munkanapok túl magas értékének is lehet hasonló háttéré.

A túl nagy alapok tervezése az elmondottakon kívül hatással van a szövetkezeti tagok életszínvonalára is. A pártszervezeteknek és a szövetkezeti vezetőségeknek tehát szem előtt kell tartaniok, hogy az alapokat fokozatosan, az állam és a szövetkezeti tagok életszükségleteinek károsodása nélkül kell létrehozni, de mindig és az adott helyzeteknek megfelelően kell elkészíteni az alapok tervét — mert a termelési költségvetések kidolgozásakor az egyik főfeladat az alapok helyes tervezése.

— o —

Ebben a cikkben — mint már az elején mondtuk — csak három kérdésre szorítkoztunk. Magától értetődő, hogy a termelő parasztszövetkezetben folyó pártmunkának más, igen fontos politikai, kulturális és egyéb kérdései és feladatai is vannak.

Elsősorban a járási pártvezetőségeknek és falu-bizottságaiknak kell a pártszervezetekkel megismertetniük azokat a gazdag tapasztalatokat, amelyeket a szocializmus építésében a falun, Pártunknak a falusi termelőszövetkezetben eddig végzett munkájában mostanáig szereztünk, a jó és a rossz példák alapján kell oktatni a párttagokat arra, hogyan kell irányítani, hogyan kell helyesen értelmezni a pártszervezet szerepét a termelőszövetkezet egész életének fejlesztésében és megszerzésében.

SZKENDER KULENOVICS:

A dervisek nagygyűlése

Jókedvű olvasó, vagy olvasócsoport, ezt a szomorú, bár néhol csípősen megírt verset — nincsen benne mit titkolni —, az ismert bukaresti biblia temetésére ajánlom. Bár sohase volna alkalom többé ilyen versek írására.

Összeültek a dervisek
hitet tenni.
Az az újság Medinában:
nafta sok van, lámpa, bél is,
naftalinban van az ész is.

Pipa pöfög, szörtyög a szár,
hasisfüst száll.
Egy effendi itélkezők
itéletének a tárgya;
mert — jaj! — haját körbe vágja,
s a szakállát
borotválja!
Rosszabb, mondják, Naszredinnál,
eretnek ez — a szó szárnyal —,
igaz hitre tanítsd, nosza!
pipaszárral, pipaszárral!

Ördög csúfja, világ rútja,
Korán előtt nem hajbókol,
csak a terve előtt hódol.
Rövid vagy te, hallod, sógor,
tarhonyát szedni az égből!
S uhh! azt is tagadja végül,
hogy a Korán csalhatatlan.
Pedig szakaszról-szakaszra,
mint két tojás, oly egyforma.
Allah! Allah!
hát Medina, s Mekka vicc-e?
Bort, ha iszik ez a bűnös,
biz Nyugatról van az icce!
Nem tanulja a szűrakat,

csak pogány liturgiákat!
 Allah! Allah! nagy szakáll!
 Mohamed a prófétája!

Van híre még, s vád is hátra:
 azt hirdeti: új Mohamed,
 Allahnak új prófétája.
 S még: nem hallgat papjainkra,
 füttyül hosszú szakállunkra!

Pipaszárból,
 hasisából,
 minden dervis szörtyög egyet.
 Füst száll szerte,
 mennyezetre,
 a mennyekbe,
 az elvekre, tar fejekre.
 Sóhajtozzák: Allah! Allah!
 sápitoznak
 az erkölcstől,
 s mint szemölcstől,
 fészkelődnek,
 s a fejét mind lengve rázza.
 Nyugaton a nap is lehull,
 s piros fényt vet a szakállra —
 csak az arcuk, az nem pirul . . .

Ó, iszonyat! Ó, borzalom!
 hangzik a felszentelt kórus:
 vékony tenor,
 vastag basszra.
 Hasonlít száz, ó milyen bús
 talambasszra,
 talambasszra:

Mi a tömeg? Gyaur nem tudja,
 hát még azt, hogy mi az osztály?
 Kulákoknál tele pohár,
 áll a bál a boltosoknál;
 bizony, csak a szavazásnál,
 s ki véle együtt poroszkál,
 a gyeheknél meg nem áll!
 Szolga csak az angolszásznál,
 bocsánatra hiába vár,
 Billah! Vallah!
 Majd megáll a bitófánál!

A szent kórus veri-rázza,
 a talambassz rája-rája:
 tam — taramtam — tamtarája.
 Hallgassátok, moh' medánok!
 Tény ez, faktum, sőt, faktumtény:
 Kordun, várjuk lázadástok
 ez idén,
 ez idén!
 Tevéjétek cári palástját,
 verjétek le koronáját!

Am a gyaurok hazájában,
 vörös zászló a háztájon,
 mintha misem történt volna,
 mintha láрма nem is volna;
 s a dervisek üvöltését
 meghallgatta három pecér,
 három egér,
 három szekér vak denevér.

S a szent dervis-gyülekezet —
 ó, szent isten, mindenszentek:
 átkozott gyaurok kendtek!
 S száz pipaszár, szablyaként száll,
 száz pipaszár — egy golóbis,
 kilukad a földgolóbis!
 Mi vár reád,
 hallgasd világ!

Estis-pestis,
 szól a dervis;
 úgy hívják, hogy
 Bukurestis:
 Ó, te gyaur,
 be pogány vagy!
 nem kapod meg
 a naftámat,
 csipiszt néked!
 Annyi van bár,
 akár a víz.
 Petróljumot?
 Fityiszt, fityiszt!
 Adja isten, magosságos,
 sose lobbanjon a lángod.
 Ó, borzalom! nem átalltam,
 biz én tőled búzát kaptam;
 ki tudta vón, csak most látom,
 s elfog a tutyi reszketés:

ez a búza tán nyugati
vesztegetés,
vesztegetés?

Igazad van!
Ejnye-bejnye!
Bejnye-ejnye!
Másik dervis
jön most rendre;
Szófi Ali,
sor jött kendre!

Nekem is van annyi, hogy: na!
rózsaolaj a markomba!
Inkább nyelje tenger mélye,
neked csöpp se jusson mégse!
Vele hogy a hajad kenjed,
s a táncot Newyorkban lengjed?
vagy Londonban bálba mégysz-e?!
Ismerlek én, hékás, nézd-e!
Ott titkos nagy dumák folynak,
s én ellenem fellovalnak,
hogy háborús kárt fizessenek!
Nem ettem én meszet, telkem,
nem adom a rózsakertem!

Igaz istenemre, igaz!
Én sem vagyok
pimasz,
pimasz!
Megszólal most Budapest is:
hallga, hallga, itt a dervis!
— Hogy elsőként hullott véred?
No és aztán? mitsem játszik!
Afrikáig le — Budától,
az igazság kiviláglik!
Piros a vér bárki másnál —
nincs pirosabb
a mi piros,
pi-pi-piros paprikánkknál!

És, hogy óvja a még jókat,
a tévelygő milliókat,
milliókat;
hangja hangzik,
szája habzik,
pipaszárát hajigálja;
s olyan piros lesz orcája,
mint a piros paprikája:

Idesüss hát, te hitetlen,
 unalmas vagy már Allahnak!
 Hogy harcoltál? Élhetetlen!
 Én sem bolhákat kergettem
 kapanyéllal.

Ott ballagtam, félelmetlen,
 mint igazi osztályharcos,
 roppant garral,
 s előírás szerint: élen —
 Donbasz-haddal,
 illetve . . . kissé mögötte.
 Te eretnek, te hitellen!
 térdig, a nagy küzdelemben —
 a kilőtt gránáthüvelyben;
 tyúkszemem is kinőtt menten,
 annyit mentem!
 Hét évig harcoltál? Nézd-e!
 Varrólút sem, egy srófot sem
 adok érte!

Itt a dervis szünetét tart,
 agyába egy gondolat mart:
 Gyaur-ország
 nem nagy ország.
 De a lelke
 (magunk között!)
 ez igazság:
 hatalmasság!
 Mert ha — ejnye —, isten óvja,
 srófot másutt vásárolna,
 bárhol, hol az üzlet régi,
 nem dervisbolt, és nem égi
 s a dervisrend hol nem védi . . .
 Itt megáll hát, és álltában,
 majd térdrehull szent kinjában:

Allah! Allah! Mindenható!
 Bűne meg nem bocsátható!
 De én mégis, irgalmamban,
 küldök neki ezen nyomban,
 ó, nem gépet; ó, nem srófot,
 de mi még van
 raktáromon:
 néhány bárót,
 néhány grófot.

S küldök, ha a szükség éget,
 (van belőle!) néhány kémet,
 Allah, ne adj soha néki
 békességet!

— Nagyon jól van! Sőt, legjobban!
 hangzik most lehangosabban.
 Csodadervis! Mőszkovita!
 Úgy hívják, hogy Judinita,
 körülötte dűl a vita.

— Nagyon helyes! Én sem adok
 eretneknek még csontot sem.
 Ha vele tart, gyaur népe is
 hadd éhezzen!
 Nem ízlenék tele pohár
 a kútvíz sem.
 Úgy kell néki! Lázadozó,
 engedetlen!
 mióta van, mindig ilyen
 fegyelmetlen!

Azt a svábot is kergette
 a berlini szent Kábáig;
 s fellázította a népét,
 betűrendben — nagymamáig.
 Lázadás volt ez csak, persze,
 most már látom —
 én oktondi! Nyugatnak szólt,
 hogy ne fázzon.
 Allah! Allah!
 magas égen, ahol fenn vagy,
 s hol a négy klasszikus csillag
 és felettük az ötödik,
 az ötágú.

Két kezemet imára hát,
 s esedezem, Ég urától:
 vezessen ki, ha útát lát,
 ebből a szűk zsákutcából!
 — Küldj lázadást gyaur ellen,
 hogy feje kókadjon tőle,
 s ne maradjon rajl' még szőr se!

S az imához, hogy gyorsabban
 segítsen és biztosabban
 a nagygyűlést összehívta.
 A talambassz rája-rája,
 tam-taramtam-taramtája:
 — Hej ti, gyaur-muzulmánok,
 ha frissebben lázadnátok . . .!

Az iszonyatos iszonytul,
 szakállasok lármájátul,
 a föld indul!
 A kórusból
 vékony hangon és köhögve
 és krárogva és bőfögve —
 Ki az? — mintha kehes volna,
 s csak muszájból rikoltozta?!
 Ez a dervis, e szakállas,
 Prága Ali, bölcsek bölcse,
 esküdjik égre-földre,
 s nyekereg:

— Nos, effendik, én a harchoz
 nem vagyok sehogysem szokva . . .
 mint például Bukurestis —
 sem hazúg szószátyársághoz,
 csak inkább a szabotázhhoz.
 A hitemre! egy izét sem,
 nem én néki egy bidét sem;
 turbinát meg deföggy adok,
 csináljon csak vízimalmot,
 ahogy valamikor, régen!
 Bár gügyiját-slyivovicát,
 füstölt sonkát, primisszimát,
 szivelem, sőt: az eszményem!

— Ne adj, ne adj! Én sem adok —
 Hadzsi Varsó is szót kapott —,
 nem én kokszot, árva grammot,
 még ha nem is kapok rezet,
 nem adok én néki szenet,
 egyetlen egy vakszi szemet!

Még egy bölcsek bölcse szólal,
 ez is birja hangos szóval;
 nem tudja más hangját állni,
 a talambasszt
 cini-cini tenorjával
 túl akarja kiabálni.
 Ó, rettenet!
 Ez a Tiranai Dervis,
 hát ez vajjon kit fenyeget?

— Én sem adok a bózámból,
 ha tud, hozzon Formózából!
 Ordibálnak így, hangosan,
 no persze: elvi alapon,
 no persze: elvi alapon!

Így megyen ez, völgyön-hegyen,
 a nagy világegyetemen —
 el Newyorkig, el Londonba,
 hadd menjen hát,
 nosza, nosza!
 Áll a sátán
 már a vártán!
 és a zsinórt húzza-húzza.
 Suba alatt,
 lepve-lopva
 — kinek köti meg szakállát? —
 vajh ki tudja, vajh ki tudja?!
 S a nagy zajban
 — és miért ne? —
 ők is lengetik szakálluk,
 nagy ragyogva,
 — és miért ne? —
 most virul csak vígan arcuk,
 telistele van a markuk!

A szent bölcsek, kegyelmesek,
 mégis tovább fenyegetnek;
 repülnek a pipaszárak,
 jaj egész Gyaur-hazának!
 Száz pipaszár — egy golóbis,
 kilukad a földgolóbis!

Ó, ti klasszikus csillagok,
 ó, be nagyon fönt csillogtok . . .
 — Csodálatos e Gyaur-ország,
 vagy szent föld, vagy meseország!

Dervis fegyver: a pipaszár,
 hogyha talál;
 ha sebet ejt, csodálatos, —
 vagy több annál!
 Ennyi erőt hol örökölt
 a Gyaur-föld?
 Minden sebből új erőt gyűjt.
 Pipaszár hull Szófiából?
 Vasút születik belőle!
 Amulnak is Pestig tőle!
 És ha Pestről hull-hull a szár,
 itt felépül egy új Centrál,
 s akármit mond Budapest is,
 meglátja még Bukarest is!
 S Bukarestből, míg ideér,
 szűz földből fakad olajér,

hogy sebünk már meg sem látszik,
 Moszkvától le — Tiranáig!
 S míg a Tiranai Dervis
 pipaszárral hadonászik,
 Gyaur-földön új rizs terem,
 a szakdari vén mocsárig!
 Hol békák brekegtek eddig . . .

Azt mondanám, ha mondanám:
 nem lyukas a földgolóbis,
 csak agyakban van lyuk mégis!

Esik eső, pipaszárból,
 e szegény Gyaur-hazára;
 s még egy eső, csendesebben,
 dervis könnycsepp hullik rája.
 Nagy a lárma, fékek nélkül,
 ám azonban: haszon nélkül,
 haszon nélkül.
 A lármát gyaur nem bánja,
 igazságát megtalálja!

Vagy szent, vagy szép mese volna,
 vagy igaza — igaz volna,
 s a klasszikus csillagoknak
 is végre világos volna!

(Gál László fordítása)

Effendi — úr
 Korán — mohamedán biblia
 szúra — a korán egy-egy szakasza
 Medina, Mekka — mohamedán »szent« városok
 hasis — kábítószer
 gyaur — pogány, a muzulmánok szerint: keresztény
 talambassz — pergő dob
 boza — frissítő ital
 gyehenna — pokol
 Kába — a mohamedánok szent köve Mekkában.

Az ingovány

Irtta: MAJTÉNYI MIHALY

A barnaruhás, kámzsás barát derekán kopott kötélvég feszült, kétfelé osztva kipúposodó hasát. Gömbölyű volt ez a pocak, jeléül, hogy jól él a barát. Lábán fapapucs kopogott, azt csattogtatta türelmetlen várakozásában a kis dombháton, a pocséták és zombikok szélén. Odébb nádas és fűzfaerdő zárta el a határt, a riogva ébredező, mélységes ingoványt.

Hajnalodott. A vizek még csillagot fürdettek, s széles Mosztongaág lomha tükre olyan volt, mint a kincseszsák feneke, kirakva telisteli mélyenülő karbunkulusokkal. Szórta a hajnal a kései csillagfényt a mocsárnak, a nádasnak és a csörgedező vízereknek, kapott belőle a kanyargó folyó és az egész táj.

Vörösgémekek ácsorogtak mindenfelé a félhomályban, lábukat emelgették, úgy bámulták a kiszélesített ereken a békatutajt és vízitököt: zsákmányt kémleltek. Nádszegte rigyások között a derengő szürkületben farkástól csapott le a sok vadruca; a réti héja megkezdte kóborló vándorlását, ott krugatott a daru is a bárányfelhők magasságában.

Vizek, mocsarak, erek, szikes tavak és nádas szakadatlan láncolata, két mérföldre, tíz mérföldre: számít ugyan a távolság az ingoványban, a két folyó között, a Tiszától a Dunáig?

A kövér ferencesbarát mégis toporzékolt és szitkozódott, türelmetlenül. Iszákja ma még üres és soká jön Bingula, a víziember, hogy át-lódiítsa a futajon a szigetre és onnan a halászfalun túl, északnak. Átkozta csontját is a révésznek.

— Csomonika a hasába, annak mérgitől kékülne!

De nem jött senki, még az átokra sem a kis folyó felől. Háta mögül viszont, a tisztás irányából gyanús zaj ütötte meg fülét. A nád között, egymás hátra nőtt torzszövetek alagútján vörös pont mozgott: nádi róka surrant előre, nini. A hóhérfajzat megtorpant és égő tekintettel meredt a papzsákra. A fráter most feléje irányította átkait, övéből hirtelen fejszét ragadtott s harci állásba helyezkedett. Mert jöhet rá nádi csikasz is ezen az úton, sőt pusztázó ordas és akkor sírja közel lenne, mint az árnyéka. Harcolni kell az ingoványban, harcolni mindenért, ezt megtanulta rég a potrohos.

Megváltás volt, amikor jóval napkelte után belehasított a tájba a fűttyszó, a jel. Felszálló rucák gágogása, kócsagkelepelés, menekülő s szertegörgő apróvad hirdette: jön a futaj a folyóágon.

A rongyos, őszbecsavarodott, aprótermetű pákász úgy tapadt a vízijárműhöz, mint az ugrásrakész vad. Lapáttal irányította az ormóttan szerkezetet, a fahánccsal kötözött szállfákat — egy, két csapás még és

eléri a papot. Az ment feléje, a tutaj felé, sárbagázolt sarujával, szája meg szüntelenül ontotta a szemrehányást. Hogy kilőtték a hajnal rég a város mozsarai, s ő csak most jön!

— Tudom fráter . . . arrébb állj hé, még arrébb. Na most jó. — Aztán megnyugtatva szól Bingula: várhat még a zsákod, estig majd megteelik. Csak kapaszkodj jól és ne pörölj.

S már lendítette is a tutajt vissza. Csak amikor már egyenesbe sodorta az ág a járóművet, akkor fordult utasa felé.

— Rázott a hideglelés, tudod barát, hát nem jöhettem. Tapogasd ni, a suvadt derekamat. Éjszaka kínozt, de napkeltekor legkivált.

— Ó, hát vénségedre, most tört rád a lidérc?

— Még ötven éve tán, mikor törököt vertek a tájon. Ha a szél száraz kórót zörget odakint, az olyan az álmomnak, mintha turbánt görgetnének mellemre, törökfejet.

Az utasban hirtelen feltámadt a térítő.

— S nem imádkozol, mondd Bingula? Krisztus jó és megsegít.

Erre már felvonta szemöldökét a víziember. Ilyen tanácsot mintha már kapott volna sokat, eleget. Inkább orvosságot kínálna a fráter, lidérc ellen. Lassan ejtette hát a választ, sértődötten.

— Majd rálesek valamelyik hajnalon. Ő is csak tutajomon járhatná az ingoványt.

— Apage — rémüldözött a csuhás, Laurentius nevezetű egyébként, a nép csak Lőrincnek mondta. Mindig így jár ha szóbaelegyedik a víziemberekkel, kétkedő, teliszájú nép ez. Hanem az ajándékot — ami igaz, igaz — egyikük sem sajnálja a kolostortól. S feszül a papzsák, ha közülük valaki este megtér a szigetről. Merthát a jelszó: sok halért, nagy harcsáért nagy bűnbocsánat, sügérért meg cigányhalért kicsi, vagy éppen semmi. Kínálgatja is váltig a halásznép: „No még ezt a nagyobbat a szerzetnek. Finom kis rákot, ezt a gvárgyiánnak küldjük”.

Mind igaz, így igaz. De nem azért Lőrinc ő, a térítő, hogy beletördjön. Csak kapard meg a víziembert — mondják a kolostorban — kiderül arról sok minden. Még az is, hogy pogány, keresztelve sincsen.

Meg is kérdezte mindjárt a révészt:

— Volt-e terajta keresztvíz, Bingula?

— Még csorgott is a fülembé, nyakamba, emlékezem.

— Csorgott rád, azt mondd, hát te porontykorodra így emlékezel?

A harcsaszáj most félrehúzódott. Megbocsátó mosollyal szemlélte Bingula a tudatlan, kövér barátot. Fialat na, füzes, nem tudja a mocsár szokásait. S ilyenek küldenek lám a nép közé!

Oktató hangon mondta, szeme közben belemeredt a folyóárbá, úgy figyelte a tutaj vezérgerendáját:

— Az úgy volt, tudod, hogy odabent az ingoványban állott kunyhója atyámnak. Gyereke volt vagy hat, nyolc. Lehettem én akkor tizenkétéves, de lehettem tizennégy is. Hosszú ingujjban játszadoztunk, henteregtünk egész nap: apám nem vitt ám köröszőlőre egyet sem közülünk. Mert azt mondta, addig kunyhó a ház és addig lélek a gyerek, amíg defferbe nem kerül.

A fráter felkapta fejét.

— Deffer az csak a töröknél van, Bingula tel

— Hát ő így mondta, az apám.

Evezett egy sort, de nem hagyta annyiban. Folytatta a szót.

— S a földesúrnak nincsen, azt hiszed? Ohohó! A papoknak nincsen, azt hiszed, a vármegyének? Bizony, aki defferbe kerül, akár ház, akár lélek, csak nyomorgatják örökkön. Most egy ladik harcsát a nemesúrnak. Egyet a papnak, lelkünk üdvére. Most meg: árpát, zabot, mind ide, tized fejébe. Meg piócát is.

Hangja lassan oktatóvá lett, fenyegetővé.

— Gyereket is elnyel a deffer, katonának, húsz évre. Okos ember volt az én apám, fráter!

Érthette a csuhás így is, úgy is. Nem is firtatta már a dolgot, csak kapaszkodott mert ágaskodik ám a tutaj s félő, hogy szépen belecsúszik a folyóárba.

De a víziember nem hagyta annyiban: mondta az övét. Tudjon meg mindent a barát, helyes ítéletet a defferről és miegyébbről, töröknyargatásról, jobbágyajáról s főleg az ő megköröztöléséről.

— Szörösödtem már, amikor rámakadt a bácsi gvárgyián. Nem ez, az előbbi — hun volt még ez akkor! Nagyocsizmás katonákkal járta az ingoványt, úgy lelt ránk. Lármázott kegyetlenül, mert nem voltunk a defferben: adta sok kereszteletlen, pogány porontya, vízbe velük! Ő úgy értette, keresztelőre, a katona meg — cselák vagy német másként érthette, mert csak úgy behányt. Én kimásztam, kamasz létemre, de a kisebbek közül egy oda is vezett. Ezért mondom, ne kételkedj, mikor maga a gvárgyián köröztölt, két katona között!

Dehogyan kételkedett Laurentius. Csak kapaszkodott görcsösen, nehogy az ár lesodorja. Csak úgy futtában villant fel benne, nem nevelődik egypár pulyája, unokája ennek is, Bingulának keresztvíz nélkül a pocsóták szélén?

De mert erősen örvénylett a folyó, sehogy sem merte megkérdezni.

Hét patak zúdította vizét áradás idején szüntelenül a mocsarakba. Legszélről, a Dunától a Kígyós s a tavaszkor folyónyi Masztonga. Ami csak víz, eső, ár odafent a Telecskán, a sárgaföldön s még odébb, a homokon felgyülemlett, ezek ágyában zúdult a mélyföldre. A Telecska lábánál, ahol megszűnt a dombhát esése, terjengős tóvá dagadt mind a patak, mocsárrá szélesedett — ingovány lett belőle, hétmérföldes ingoványöv a Tiszától a Dunáig.

A partosabb részen magasan a mocsarak fölött, ahol észak felé véget ért a kanyargó láp, ott igyekezett most előre a kövér barát. Hosszú az útja még maga sem tudja mennyi, de azt talán száraz lábbal teszi meg — örvendezett. Erre falu se volt, a nép valahol a domboldal sárgaföld-bevágásaiban, veremkunyhókban telepedett meg, éppen mint szomszédságában a fehérhasú, szürkehátú parti fecske. Itt raktak tésztát a szökött zsellérek is, az újonnanjötték, mígnem eléri őket a földesúr, a nemes város vagy a fiskus.

De addig — elfelhet pár esztendő is.

Folyik az emberhajsza mindentelé az ingovány szélén és távolabb is — talán az egész birodalomban. A földesúr jobbágyot keres, mun-

káskezet, ki fölőjét művelné. A földesúr, az érsek, a kincstár — mind, mind részt akar, mert ezen alapszik anyagi hatalma és jóléte, kizárólag ezen a jobbágytizeden, kilenceden. Mind robotnapot akar, úrdolgát, fuvar, segédkezet, mind a zsellért szipolyozza. S így megy az rangsorban a kolduló barátig, aki üres zsákjával szintén jelentkezik, a lelkiek nevében. Felkutatja a nádas emberét, megtalálja még a sárgaföld domboldalaiba vágott kunyhók lakóit is. „Adjatok, akiknek az isten adott”.

Hát adott. Földet ugyan nem, a föld a nemesé, a püspöké s ha gazdáflan akkor a fiskusé. Mindenkié akinek a tegnapi erőszakos jogán kutyabőrbe foglalt írása bizonyítja. S ez a kutyabőr örök időkre elrendelte, kinek jár dolmány, bíbor és kordovány — kinek meg rongy és mezítláb. Földet, azt — mondom — nem adott, hanem ütleges munkát, verítéket és kutyasovány életet. S az utóbbit vámolgatták a fáradhatatlan fráterek, könnyű szívvel, mert bár maguk is bólogatják, hogy igaztalan ez a földi rend, de hát: mit akarsz, ha már ilyen? Majd lesz jobb odaát, mert bizony mondom nektek, könnyebben megy át a teve a tű fokán, mint a gazdag a menyországba.

... Lőrinc fráter levette már régen saruját és úgy lépkedett a homokon, mintha bársonyfövényen járna. Agyát világi és hitbéli dolgok egyaránt foglalkoztatták. Most a dombok gyűrődését figyelte. Nicsak: a mocsár, nádas eltűnt s ő mintha deszkapallón lépegetne. Mennyi sok töretlen föld, a szem beletárad, csak nézni is — lába bizony leszakad, ha be akarja járni mindet. És sehol egy torony, sehol egy falu, vagy nyáj — pedig nincsen annál finomabb, mint az idej bányahús.

Hogy ezt a gondolatát elűzze, egy öreg szilfánál megpihent, elfogyasztva a sült halat, amit a faluban odaát tarisznyázott. S rozsoskenyereket melléje. Aztán — megint tovább.

Többórás gyaloglás után bukkant először emberre.

Hát ez olyan volt, kicsit olyan volt, mint a járó halál maga. Korrosképű, színében sápadt, kalapja vállára kanyarult, fűrtjei elágaztak. Kucorodva jött, gatyája a térdénél kikandikált, lábfeje elől kibújt a csizmából, nadrágjának ülepe ináig csüngött alá, lábujját egy pikkely tartotta mindössze, mentéje semmi szint sem mutatott már. Félguggon jött, két térdé messze elől kalézolt, a homok porzott körülötte — kicsit maga volt a síró inség. De jött és nyomult mégis bátran és feltartóztatlanul a fráter felé. Mocskos kezében botot forgatott, vastag faágat.

A pap valami áldást morgott feléje, az első emberre, aki hosszú járóútján eléjekerült. Amannak szeme kutatva szegeződött rá.

— Tán a város küldött hé — csattant fel a hangja.

— Már azt magam is kerülöm. Kolostor szolgája vagyok.

— Mert jönnek újabban amarról mindenfélék. Előbb a csuhás, aztán a fegyveres — s egyszerre nyakunkon a malasz.

Valami csoport nevében szólt, többek nevében, nyilvánvaló. A fráternek felvillant a szeme, most már tapadt hozzá, nem engedte. Tudta ez az ő embere, ez vezetni majd a veremkunyhók közé.

Mert oda kell eljutnia, így mondta a gvárdián.

Tegnap hirdette ki a kolostor refektoriumában, sovány böjti ebéd után az új parancsot, hogy mostantól északnak, a dombok lakói közé is

el kell vinni a bűnbocsánatot. S gyűjtögetni kell majd ott is — tette hozzá. Az áldozárok és fráterek felgyűlt tekintete úgy meredt rá, mintha csodát hirdetne szava. A pusztákon nem lakik nép, pár falu van csak a Telecskán, messze egymástól, azokban is feketecsuhás világi pap szedi a tizedet. Vagy óhítú fegyveresek be sem engedik őket falvaikba — mit akarhat hát a ferences ottan.

— Benépesülnek mind a puszták — hangzott a válasz az elámult tekintetekre — s rendünknek harcolni kell a lelkekért.

Ó, a gvardiárt előrelátó és csodálatos, hatalmas úrnak számít a Mosztonga kanyarulataiban, minden vizek és mocsarak fölött, babonás lelkek fölött. Ha ő most hadjáratra küldi frátereit, az lehet a vármegyének kamarális kormányzásnak, sőt érseknek és császárnak is nemtetsző — de ezek messze vannak mind, nagyon messze s mire valamit nyélbeütnék, a betelepítést például, a csuhás barát, a fráter már ott menetel minden processzio élén s minden újtelepes falu élén, s ki üzné el onnan az úr igénytelen szolgáját? S ha a plébánosnak villámokat szórva, dörgedezve kéri az egyházi tizedet „fizess paraszt, mert nem lesz bűnbocsánat és szentség és elátkozol a pokolban” — a zsellér már dacol velük. „Hiába is jöttök, ittjárt a Ferencrend és elvégzett mindent”. Igaz, tizedet sem hagyott, elrágta a plébánosok, a püspök és az érsek elől a gabonát, mint a hombárba szabadult egér vagy patkány — dehát nem mindegy az a hitnek, melyik szolgája vitte el?

S hogy mondja most már az érseki gabonaszedő, hogy mondja meg a parasztnak: dehogy mindegy, dehogy mindegy, atyámfia!

Egészen felvidultak a fráterek és áldozárok a homályos teremben, a méteres köfalak árnyékában; néhány gyertya lengette csak a fényt. Csak jöjjenek az új pusztalakók, a szökött zsellérek vagy birodalmi telepések. Akkor nyúlhat a rend hatalma felé a türelmetlen császár maga: innen az ingoványból kibőjtöljük mind a megpróbáltatást.

Ezért menetelt Lőrinc fráter is oly könnyű lábbal, könnyű szívvel az emberroncs oldalán. Az idegenből jött ember furcsa gúnyája, lázas, hebegő beszéde nem riasztotta meg — mufassa csak a rejtetukat a veremkunyhók felé, ahol félszáz család a tél elől meghúzódot a most, hogy kikel a tavasz a domboldalakon: élni és dolgozni akar.

A madárijesztőt Bubásnak hívták. Csizmáján tört sarkantyú viharos multat hirdetett: katona volt, vagy talaját veszített armális nemes; de lehet hogy csak örökölte a rongyos csizmát és mentét. Mindegy, bátorsággal hordta.

Madaras — hirdette és hajtogatta egész úton — parasztnak temetője az, zsellérek pokla.

Mert onnan szöktek, negyven család.

Nem volt példátlan az ilyen futás. Nagyhatárú városok szélén, hercegi és grófi uradalmak végtelen labirintusában egész határrészek népe küzdött az éhhalállal, nem törődött ezek sorsával éppen senki, csak évente egypárszor a kegyetlen sanyargatók, azok kérték tőlük számon az életet. Hosszú lajstrommal járták a zsellérekunyhókat, szerepelt a listán füstpénz, portapénz, tized, robot, úrdolga, szolgáltatás — s mindég úgy esett a számadás, hogy majd mindenét elvitték a jobbgáznak. Aki

nem fizetett, azt megkínózták, deresrehúzták. Jöttek, romboltak, kegyetlenkedtek, aztán elvonultak a következő évnegyedig. A zsellér meg ott maradt mindenek híján, — utóbb már a földet sem tudta művelni. A számadás, a kegyetlen nagy számadás rémületbe, örületbe kergette a nyomorultakat. S mikor közeledett időpontja, acélos erőt öntött sok jobbágyba: csak el, el innen!

El, de hová?

Mondták, hogy a legjobb most délnek futni, a két folyó közt tovább, amíg egy nagy ingovány útjukat nem állja. Annak lábánál végtelen pusztalegelők, szűzi, töretlen föld, néptelen határ befogadja a menekültet. Foglalhat, ahol tetszik. S ha már műveli a földet, nagysokára jelentkezik valami hatalom — a kamarális igazgatóság ispánjai legtöbbször, vagy a királyi városok adóbehajtói. Nem sokat kérdezzetük, honnan jött a zsellér és házanépe, csak írást foglalnak róluk — birtokba veszik ismét a jobbágyot. Mostantól az ismét számadásköteles. De nem kell legalább apák és nagyapák elmaradt robotjáért, véres tartozásokért is vezekelni — még ekét is juttatnak a falunak, ha nevet kap.

Beszélik, hogy arra keleten plundrás svábok özönlének a pusztán át, azokat a császár kegye irányítja a falvakba, amelyekből a nép kihalt, megritkult — vagy megszökött, kivándorolt. Fegyveres óhitűek vonultak ki így a sajkás részekbe, a Tisza mellé. Ezek az óhitűek: kemény náció, császárra kötött egyezményükre hivatkoznak, arra hogy vérüket adták a török ellen s ők bizony nem adóznak földesúrnak, S mert fegyver van náluk, a hatalom csak kerülgeti őket, egyezkedik velük.

Ezek között szüremkedett be a zsellérhad is a pusztalegelőkre. Az ingoványok népe pedig csodálkozva vagy fogcsikorgatva bámulta a Telecska dombhátságjairól az ég felé csavarodó és egyre sokasodó füstcsíkokat.

Ilyen füstcsík felé haladt Lőrinc fráter is, a töröftsarkantyújú Bubással. Azt faggatta: papjuk van-e?

Hát nincs. A csuhástól különben is félnek, mert a hercegi uradalomban sohasem állt az ő soraikban, ha jöttek a fogdmegek és harácsolók. Sohasem az ő nevükben szólt, az ő nyelvükön. Csak ha már elvonult a lakásereg, akkor volt pár szava hozzájuk, az is a túlvilágról.

Délig jártak így együtt s Bubás lelke egyre jobban megnyílt. Dél felé valami gazzal benőtt szurdékban kanyargott léptük. A dombháttat mintha hirtelen kettészelték volna, a meredek sárgaföldes fal mocsaras terület felé lejtett. S a mélyben lent gyerekek nyüzsögtek, földbeásott padokon öregek tetvéskedtek és sütkéreztek. Rikoltozás és láрмаfogadta Bubást, hogy idegennel, csuhással jelent meg a lösszfal szélén és onnan kiáltozott.

Még kanyarogtak, ereszkedtek a hirtelen lejtőn utat keresve lefelé s már jött feléjük sok szálas, inas férfi: csak ing volt rajtuk és nadrágféle. Az emberekről sirt a nyomorúság, de híján annak a madárijesztő parádénak, amely Bubást takarta: egyszerűen csak rongyosak voltak, zseléri, paraszti, vigasztalan rongyossággal.

— Békesség — szóltak, de látszott, hogy készek bármikor löcsöt-husángot ragadni, ha valaki háborítaná őket. Még bennük élt a nagy akarat, amely kilendítette őket a hercegi földekről, bennük élt a szöke-

vénysors minden következménye. Kicsit szegénylegények voltak, nem bejegyzet fized- és robotköteles jobbágnép. Hisz azt sem tudták jóformán, melyik vármegye ez s ki itt a földesúr. Csak sejtették, hogy kerülgeti őket a hatalom.

Szemükben ott égett a kérdés: honnan jössz fráter. S Lőrincnek válaszolni kellett, sietve.

— Ez a társatok tudja — mutatott Bubás felé — hogy egymagamban jöttem a pusztán át. Kolostorbéli vagyok s lélek erejét hozom közétek...

Az évezredek, papos szólam alatt lehajtott fejjel álltak ott a jobbágyok. Hiszen ha harmatos tisztasággal érezhetnék a szót és nem lenne soha mellékszöngéje!

— „Nem vagyunk mink sem pogányok” — ilyesmit mormolt az öregebbje és ezt érthette sokféleképpen az újonnanjött.

Vehette úgy, hogy a papot azért nem üzzük ki, mert nyomorult szökevények vagyunk, de érthette úgy is: nekünk ne papolj, tudjuk mi az igazságot, ha vékony is számunkra s veszedelmesen hasonlít a bothoz: két vége van.

Közelfurakodott gyerek a pap íszákját tapogatta. „Mink amott lakunk” — mondta leplezetlen mohosággal; ennek tán az járt a fejében, hogy édesgyökeret osztogat a saruban járó ember.

— Hányan laktok ott — csapott rá a vizsgakérdés.

A maszatos gyerek saját ujjaira meredt és azokat emelgette. Szármolt nyilván, de belezavarodott.

— Sokan.

Nagyobbik, benőtthajú társa igyekezett félrelökni.

— Eredj — szólt rá — eredj a szülédhez!

— Már oda nem, az meghótt és lukbatették. Adjál gyökeret — mondta aztán elnyújtott szóval az idegennek.

Nem volt ez csak pár perc, pár pillanat talán. A férfiak földreszögezett fejjel komoran hallgattak, a fráter pedig egyszerűen túllépett rajtuk, otthagya őket, a várakozó fogatlan vének felé indult s a csoportban álló asszonyok felé.

— Temetőik van-e?

A gyerek adta szájába a szót, aki halotról beszélt. Most már tudta, hogy így kell. A halárról beszélt, hogy megremegjen a lélek.

— Ott arra — mutattak többen is a szomszédomb felé. S Lőrinc elindult, elsőnek temetőt szentelni.

Bubás a nyomában lépkedett, husággal kezében. Most már úgy, mintha a papot őrizné a néptől s nem népét a csuhástól. Az obszitoskatona, a hajdú, a félnemes mindig megérzi, ha jelentkezik a hatalom, a felsőbbtség.

Mondták is nemsokára nemcsak papunk, lám, hajdúnk is akadt immár.

A monostoriak, az ingovány pákászai, a viziemberek — egészen ide elcsellengtek ladikjaikkal — bőrhásuaknak csúfolták a jövevényeket, talán nagy rongyosságuk, meztelenségük miatt. Bizony kivillant a

hasuk, ahogy a magas parton álldogálva, szemlélték az elvonuló csónakot.

— Adta boldogjai — hujjatottak át nekik, látva hogy ezek odafent a pusztalegélőn igába fogják egymást és huzzák a faekét, törrik a szűzi földet. Halászember sohasem érti, miért kell a földet keserves kinnál így művelni, amikor ott van ezer kincsével a mélyföld és a láp. Partosabb részén megterem a rozs, ugyszólván magától, a fűzes adja a fűzelőt, a sziget a védelmet, a biztonságot — a többi a víz ezer kincse s a mocsár. A hasukba se lát senki, mint ezeknek itt, a tizedbehajtókkal az ingovány szélén alkudoznak, ott jajonganak hogy mindenüket elvitte ismét a víz — járjon utána a beste fegyveres. Tudták, hogy nem szívesen hatol be a sok veszedelem földjére.

Ezek termését vízszont, a bőrhasúakét, ha ringóvá lesz a búza úgy hirdeti majd a koranyár, mint processzióban a zászlólobogtatás. S oda menten a kis búza, ha megjönnek az executorok a számadással: tized ennyi, robot ennyi, neked zsellér semmi.

Senki jobbágjai azonban nem sokat törődtek a monostoriak csufolódo kiáltozásával. Ujabb és újabb veremkuriyhókat fúrtak a domboldalba, oszlopokra fahánccsal ajtót szereltek, ablakot vájtak a sárgaföldbe — éltek és haltak, szaporodtak és hullottak s mind nagyobb területet túrtak fel nyomorúságos ágejükkel, melyet maguk húztak a pusztalegélőn. S irigykedtek az óhitűekre, akik odébb tőlük apró falvaikban már lóval és tehénnel szántottak. Lőrinc pap beszélt ezekről és csöpögtette beléjük a gyűlöletet, intette őket a szakadároktól — még eretneknek is letelepedtek a pusztában, mi lesz — ó jaj — a világból!

Ha már gyűlölködnek a népek, inkább egymást gyűlöljék, mint a hatalmasakat — vallotta lelke mélyén Lőrinc. Az óhitűekre még külön is haragudott, mert elűzték falvaikból: oda a bogányi kolostor kalugyerjei jártak s a kétfajta pap, a ferences és a kalugyer nem állhatta egymást. „Távozz sátán” — mondogatták ha találkoztak s irigyen méregtették egymást, egymás iszákját és kordóját, melyiknél van ugyan több papharács?

Az ember azért még mindig ritka volt a tájon, mérföldes körzetben botladozott csak itt-ott valaki, az is közel a saját rajához. Az átjárókat és gázlókat a mocsáron át délnek és nyugatnak kevesen ismerték csak, az ingovány lakói főleg, azok meg féltékenyen őrizték titkukat. Csak a mocsárláz lengett és terjedt szabadon. Ezernyi, milliónyi, szűnyog indult rohamra alkonyatkor. A jövevények ilyenkor behúzódtak vermeikbe és napkeltéig ajtót sem nyitottak többé. Hajnalban a csillagfény elültével, amikor friss szelek pásztáztak a síkságon végig, akkor meg a szűnyog menekült délnek, vissza a mocsarak közé és megkezdődött a keserves, nyomorúságos mindennap.

A Telecska hosszú falának odúiból borzasan, toprongyos meztelelenül előbujtak a pusztalakók. Egymással is acsarkodva, egymásra irigykedve. Már fogytán volt a meneküléskor magukkal hozott ocsúbúza s a kevéske hajdina és keserű gyökérliszt aligha pótolhatta. A gyerek, az aprónép papsajton rágodott egész nap a domboldalban. Aprójószágnak nyoma sem volt, lábásjóságából pár tulok hizott csak a végtelen pusztalegélőn.

Ünnepet jelentett, ha eskort vonult át a környéken és határukat is érintette e menet. Már messziről porzott a lovak patkója, elől vasaslovakosok vonultak, keresve a kanyargó utat a mocsár szélén. Középen szekérsor haladt, négylovas nagy állami kocsik, teherrel megrakodtan. Zombornak vonultak, a Tiszáról jövet, sőt szállították és búzát, fegyvert és gabonát.

Első jöttüket riadtan szemlélték a bőrujak. Ugy hitték, hogy értük jön, a szökevényekért a sok fegyveres. Azok is, a katonák, csodálkozva szemlélték a lösszfal szélén meglapuló, kazalnyi népet.

— Tavaly még senkit sem láttam erre — morfondírozott a vasas kapitány. S a menet megtorpant pár percre.

— Mitek van hé — reccsentett a veremlakókra a strázsmester. Mert szokás volt a cserebere, amerre az eskort áthaladt a pusztán — de ezek csak üres tenyerüket mutogatták.

— Hej a keserves, naplopó kódís mindenteket — hangzott a káromkodás — miféle zsellérek vagytok, kié e föld?

Azt sem tudták, nyilvánvaló hát újonnan megtelepedett nép, hogy szökevények ezek. No hiszen, lesz itt dolga a deresnek!

A katonák vállvonogatva lógtak a nyeregben, várták a kapitány parancsát: közibükválgának-e, mert ezek valamiféle igaztalanok — tán haramiák. Az ilyenek miatt kell a sok fegyveres a kocsik mellé. Csak-hogy persze a sok gyerek köztük...

S akkor előjött egyszerre Bubás, előbujt husángjával, mutogatni és kiáltozni kezdett. Vezényszó volt-e, katonanyelv, német volt-e vagy latin: ki értette ugyan. Néhány gyerek felsírt a csoportban s a szakállas kapitány fáradtan intett kezével. Gyerünk tovább, előre.

Mind nevelték a kocsisok Bubást hangosan s a nevetés a katonákra is átragadt. Azért nyílt meg talán valamelyik iszák vagy szekér fenéke, mert amikor elhúzódott az eskort s a nép előmerészkedett, bakakenyér hevert, sok prófunt a kocsinyomokban.

... Azért riadtan érezték mindannyian, hogy rövidesen történik velük valami. Hogy aztán az eskort tett-e jelentést, vagy a gárdián tartotta illőnek számot adni a szökevényfaluról, nem tudni azt. De röviddel utána megjelentek a földes úr, a kincstár fogdmegei.

Szűrös nagy kéz nehezedett a térképre. „Császári-királyi mocsár” — ez állt a mappán keresztbe, a Dunától a Tiszáig. A hegyes góbtetük fenyegetően szurkálták a rézmetszésű térkép vászonlapját, mintha azt hirdetnék: vigyázz, kétféjű sas tolláskodik odabent a mocsárban.

Kruspér Ádám kamarai referendárius téntába mártotta a lúdtollat és elégedetten még egy karikát rajzolt a mappára az ingovány szélén. Új telep született megint, Pusztakula.

Mert a pusztakulai legelőn is megtelepedett valami szökevény népesség s a kamarai ispánnak tudni kell, hová induljon aratás után tizedért, füstpénzért, portaadóért — a robotot, úrdolgát is be kell hajtani ezekről. Már a tél óta ott lapulnak, lelkigondozásukat a Ferencrend végzi — így mondja az irás, amelyet az imént betűzgetett a referendárius.

A térkép már tele volt ilyen karikákkal, némelyiken alig pár napja száradt meg a gubacsténta. Emítt dédelgetett, birodalmi telepeselek, ott

szlovák nép, itt meg magyarok. A falvakban mindenütt óhitűek, akik fegyverrel járnak, mert katonák, és parasztok, hol ide hol oda vándorolnak, sorsuk körül állandóan fenekeedik, verekszik a kincstár és a vármegye. Északon a homokpusztán szálas dalmaták, a mocsarakban makacs sokác nép, halászok és pákászok. Egyre több a karika s minden új falu határa délről, nyugatról belenyúlik az ingoványba. Jó fekete mélyföld, csak el kellene hódítani a vizektől.

A kamarai inzseller árkot akar ásni Verbásztól Kuláig legelőbb, ha abba ő beszorítja a vizet, mondja, eltűnik a nádas és a mocsár. No ugyan! Hogy fogja a kanyargó Mosztonga vizét árokbaszorítani. S a Cserna Bara hullámait, azt hogy segíti át a mocsáron?

— Bolond világ — mormolta Kuspér Ádám — hát most már a föld arcát is átfomázzák? — Jó hatvan évet megélt már, de aminek az elmúlt esztendőkből tanuja volt, az túltett minden csodán. Benépesülnek lassan a puszták, új jobbágyság nyüzsög az elhagyott földeken, az érseki birtokon is mindenfelé.

Volt ebben keserűség is, ebben a sóhajban: ezek miatt kell most a mocsárt halálraitélni. Be kár. Csak ki kellett üzenni a nádas szélén a monostoriaknak: három ladik nagyharcsát, vagy rákot — hozták hűségeseen. A tizednél, igaz szemethunytak az ispánok, de nem lehet másként. S most el kell veszniök ezeknek, el kell veszejteni a mocsarat, ezt a pompás vadászterületet.

Minden haragja az újonnanjött zsellérek felé fordult.

— Még a lábon szedem el a termést tőlük!

A birodalmi telepésekhez, akik a császár kedvencei, úgysem nyulhat, azok a generálishoz futnak mindjárt panaszra és irást mutogatnak: tizévi adómentesség. Fizessen hát a magától idecsődült nép, az alföldi szőkevény meg az ittmaradt óhitű. S a pákásznép is adjon mostantól minél több sápot, minél több halat, jófalatot, amíg a mocsár még él.

Így szólt a rendelkezése. Úgyis sürgetik a gabonát Bécsből: háború lesz.

Reszketeg öregbetűkkel feljegyezte az irás keltjét: 1784 március 14.

(Részlet egy készülő regényből)

CSÉPE IMRE:

Májusi mezőkön

*Lázasan kúsznak felfelé a zöldek,
Bekötik színükkel a fák fejét,
Lágy zsongását hallgatom a földnek,
Melyből millió élet indul szerte szét.*

*Minden virul, bomlik lelkesül,
Tűzön füstölög a régi szár,
Az új hajtás virágba színesül
S a tájakon dalos május jár.*

*Görcsös botján oson a múlt;
Az árkok mélyén itt ott meg áll,
Téli dűhvel itt hiába dult,
Nyomába jár az üldöző napsugár.*

THURZÓ LAJOS:

A traktor

Csak bámult a jó bácskai föld,
Mikor megjelent frissen az utak porán,
Talpa alatt meglapult a zöld
S madarak rebbentek szét ijedten a fán.

Csaholtak rá dühösen kutyák,
Földek szélén vasszive, ha furcsán berregett,
Megrezzentek tollasan a fák,
Lovak tág cimpáján félelem remegett.

Tanyaudvarról bámulta ezernyi szem,
Kétségek mardosták parasztnak szívét.
Góréban csutkákról pergett a szem,
Magvak gurultak a padlásról szerte-szét.

„Nyomába nem vetek, mondták a megvetők,
Jobban hasítja földünk a fogatos eke...!”
Mélysántását vágyták mégis a mezők
S őt dicsérte harmaton pacsirták éneke...

Földek nagy hátán vigan ha elfutott,
Porában csillogott ezernyi fény,
Barázdaszélig zajjal, ha eljutott,
Rásimult testére kérges tenyér.

Újgazdák földjeit szántja most nálunk,
Építi jobb jövőt harcosok birtokán,
Kereke nyomában kizöldül határunk
S mély ráncok simulnak parasztnak homlokán.

Szük értelmek sarában nehezen hatolt,
Bácskai ősz humuszt már könnyebben szántja.
Dolgozó népnek tegnap még ellensége volt,
Ma szabad parasztnak igaz barátja.

Ma igaz barátja szabad parasztnak,
Áldott talajból kifordít mindent, mi vad.
Zöld ágyát most ő veti meg a harasztnak,
Földek tiának időt, értelmet, könyvet ad.

Mezőknek ura lett nálunk a traktor,
Munkája áldás ma, nagy kincset ér,
Ég alá kifut most minden tavaszkor
S nyomában csirázik új kenyér...

Változó világban

Írta: HERCEG JÁNOS

A puszta Zombortól délkeletre fekszik. Légvonalban nincs messzebb öt kilométernél. Szekéren azonban csak a Sztapárra vezető kövesúton lehet eljutni a pusztához. Ez az út a városszéli nagy legelő mellett húzódik aztán felszalad a Csatorna karcsú betónhídjára, s onnan vagy kétszáz lépésre egy dülőút vezet egyenesen a kastélyhoz. Ez a dülőút méri le a kerület a légvonaltól, s körülbelül két kilométert tesz ki.

A pusztai emberek nem erre járnak. Ők ismerik a dülőket, gyalogutakat, ösvényeket, amerre rövidebb az út. Rossz időben pedig a vasúti sínek mentén mennek, vagy ha az idő nem sürgeti őket s kivárhatják a vonat indulását, akkor egyszerűen beutaznak a városba, hiszen a pusztának saját állomása van.

Az állomás neve Csicsovác, mert a sínek jobboldalán a Csicsovacsikiak szállásai fekszenek szétszórva. Az egykor népes család ugyan erősen megfogyatkozott, a tulajdonosok is megváltoztak az idők folyamán, de a tanyacsoport mégis az ő nevüket viseli.

A vasút Sztapáron túl Újvidékre visz s itt, a sínpár és a Csatorna között terül el a Fernbach-puszta, illetve a zombori igazgatóság alá tartozó 3. számú állami birtok.

A régi Fernbach-puszta ezerkétszáz holdból állt. De az első agrár-reform lecsökkentette ötszáz holdra s kisajátította a földbirtokos másutt fekvő földjeit is. Mert voltak birtokai még ezen kívül Kúlán, a csoplyai határban és Temerinben is.

A birtok itt most 2.169 hold földből áll. Ebből 1.636 hold a szántó, a többi legelő, kert, szőlő. Az állami birtok a Fernbach-pusztán kívül magába olvasztotta a Kerény alatt fekvő Szemző-pusztát a régi Krónics birtokot és Rosenberg tojáskereskedő mintegy négyszáz holdját is. A Szemző-puszta szebb, rendezettebb, modernebb, mégis ez maradt a központ, a több mint kétezer holdas állami birtok központja.

A Fernbach-család nagy szerepet játszott a régi Bácska közéletében. Képviselők, főispánok kerültek ki soraiából, a Szemzők, Lelbachok és Geyerek mellett ők irányították a vármegyét; tőlük függött, hogy ki lesz a főszolgabíró ebben vagy abban a járásban, hol épüljön vasútállomás, kövesút; tőlük függött minden, ami életet jelentett a régi Bácskában.

Pedig a Fernbachok, mint a többi bácskai nábob is, újgazdagok voltak. Nemeslevelükön még meg sem száradt a festék, amikor hatalomhoz jutottak. A múlt század közepén Fernbach Antal apatini gabonabizománys még maga járta sorra a falubeli parasztokat és kajmókos botjával megzörgetve a házak kapuit, bekiáltotta a gazdáknak: — Két

krajcárral többet fizetek a búzáért! Gondoljátok meg jól! Ki tudja, nem esik-e holnap megint az ára... S a hatalmas dunai uszályok naponta szállították a búzát Pestre és Bécsbe. Nem a föld hozta tehát a hatalmas vagyont, hanem a kereskedelem. De a Fernbachok abban az időben még — ki tudja miért — ellenzékiek voltak.

Hanem 1896-ban, a Millennium évében, amikor a régi Magyarország urai a nemzeti felvirágzás ünnepét ülték, amikor Rákosi Jenő harminc millió magyarról álmódzott s a király réndjeleket és nemesleveleket osztogatott, Vojnics István főispán, — akit úri körökben csak „szép Pistának” hívtak, mivel a másik Vojnics István csunya ember volt, — magához hívatta Fernbach Antal apatini polgárt és így szólt hozzá:

— A maga fiai folyton opponálnak. Nincs egy megyegyűlés, hogy ne szavazzanak a hivatalos határozatok ellen. Hát idehallgasson: nekem megvan a hatalmam hozzá, hogy tönkregyem magát a családjával együtt. Viszont gazdagságuk mellé még nagyobb tekintélyt adhatok. Ha megígéri, hogy fiaival együtt belép a kormánypártba, megkapják a nemességet.

Az öreg Fernbach nem habozott sokáig. Apatini előnévvel nemességet kaptak: az egykor még papucsban és fehér harisnyában járó öreg sváb fiaival együtt a magyar urak társaságába emelkedett. A családi kuriákra, a gabonáshajókra s a lakószobák falaira felkerült a nemesi címer: kék pajzs, veres pajzsfővel, abban egymás mellé állítva három arany búzakéve. A pajzs alsó részét természetes színű víz foglalja el, abban két szemközt fordult ezüst potyka, a víz színén sugárzó naptól és befelé fordult ezüst félholdtól kísért, orrával balra fordított gabonaszállító hajó uszrik.

Azután lettek a Fernbachok főispánok, képviselők, azután virágzott csak igazán a gabonakereskedelem, hiszen most még nagyobb biztonsággal irányították, még határozottabban szabták meg az árakat. S hogy méltók legyenek a magyar dzsentrikhez, versenystállókat tartottak, ünnepeken darufollas, hermelines, kacagányos drága diszmagyarban jelentek meg, a család egyik tagja fél életét Afrikában töltötte s időnként az afrikai őserdők nemes vadjaival, bőrével, agyarával, agancsával tért haza pihenni. De akkor már nyolcezer holdja volt a családnak a megye minden részén s akkor talán már felvették őket a Nemzeti Casinóba is.

A szibarita grófok uralma akkor már gyengének bizonyult a nép felett. Inkább jelképei voltak az uni Magyarország hatalmának, a Kürttyek, Széchenek, Krayok, szekesői Hercegek eltűntek innen, kihaltak, szétszóródtak, de itt maradt földjük s itt maradt a nép, melyet kemény kézzel kellett uralni. Az ő helyüket foglalták el a jövevény-magyarok és újdonsült dzsentrik: a Fernbachok, a Szemzők, — akik Aiglerék voltak, — a Leibachok — akik a főhercegi családdal kerültek rokonságba, — a Geyerek, akik vagyoni és közvetlen családi vérátömlesztéssel erősítették és biztosították a más néphe szakadt új teutonok hódításait.

Az arisztokraták csak akkor házasodtak gazdag zsidókkal, vagyos kereskedőkkel, ipari mágnásokkal, amikor már tönkrementek. Addig

a szerelemben, a fajfenntartás ösztönében is a szigorú exkluzivitás törvényeit követték. A bácskai nábobok ragaszkodtak az „ósi” példához s egymás közt házasodtak. Így maradt meg a vagyon s így futottak össze a hatalom szálai kezükben.

A politikán kívül a társadalmi életben is vezető szerepet játszottak. Jótékonyági egyletekben, sport-klubokban, Tulipán szövetségben, — amely a „Hass, alkoss, gyarapíts!” jelszót varrta fel selyem zászlajára, — sőt kulturális intézményekben is őket illette meg az első hely.

Ó, Bácska, akit romantikus lokálpatrióták Bácsországának szerettek nevezni, mi csoda kultúrád volt?! Miféle szellemi élet alakult ki akkor gazdag földeden, Úgy lettél híressé, hogy földed és néped verejtéke millióknak adott kenyeret, s úgy lettél hírhedt, hogy a régi Magyarország mulatóiban ezek a nábobok lötték szét a tükröket, hogy önkéntes korokban olykor az egész ezred tisztikara redves bakancsból itta a francia pezsgőt... Istenem, ki érti ma már mindezt?!

A zombori városi könyvtár igazgatóságának hosszú időn át Fernbach Péter volt az elnöke, hiszen ő volt a Tisza-párt képviselője, s a könyvtár mégis a tagdíjakból tengődött, saját épülete sem volt, mert „anyagi eszközök híján ez nem volt megvalósítható.” Ugyanekkor Sipos Ferkó, a híres cigányprímás háromemeletes házat vett magának Pesten a nagykörúton s gumirádlison járt a Koczkárék zsurjaira, míg dorozslai népviseletbe öltözött nyalka parádés kocsisa kint a bakon várt rá.

Közben ugyan nőtt és gyarapodott a megye székvárosának múzeumi gyűjteménye is, mert a vékonypénzű tanárok, a semilyen osztályhoz nem tartozó kopottkönyökű díjnokok, a kaucsukgalléros árva falusi „néptanítók” konok buzgalommal dolgoztak, mint a hangyák. De ki vett minderről tudomást? Sem a nép, sem az urak! Előbbiek nem értek hozzá, utóbbiakat nem érdekelte.

Sokkal több szó esett arról, hogy a délceg gavallér Speizer Guszt, miután már mindenét elverte a kártyán, kétméter husz centiméter hosszú csontvázát eladta a pesti múzeumnak, hogy pár hónapig még gondtalanul iddoggálhasson az Elefánt szeparéjában. Sokkal érdekesebb volt minden kulturális dolognál Szemző Gyuszinak, a vármegye kártyalovagjának, — aki iskolába sohasem járt, de húszonöt éves korában mégis főispán lett — egy-egy gáláns stiklijje, például az, amikor a szegény Farkas Józsi bandájának fel kellett mászni a háztetőre s ott a tetőnyergén lovagolva érzelmesen huzni a dalt: „Képeddel alszom el, képeddel ébredek”, miközben a hajdúk alul mozsárágyukat sütögettek s a részeg megyei levéltáros hosszú szakállát simogatva sírva panaszkodta, hogy gyermekei nem ismerik meg, hiszen hónapok óta nem tudott magának annyi időt szakítani, hogy hazamenjen aludni. Kultúra? Ki beszél akkor itt ilyen „zsidó dolgokról”? Nem hiába mondta a csuzos főszolgabíró egy önfeledt múzeológusnak, amikor támogatásért fordult hozzá: „Nekem a Koczkár Adrién félmosolya többet ér, mint a ti egész múzeumotok. Igazán csinálhatnátok valami okosabb dologot is”

Az a kevés, ami mégis megszületett, dacból született. A sértődöttek nem tehettek egyebet, ha már osztályukból kiestek, mint hogy dolgoztak serényen, csendben, minden feltűnés nélkül. Persze, a mélyebb

rétegek bajait ők sem vették észre. Hogy tizenkettőben kitört az aratósztrájk, úgyhogy Sárközből kellett részesaratókat hozatni, az ittenieket pedig csendőrrrel, pandurral meghurcoltatni, arról a kultúrának ezek a diacos művelői vagy nem vettek tudomást, vagy pedig az urak véleményét fogalmazták meg. Hogy május elsején olykor felvonult a munkásság piros nyakkendővel, pirosba öltözött lányokkal, vörös zászlóval és a forradalmár kárpitos Schneider bácsival az élén a nyolcórás munkaidőt, az egyenlő és titkos választójogot éltelve, arra bizonyosan ők sem mondhattak egyebet, mint az urak és polgárok általában: „Hazarúlók!” A közvélemény gyepelőjét jól marokna fogták az urak.

Az egyre nagyobb méreteket öltött munkásmozgalmakról a vármegye monografiájának is meg kellett emlékeznie. Semmi sem világítja meg jobban a birtokos és földmunkás közötti viszonyt, az akkor uralkodó állapotokat s a hatalmason levők felfogását, mint ez az alig féltucatias beszámoló:

„A kis- és középbirtokok nagy száma az oka, hogy munkákészben hiány van, de még inkább okozza e hiányt az Amerikában, Németországba, Szerbiába és Szlavóniába való kivándorlás... Ennek az oka az, hogy itthon a kereset elköltésére sokszorosan több mód és alkalom kínálkozik. A kocsmai hősködés, az ivás, a kártya, a divat mind pénzköltésre csábít idehaza; — míg odakün az erkölcsöknek szigorúbb ellenőrzése, a kocsmázás csekélyebb szokása és alkalma s azután ott künn a szigorú igazságszolgáltatás és a törvény vaspálcával való végrehajtása kevesebb alkalmat enged nekik a költsékezésre s így nagyobb a megtakarítási kényszer. Talán ez a főok, hogy nem akarnak itthon maradni.”

„A munkáshiány ilyenképen nagyon érezhető volt az utolsó évtizedben; hozzájárult ehhez a szocialisták bujtogatása, mely különösen akkor öltött nagyobb méreteket, mikor egy kissé jobb termés mutatkozott s az aratókat a szerződéses kötelezettségük megszegésére csábította s legtöbbször sikerült is a félrevezetett népet odavinni, hogy letévén a kaszát: a gazdát kényszerhelyzet elé állítva, — nagyobb bér megadására kényszerítette. Ámde mint minden rossznak van valami jó oldala — ennek a féktelen bujtogatásnak is az lett a következménye, hogy a következő évben száz és száz arató- és kaszálógépek kerültek a vármegyébe. A felbujtogatott aratók ily módon kisebb mértékben lettek szükségesek s a népbolondító kőfaragó- és bádogoslegények felbujtogatására azután száz és száz család maradt kenyér nélkül. A lókapák és egyéb kultivátorok is nagy mértékben elszaporodtak a vármegyében, kétségkívül elsősorban azért, hogy a gazdák magukat a munkások zsarolása és kiszípolozása ellen biztosítsák.”

„Jelentékenyebb eseményt azonban a fentiekén kívül a szocialista vezérek bujtogatása nem okozott. A cselédség azonban — mely szintén a félrevezetett népség közé tartozott — még forrong s ez az egész hasonló a hamu alatt lapangó parázshoz. El is vannak készülve a gazdák, hogy egy-egy jó termés esetén megismétlődnek a múlt eseményei, de semmiestre sem oly vehemens módon, mint a múltban, mert a munkások józan része belátta azt, hogy az ő beugrasztásuk és félrevezere-

tésük nyomán, ha pillanatnyi előny származott is, a reakció annál nagyobb volt s annak hatása nyomorban és szenvedésben nyilvánult meg."

S mikor a mezőgazdasági szakíró ezt az elmélkedését világra hozta, már nem volt pallosjog, a botütést is eltörölték, legfeljebb az úr vagy az ispán pofozta meg olykor a „szemtelen cselédet.” A nyomort és szenvedést, melyet a cikkíró oly nagy elégtétellel ajándékoz a letört lázadóknak, nem ütlegekben érezte a földmunkás, hanem a kenyérlenségekben. Ha elhagyta a birtokot, holtnapjáig magán viselte a lázadó bélyegét s pusztán többé munkát nem kaphatott. Ha megmaradt, ha megtörték, főbbet dolgoztatták és rosszabbul fizették, mint a többi munkást.

Kigombolom magamon a kabátot. Nemcsak a tavaszi nap melegít már, hanem az emlékezés is. Sárga csészán ülünk és kocognak velünk, a lovak. A pusztára megyünk, Fernbach Péter egykori pusztájára, a 3. számú állami birtokra. Balra az út mentén nádas partjai között a Csatorna kék vize csillog. A fájat lankák teszik változatosná. De a szem azért zavartalanul fogja be az egész látóhatárt. A dombok itt a görcsös eperfák és sátnya akácok mellett valóban díszei a tájnak. Kérdezné az ember, hogy kerültek ide dombok a rónaságra? Avar harcosok csontjait őrzik-e, vagy a keletre huzódó Telecska hányta itt el, ami fölöslege volt?

— Ez a föld jó lenne kertésznek — mondja útítársunk, az állami birtok igazgatója, mert ő a fájat is gyakorlati oldaláról nézi, — jövőre már nálunk is lesz vagy százholdas konyhakert.

A kocsis nem vesz részt a beszélgetésben. Gondolom talán nem is tud magyarul s azért hallgat oly kintartóan, egyenes derékkal ülve a bakon kinyújtott, kissé balra billenő feszes nyakkal. Csak amikor Árpádnak szólítja az igazgató és meglátom kacsaringósra pedert bajszát, akkor ismerem fel benne a régi, urasági paradéskocsist. Mi lenne más, ha nem magyar...

— No — mondom — maga az első kocsis életében akinek Árpád a neve. Aki kocsissal még találkoztam, annak mind János vagy Pista volt a neve. Az olyan jó kocsisnév.

Nevetünk. S amikor a legényesen félreacsapott kalapjára nézek, már gyanítom, hogy régen szolgált a pusztán.

— Itt születtem, kis hija ötven évvel ezelőtt. Hanem a búzáunkat nézze inkább — tereli el a szót mert most mentünk át a vasuti síneken, ez a föld már a birtokhoz tartozik. — Mellik a szebb, a mienk vagy a szomszédoké?

— A „szomszédok” parasztok, egyéni gazdaságot folytatnak. Már kihajtott a búzájuk szép egyenes sorokban ágaskodik, de azért még inkább a feketeség, a föld látszik mert ritka és gyöngé még a vetés. De itt a birtok sűrű zöld haját már vígan fodrozza a szél.

— Kicsit túl erős is — mondja az igazgató — majd muszáj lesz kicsapni rá a nyáját, különben úgy jár mint a vérmes ember. Megüti a guta.

A zöld táblák az ég kékségébe futnak, a szem itt-ott megakad a dolgozó embereken, egyébként minden csendes, csak az óriás természet erejét érezni. Kétszáz lépésre fehér lovával egy paraszt hengerli

a friss vetést, de úgy tűnik, mintha mozdulatlan volna s ott állna már egy örökkévalóság óta. A nyárfasor mellett egy asszony piros kendője ríkt felénk. Oldalán az ember, nyilván, az ura, meghajolva egy-egy vágást mér kapájával a földbe, s akkor az asszony belenyúl a derekára kötött zsákba, valamit kivész és a vágásba dobja. Röstellem megkérdezni, hogy kukoricát ültetnek-e vagy krumplit, avagy tán babot. Pár éve elragadtatva gratuláltam egy gazdának, hogy a búzaföldje tele volt pipaccsal. Csak akkor vettem észre, hogy felsültem, hogy rossz földet dicsértem amikor ismerősöm szégyenkezve sütötte le a szemét, a többiek meg nevettek. Azóta óvatos vagyok. Pusztán sem jártam még. Városi gyerek vagyok. Rábízom magam a tapasztaltabbakra, akik jobban kiismerik magukat a mezőgazdaság változó jelenségeiben. Eladni azért nem tud senki.

De a nagy fehérfalú ház, a kastély egyre közelebb kerül hozzánk. Körülötte néhány öreg fa hirdeti, hogy a sövénykerítésen belül csoportok és buxusok között sétányok kanyarognak, mert ez a park. Aztán behajtunk a birtok udvarára. Várom, hogy a kocsi beforduljon a kastély elé, mert hiszen oda tartunk, ott az iroda ott majd letesszük a holminkat. De Árpád még olyan feszesen ül, mint akinek esze ágában sincs megállni. Végighajt az istállók között az ólak és magtárak mellett, nagy félkört ír le a gazdasági udvaron s amikor már az egészet megkerültük, akkor hajt fel hátulról a kastélyhoz vezető kis vaskapu elé.

Régi szokás ez vagy új, nem tudom. De megértem a kerülőt. Mielőtt bemegy az ember a házba hadd lássa előbb, hogy minden rendben van-e? Az igazgató is körülhordozza tekintetét s abból, hogy nem szól semmit, úgy értelmezem, hogy csakugyan mindent rendben talált. A kútnál egy fiatal legényke vizet húz; fel sem néz amikor elhajtunk mellette. Egy másik fiú a csürhét tereli az ólba. Ügylátszik legefűtötte, de most már az ólban a helye. A raktár előtt egy új magtisztító gépet szerel az öreg gépész. Lassan ránkemeli tekintetét, mintha bólintana is aztán forgatja tovább a franciakulcsot. Nem Tiborcok ezek, annyi bizonyos! Gondolom, azelőtt, ha megjött a földesúr, megemelték a kalapjukat, kiegyenesedtek a munkájuk mellett s úgy köszöntötték. Azt hiszem akkor így kellett kifejezni a tiszteletet. Most mindenki végzi a dolgát. Majd odajön az igazgató, vagy szól, ha akar valamit.

— Ez volna hát a kastély — mondjuk és belépünk a parkba.

Két ormóttan, meszelt épület áll egymással szemben. Ha bejövünk, csak az egyiket látjuk, mert eltakarja a másikat, s az ember inkább magtárnak nézné, rossz ablakai, hatalmas fala után. De így, ahogy szemben áll a két épület az oszlopos tornáccal, kúriaszerűen, hát mégis el kell hinni, hogy ez a kastély. De minek belőle kettő?

Az irodába tágas előszoba vezet. A falon két nagy kép. — Ez még Fernbaché volt — mondja az igazgató, de ha nem szólna akkor is tudnánk. Kié is lehetett volna? — Ezt a két képet meg pár darab bútort „örököltük” a kastéllyal. — Nézem a képeket. Az egyikken nagy szelmalom áll és hollandi menyecske hegyesorrú facipőjében, kihajtott fehér kendőjében kávébarna fűben sétál. A másikon valami breton tengerparti részlet búslakodik. Kezemet végighúzom a vásznon, mert nem

akarom elhinni, hogy nem olajnyomat. Hát nem az. Egy Kaufmann nevű festő munkája. De ha eredeti, akkor is hasonlítania kellett az olajnyomathoz. Pedig biztosan jó pénz adott a gazdájuk ezekért a képekért. Pesten vagy Bécsben, ahol a földbirtokos-ízlést oly jól ki tudták szolgáltatni. Pedig ugyanakkor élt itt egy festő, Juhász Árpádnak hívták, aki egész életén át el nem múló szerelemmel rajzolta és festette a bácskai tájat, suszternek, szabónak képpel fizetett, bár a londoni grafikai kiállításán aranyérmes nyert, de hát tőle akasztani képet a szobába, nem volt úri dolog. Egy másik földesúrnál egyszer láttam néhány Juhász-képet. Az egyik alá Corot is odaírhatta volna a nevét.

— A szállásomon csinálta, — dicsekedett, — mert sok képet pingált nálam. Aztán egyszer megkínáltam reggelivel s ő nekem ajándékozta ezt a képet. A többit is jóformán bagóért kaptam tőle.

— Már mondtam, hogy akasszák a szobába ezeket a képeket — dünnyögi az igazgató, mert fél, hogy műkincset fedeztem fel ezen a kevésbé méltó helyen.

— Maradhatnak ahol vannak — nyugtatom meg — nem kár értük.

Az irodában már észre sem veszem a XVI. Lajos korának stílusát rosszul utánozó székét, pedig a frész selyemplüss még ép az ülökéjén, csupán az egyik lába helyére szögezett lécet a bognár, hogy ülni lehessen rajta. Ezzel a székkal el is hallgattatom műtörténeti érdeklődésemet.

— Százharminchat munkásunk van, — mondja az igazgató — nem számítva, persze, az idénymunkásokat. — Aztán feláll egy göndörhajjú, fekete fiatalember és egy nagy könyvből mondja el, hogy háromezerkétszáz disznaja van a birtoknak, ebből nem tudom már mennyi a göbe, a kan, a süldő és a szopós malac. — Hány hízó? — kérdem, mert az kimaradt a felsorolásból. — Á, a hizaldák más birtokon vannak. Mi csak sertésneveléssel foglalkozunk. — S már mondja is tovább, hogy mennyi a ló, a szarvasmarha, lábasjószág . . . mert ő a birtok állatállományának felügyelője. Neki hozzák a csikósok, gulyások, juhászok, kanászok, libapásztorok naponta a jelentést a szaporulatról, ő ad aztán utasítást nekik, mit hogyan csináljanak.

— Magának akkor más dolga nincs is, úgy-e?

— Hát nem elég ez? Néha azt sem tudom, hol áll a fejem.

— Hasznosított a birtok? — kérdem, mert az ember úgy megbutul ilyen hatalmas számoktól, hogy aligha kérdezhet okosabbat. Nem csoda, ha nevetnek.

— Mi az hogy! — kiáltja a könyvelő. — A mérleget ugyan nem itt csináljuk, hanem a tartományi birtokok központi irodájában, de azért képzelheti . . . S már folytatja, hogy mennyi búzát, kukoricát termelt a birtok, cukorrépat, burgonyát, ipari növényeket. — Ne felejtse el, hogy ez a birtok az első a járásban! — teszi hozzá szinte kipirulva, úgy hogy majdnem védekezniem kell, mert még bizalmatlannak néz.

S mielőtt még megszólalna a nyilvántartó s a többi hivatalnok, megyünk ki a birtokra. Megzavarnak a számok. Hagyjuk az eredményt a végére, lássuk előbb az életet. Az életet, amely — most már tudom — csak kívülről, a városi ember számára tűnik nyugalmasnak, talán unalmasnak és érdektelennak, holott a valóságban tele van eseményel:

Ismerkedünk a pusztával, az emberekkel, a szokásokkal, az étellel. Elsőnek az egyik kanással találkozunk. Feleségével éppen a hatalmas ól kifufóját takarítja. Másfélszáz disznó van a kezére bízva, azokat nemcsak legeltetni kell, de minden tekintetben elgondozni.

— Még bölléreskedünk is. Holnap azt a hosszúszerű kocát levágom.

— Nem kár érte? Mit csinálnak a hússal?

— Muszáj vágni. Pláne malacokat. Naponta néha kettőt, háromt is levágunk. A húst aztán kimerik a raktárban a munkásoknak vagy bevviszik a központba. Elmegy a hús, a faj . . .

Nem egészen értem a dolgot. Hajlandó vagyok azt hinni, hogy a kanász csak gondol egyet s leszúr egy disznót. Vajjon jól van ez így? De aztán a kanász felvilágosít. Neki nem érdeke, hogy a létszám csökkenjen, hiszen norma szerint kapja a fizetést. Viszont igazán nagy kár csak az, ha elhullik a jószág. Ezért a gyöngé, ellenállásra képtelen jószágot leölik. Minek pusztítsa a kukoricát, ha a legkisebb betegség is elkapja és a földhöz vágja. Muszáj selejtezni.

A halálraítélt fekete koca az obor sarkába húzódik. Lábát szétveti, hosszú pófáját előre dugja és várja a többiek támadását. Mert minduntalan odaugrik hozzá egy s nagy rőfögéssel a fülébe mar vagy ráugrik és a sörényét tépi. Ő is oda-oda kap, mire a támadó odébb áll. Egész darabok hiányoznak már a füléből, még sincs nyugta, véres szemével gyanakodva néz és védekezni készül.

— Odaátról hoztunk egy csoportot a Krónics-pusztáról. Ez is a csoporttal jött, de vele volt a legtöbb baj. Nekiment a Csatornának, átúszott a másik partra, aztán megint vissza jött. Alig tudtam beterelni az ólba. Nyughatatlan, bitang jószág. Nem csoda, hogy a többi nem tűri.

Míg a kanász felesége poros földet hord be az ólba, hogy legyen miben, hemperegni a disznóknak, addig mi beszélgetünk. A kanásznak hávi fizetése van: kétezernyolcszáz dinár. A felesége is annyit kap. Van neki ezen kívül még egy hold kukoricaföldje, amit maga művel. Általában ez a fizetés jár béresnek, kocsisnak egyaránt. De aztán, ha túllépi a normát, amit a kanász minden hónapban megtesz, akkor külön prémium jár neki. A múlt hónapban majdnem ötezer dinárt kapott.

— És mit csinál a kukoricájával?

— Vagy eladom, vagy feleltem. A birtok minden munkásnak ad feles tartásra disznót. Hatot, nyolcat, ki mennyit vállal. Van olyan, akinek nem elég a hold kukorica, mert annyi disznót tart, hogy még venne kell. Persze, megvan a számadása, másképp nem csinálná.

— Magának is megvan, mi? Azt hiszem nem panaszkodhat . . .

Lapátjára támaszkodva áll és nevet. — Rágyújt? — kérdi aztán és megkínál egy csomag Moravából. — Köszönöm, — mondom — én csak lbárt szívok. — Ezzel akarom hangsúlyozni, hogy a társadalmi különbség megszűnt közöttünk. Ha már a kanász finom cigarettát szív, akkor bizonyosan így van. Mintha megértette volna, hogy mire gondolok, nyugodtan teszi még hozzá: — Szoktam tekerni is, leginkább dohányt szívok, ez csak úgy van nálam.

A puszta hatalmas udvarán szétszórva állnak az épületek. Disznóólak mindentelé, istállók, magtárak minden rendszer nélkül. Látszik, hogy úgy építették, ahogy éppen kellett. Öreg, roskatag épületek ezek, némelyiket talán még száz évvel ezelőtt építették. Nem modern gazdaság, annyi bizonyos. S hogy mennyire nem az, a munkáslakások tanúsítják. Talán tíz öl hosszúságú rozoga épület apró ablakokkal, alacsony helyiségekkel, ahol a munkások laknak. Egy omladozó kőkerítés fogja be a kopár udvart. Hogy miért kellett külön udvart bekeríteni a munkáslakásoknak, azt hiába találgatjuk. Talán így különítette el a mága kis jószágát a szegény cseléd, nehogy elkeveredjék az uraságéval s csak baja legyen aztán belőle. Így van mindenütt a pusztákon? Nem tudom. Némelyik lakás azonban itt is barátságosabb a többinél. Tisztább, fafa fehéren ragyog, ahogy a kis ablakon besüt a délutáni napsugár, sőt helyenként még virágot is látunk, nyíló muskátlit az ablak tenyérnyi párkányán. Az egész épület azonban mégis nagyon sivár és vígasztalan. Udvarán négy öreg akácia áll, s a fal mentén körbe egymás mellett rossz lécekből tákoltt disznóólak, sárból búbos formára tapasztott csirkeólak.

Eddig még nem épülhettek új munkáslakások. Ez a négy esztendő úgy múlt el, hogy nem jutott rá sem idő, sem pénz. Folytatni kellett a munkát új alapokon, új földeket csatolni a régi birtokhoz, új munkásokat felvenni. De most, az idén már tervbevétték 14 lakás megépítését. Az egyik béresasszony talán jól megvilágítja a helyzetet:

— Ha száz évig kibirtuk, kibirjuk majd még egy-két évig.

Az öreg gépész még mindig a magtisztító körül hajladozik. De amikor szólunk hozzá, készségesen válaszol. Hatvankét éves s alig másfél éve van a pusztán. Arra a kérdésünkre, hogy érzi magát itt kint, így felel:

— Nehéz az élet, uraim. Hát csak lennék én fiatalabb még pár esztendővel, de hogy maradnék én itt. Csak hát egyedül vagyok, se feleségem, se gyerekeim, mit csináljak, hova menjek. Pedig életemben dolgoztam én sokfelé. Megbecsült munkás voltam mindenütt, nem hiába, értettem a mesterségemet. Értettem és szerettem, kérem. De máma már, elveszti az ember az ambícióját. Máma, kérem, egy kanásznak több fizetése van mint nekem. Nem igazság, kérem. Mégis iparos vagyok. És szocialista, kérem.

— Hát mennyi a fizetése, bácsikám?

— Háromezeregyszáz dinár.

— És lakás, ugye?

— Igen.

— Hát ki főz magága? Hol kosztolódik?

— A menzán. Ott kapom az ellátást hatszáz valahány dinárért egy hónapra. Van nekünk itt menzánk, ott étkeznek a családtalanok.

Hogy miért nem megy nyugdíjba, arra nem felel. Nyilván mégis csak jobb, biztonságosabb itt az élet a pusztán. Úgy látszik a munka sem túlságosan megerőltető egy öreg gépésznek. Mert hiába dolgozott egész életében, hiába volt megbecsült munkás, egy kis viskót sem szerzett magának. Most már elmúlt ifjúságát siratgatja, fogyó erejét, ami miatt nem mehet a városba, nagy üzembe . . .

— Eljár az élet, öregem.

— El bizony. Egy kapa föld, aztán készen vagyunk.

Később, amikor a kovácsműhelyben beszéltünk a mesterrel, ő más-ként vélekedett az öreg dolgáról. — Nem gépész ő, hanem inkább gépapoló. Nem tudna ő egész nap a gépen dolgozni, ha az igazi gépi munkát vesszük, mondjuk a cséplést. Dehogyan. Eltávolból, hol ide, hol oda. Hát igen a kanász többet kereshet. Nekünk is megígérték, hogy majd rendezik a dolgunkat. Talán még nem került rá a sor. Mert miink iparosok, kevesen vagyunk.

Látom már, hogy az „iparosok” itt külön osztályba valóknak hiszik magukat. Az asztalos, a bognár is büszkén hangoztatja, hogy iparos. De a kovács még fiatal ember. Negyvennégy éves. Agglegény, tíz éves korában jött apjával a pusztára, aiki szintén kovács volt. Nála tanulta a mesterséget, s amikor tizenöt év előtt meghalt, ő lett a mester. Jóképű, barnabőbű magas, erős ember. Ő aztán igazán elmehetne a pusztáról városba, ahol több a kereset, más az élet. Az ember fejlődhetik is a szakmájában. — Ez az egy — mondja — ami rosszul esik. Ha már meg is ettem a kenyereim javát, azért még szeretnék tanulni, látni. Máskülönben jól megvolnék itt. — Á, mondom, micsoda élet ez örökké a pusztán, elzárva a világtól. — Fejét lehajtja, úgy reszel valami patkóvasat. Nem szól, küzködik, aztán mégis kiböki: — Megszokja az ember. Hónapok múlnak el és nem kívánkozom a városba. Míg fiatalabb voltam, szombat délután bementem és vasárnap este vagy hétfőn reggel jöttem haza. Most már nem hiányzik. Öreg édesanyám van, meg ez a nagybácsim. Együtt élünk, őket se lehetne már a városba csalni.

Egy görnyedt, száraz öregember áll a tűzhely mellett, ő a mester nagybácsija. Nyolcvanhat éves, ő is a pusztán töltötte egész életét. Báránybőr bekecs van rajta, fején szörmesapka, mert mindig fázik. Ide is azért jön, mert meleg van s mert itt még hasznát látják. — Tüzet! — kiáltja a mester vagy a segédje, s az öreg akkor papucsos lábával nyomkodni kezd a fűjtatót. Szikrázni kezd a tűz, vörösen izzik benne a vas, az öreg pedig merev tekintettel nézi a tüzet és lassan nyekergeti a fűjtatót. Amikor aztán kivesszik az izzó vasat, üllőre teszik, hogy csilingelő hangokkal kékre kalapálják akkor az öreg kissé elfordul a tűztől és fáradtan nézi a kovácsok munkáját.

— Tudja, azért itt mégis könnyebb az élet — mondja búcsúzóul a kovács.

— Megvan a tehénkém, pár disznóm, baromfit is tartok. Mondom, könnyebb az élet és szebb is.

Ami mások elhallgattak, megkerültek, azt a kovács beismerte. Hogy miért szebb itt az élet, mint másutt, hiába kérdeznénk. Talán mégsem az a kis darab biztos kenyér tartotta őket itt emberöltőkön át, talán nem is a félelem a várostól, nagyobb hatalmaktól, hanem csakugyan valami mélyebb érzés az, ami a pusztához fűzi őket. Vannak itt öregemberek, akiknek még a nagyszüleik kerültek ide s úgy haltak meg, hogy semmijük sem volt, semmit sem szereztek. Csak az ispánnak, gazdának volt könnyebb a dolga, csak annak volt valami kilátása, hogy szerezhet magának egy kis házat és egy-két hold földet, amiből aztán öreg napjaira elfengődik. — Voltak ilyenek? — Voltak — felelik. — S

itt maradtak azután is, hogy saját földjük volt? — Nem, akkor bementek a faluba vagy városba s öregségükre urizáltak. — Akkor hát mégis a szegénység, a félelem és a megszokás kötötte ide őket. S azt az érzést, hogy itt szebb az élet csak vígasztalásukra találták ki maguknak. Az ispán, a gazda bizalmi emberek voltak s inkább fölötte éltek ennek az életnek, könnyebb volt kiszakadniok belőle.

Tűnődésünket hangos csilingelés zavarja meg. — No akkor huja mára! — mondja a kovács, mert félhét van, akkor verik meg az ekevasat, amelyik az egyik kis ház eresze alatt lóg kötélén. S alig hogy elhangzott a kolompolás, emberek verődnek össze az udváron kis csoportokba, asszonyok lábosokban, köcsögökben tejet visznek vacsorára.

A legtöbben a menza előtt ácsorognak, mert onnan már jó étel-szag árad s az ilyenkor munka után csiklandozza az ember orrát. A menza tulajdonképpen konyha. Lent áll a bognárműhely innenső oldalán egy alacsony épületben. A nagy tűzhelyen kívül csak egy kecskelábú gyalt asztal áll benne pár székkal. A tűzhelynek támaszkodva Kati néni, a menza szakácsnője és vezetője nézi a vacsorázó munkásokat.

— Mi a jó vacsora, Kati néni?

— Pörkölt káposzta tőpörtyűvel.

Megtudjuk, hogy napi huszonkét dinárért reggelit, ebédet és vacsorát kapni a menzán. A reggeli félliter tejből és szalonnából áll. Kenyeret annyit ehet mindenki, amennyit akar. Két nap kivételével egy héten, mindennap húsféltől áll az ebéd.

Most hét munkásember ül az asztalnál és vacsorázik. Itt van az öreg kőműves a Csercsevics bácsi, aki már harmincöt éve dolgozik a birtokon. A Kronics-pusztáról ájtott egy ember s mielőtt visszamegy, megvacsorázik. Itt van az öreg gépész is. Nem beszélnek. Esznek. Dolgoznak az állkapcsok, cuppogva nyelik a zsíros káposztát a tőpörtyűvel. Olykor némelyik a kezefejével szétkeni a bajszát s a kancsó után nyúl, iszik.

Kati néni nézi őket. Most már nincs dolga, hogy megfőzte a vacsorát, most csak kínálgatja őket. — Nem vagy már éhes, Jóska? Egyél még. — Barna szembogara derűsen csillog, szája körül mosoly játszadozik, úgy áll, nézi a kosztosokat és néha csendesen szól valamit hozzájuk, mint anya a gyerekeihez. Hiszen saját gyerekei Kati néninek nincsenek. Se ura, se senkije. Ötvenhárom éves s már húsz éve egyedül él. Itt született a pusztán, harminc esztendeig volt szakácsnő a kastélyban, harminc esztendeig főzött finom, változatos ételeket az uraságnak, s most a munkásoknak főz. Mi öröme az életben? Az a szelíd szerénység, az a csendes angyali alázat, ami az évek folyamán a vérebe ivódott, még csak sejteni sem engedi elégedetlenségét. Elmúlik egy-két év is, míg bemegy a városba. De ott is már siet haza, mit csináljon. . . .

— Az igazgató felesége sokszor beviszi az asszonyokat a városba, moziba. Nekem nincs kedvem hozzá. Mire hazakerülünk, éjfél. Nekem pedig hajnali félhatkor már reggelit köll adni a kocsisoknak. Egész nap talpon vagyok. Mit gondol? Ilyenkor este már alig állok. Nem vagyok már fiatal, hiába.

— De hát így mi öröme van az életben?

— Akinek nincs öröme, annak bánata sincs — feleli csendes mosollyal és lesüti a szemét. Hiába vitatkozunk vele, hiába mondjuk, hogy szép az élet, s ő is széppé teheti a magáét. Vállat von és mosolyog.

— Napközben idejönnek az asszonyok. Azok, tudja, akiknek apró gyerekek van és nem tudnak dolgozni, vagy másállapotosak, betegek, azok aztán mesélnek és elfelik a nap. Hanem most elmegyek — mondja felcsillanó szemmel — most egy hétig nem leszek idehaza.

— Hová megy Kati néni? Talán valami rokonához?

Megrázza fejét és nevet:

— A tengerre, Abbáziába.

— A tengerre? — csodálkozunk és a kanalak is abbahagyják a csörömpölést.

— Pihenni nem nagyon fog ott se. Sokat köll odáig utazni — szól oda tányérja felett egy legény — én tudom mi az, katonakoromban jártunk arra.

— Nem baj — feleli Kati néni. — Még kislány voltam, amikor a naccságos úrök oda jártak minden évben. Karácsony után már pakkoltak és mentek. Az öreg szakácsné mesélte, hogy narancsot is hoztak, mert ott télen is süt a nap. Most én is elmegyek. Nem bánom, én, akár-milyen fáradt leszek.

— De aztán ha hazajön, mesél majd nekünk ugy-e? — kérdezzük és búcsúznak tőle. Talán egész életén át melengette ezt az álmot a szívében a tengerről, hegyekről, ahol télen is süt a nap és narancsok sárgulnak a fán. Most Kati néni elmegy a tengerre. Eddig még a Dunát sem látta, egy óránál tovább bizonyosan még vonaton sem ült, csak az öreg szakácsné meséiből hallott a nagyvilágból, ahova szegényember talán el sem juthat. Most elmegy Abbáziába. Aztán majd érezni fogja, hogy mégsem élt hiába szegény.

Az udvarról mennek föl az emberek az irodába, mert ma osztják a fizetést. A petróleumlámpa gyér fényében a hivatalnokok számolják a pénzt és szőlítják az embereket. Tele van az iroda. Alig ismerjük meg az ismerősöket. Asszonyok, lányok, legények, hajlotthátú, nehézjárású emberek, öregek — a pusztá béresei, kocsisai, pásztorai, kanászsai s az asszonyok, akik éppen csak hogy nem szántanak és vetnek, hogy nem hajtanak kocsit. Különben minden munkából kivesszik a részüket.

Az igazgató előtt nagy halomban áll a pénz. Ezresek és százasok. Rendre elébe járulnak, megszámojják mégegyszer a pénzt, aztán hosszasan írják alá a nevüket. Aki tudja. A legtöbbje már megtanult írni az öregek közül is. Legalább a nevét.

— Székácsi Lajos! — kiáltja az igazgató s a teremben egyszerre csend lesz. Még az a szép szőke libapásztor lány is elhallgat, aki pedig hangosan nevetgélt egy legénnyel a félhomályban.

— Tizenegyezerszázhatvankét dinár — mondja az igazgató s már számolja is a pénzt Székácsi elé, aki a Krónics-pusztán kanász. Erre a teremben felhangzik a csodálkozás és elismerés moraja. Pedig várták, hogy Székácsi sok pénzt kap, azért is hallgattak el, de úgy látszik ez most rekord.

Székácsi kanász amolyan negyvenes, szőke ember. Gondosan elteszi az ezresekét, odajön a mi asztalunkhoz, ahol az egyik hivatalnok a szakszervezeti tagdíjakat szedi be. Itt fizet az aprópénzzel és a másik asztalnál elintézi az előfizetést az újságra.

— Tudja-e, hogy a minisztereknek sincs több fizetésük. Mekkora farkája lehet magának, hogy ennyi pénzt kap?

— Nagy, — feleli mosolyogva — egyedül dehogyis győzném. Ötödmagammal dolgoztam ezért a pénzért, mivel a gyerekeim is segítenek.

Kint az iroda előtt is sokáig állnak még csoportokba verődve az emberek. Amikor fizetést osztanak az olyan, mint az ünnepnap. Ilyenkor találkoznak egymással a barátok, komák, mert egyébként hetekig nem látják egymást. A Szemző-pusztáról, a Krónics-birtokról, a Rosenberg-szállásról havonta egyszer, ilyenkor, jönnek be az emberek. Most beszélgetnek. Az öreg gépészeknek is megismerjük a hangját:

— Én már kilencszáznegyben szociálista voltam. Amikor fölszabadultam, mindjárt beléptem a szervezetbe. Tudnék én sokat mesélni. Ajaj, mikor olvastam én a Marx könyveit . . .

— Már tán el is felejtette — ugratja valaki.

— Dehogy felejtettem el, öcsém, csak mondom, hogy még a világon se voltak, amikor én már szociálista voltam.

— Mért nem beszél akkor a konferenciákon? — kérdi újra egy incselkedő fiatal hang. — Szívesen meghallgatnánk . . .

Erre már nem felel az öreg. Inkább odaáll egy hangosabb, vidámabb, csoporthoz, ahol pedig ugyancsak egy öregembert figuráznak ki. Pista bácsit, a tehenészt, aki hagyja, hogy nevéssenek rajta:

— . . . Csak járkált Pista bácsi az állomáson ide-oda, mert már nagyon szorongatta a szükség. Végre elszánta magát, megszólította az egyik vasutast, hogy hol a referát? Az meg mutatja, hogy ott van a sarokban. Odamegy erre Pista bácsi, hát a kis ház egyik ajtajára az van kiírva: Hölgyek, a másikra pedig: Urak. Elolvasta, tud olvasni, meg is értette. De megijedt nagyon. Ha ide csak urak járhatnak, hova menjen akkor a szegény tehenész? Mégegyszer már nem szólt a vasutasnak, hanem kiszaladt az állomásról, aztán be egy bokorba. Majdnem lekéste a vonatot . . .

A menza kis ablakában kialudt a világosság. Kati néni elfújta a lámpát, elment lefeküdni. Az istállók felől sem hallatszik hang, az emberek is oszladoznak lassan, mert elmúlt egy nap, s holnap kezdődik a másik.

Igaz mese...

Irta: RÁCZ VINCE

Egyszer volt, hol nem volt, nem is olyan régen, a kizsákmányolók által boldog békebelinek nevezett, régi Jugoszlávia fiatal éveiben éldogélt, illetve bácskai gazdagparasztoknál hol szolgálgatott, hol meg részeskedett egy paraszt, akinek nagy öröme volt egy olyan fia is, aki mindig azt mondogatta apjának, hogy „bizony én nem leszek cseléd.” Amikor már elég erős volt és elég jól tudott kaszálni, hogy „nagy” részbe is el mert menni, kiválasztották egymást egy öregbéres pirosképű lányával és összeházasodtak. Házasságuk első napjaiban együtt is elhatározták, hogy nem lesznek cselédek, de még a gyermekeiket se adják annak, ha még olyan nehéz lesz is az élet.

Bizonyára komoly okuk lehetett, hogy ilyen nagy és nehezen megvalósítható elhatározásra szánták magukat. De nem azért voltak fiatalok, hogy lemondjanak terveikről. A szót tett követte és az első közös részaratás után hozzáfogtak önállóságuk megalapozásához. Ez a gyakorlatban abból állt, hogy minden célben annyi levest főztek, hogy vacsorára is maradjon. De csak levest. A másik étel árát összerakosgatták, ezen vettek egy borjút, amiből majd később tehén lesz. A búzakereset felét pedig eladták, hogy a városi végrehajtótól egy darab földet béreljenek.

Az évek múltak, gyermekeik születtek, már több darab földet vettek bérbe, csirkéik, malaćuk, lovuk is volt, amely miatt hajnali két órakor fölkeltek, hogy megetessék, itassák, vakarják, mert mire kivilágosodott, el kellett indulni a messze fekvő földre, dolgozni. Közben alig várták, hogy a legöregebb gyerek 9—10 éves legyen, hogy segítsen apjának szántani, kapálni, az anyjának vizet hordani.

Az így megnövekedett munkaerővel nemsokára odáig merészkedtek, hogy örökáron megvettek egy darab földcsekét egy öreg magános embertől, aki azért adta el, hogy az árából tengesse életét. De, hogy kifizethessék a földet, el kellett adni a kenyérnek való búzát, a malacot, a hizlalására félretett kukoricát és a ló szájából az abrakot is. De bocskorra már nem jutott a pénzből és a mezítláb szántó kisgyerekek lábát a rög és a tarló mind összetörte és szurkálta. Nadrágra se jutott a pénzből, hiába voltak tele az üzletek kirakatai sok szép ruhával. Mert a kukoricáért és a búzáért nagyon alacsony árát fizettek. Pedig még a csirkéket is eladták, csak egy kopasznyakút vágtak le, amelyiket azért nem vett meg a kereskedő a piacon, mert beteg volt. És amikor hideg őszi reggeleken szántani mentek, a gyerek le-leugrott a kocsirol és — mint a csikó — körülfutkározta a kocsit, hogy megmelegítse hidegtől reszkető vézna testét.

De azért örültek, hogy már nekik is van földjük, „van mire támaszkodniok”, nemcsak a Zsoldos Károlynak, volt gazdájuknak. Igaz, az övéké csak egy láncocská, a Zsoldosnak meg 90 van, de ez is valami. Meg hogy messze van. De messzebb van az, ami nincs — biztatgatták magukat.

De nem így a ló. Benne nem élt olyan szilárd elhatározás, hogy független legyen, mint gazdáiban és így abnaktalanságában csüggedten lógatta fejét. Egy napon aztán nem bírta tovább az éhséget és a sok munkát, leesett lábáról és föl se kelt föbbé. Hiába jöttek a szomszédok is, segíteni, a farkánál fogva emelgetni, nógatni, hogy „Kesej, no Kesej”. Csak visszadőlт erőfőlenő. És rövid idő múlva eljőtt érte a gyepmester csigás kocsijával, amelynek pusztá láttára is hideg borzadály futott végig a falusiak hátán. Három gyerekük (mert már akkor ennyi volt) még sokáig sírt a csigás kocsin távozó ló után, szinte kórusban mondogatva egymásnak: „nincsen Kesej, elment a Kesej”. Miközben hol bizonyos hajukat markolášták, hol mocskos kis ökleikkel maszatolták szét könnyeiket vértelen arcocskáikon.

A sok koplalás, az erőfőlőli, látástól vakulásig tartó munka, mint a sző, rágta, rombolta Balog Jóska szervezetét is. Végő is tődőgyulladászt kapott. A betegség hosszú időre ágyba döntőte. A gyerekek kimaradtak az iskolából, hogy anyjukkal egyőtt eltartsák magukat és beteg apjukat. De az adót még így se bírták kifizetni és a kicsikék lelkébe újabb rettenes élmény vésődőtt kitőrlőhetetlenő: gonosz emberek kocsira rakták párnáikat és a dunnát, amit anyjuk kapott hozományba, elvitték a piacra és dobszó mellett eladták. Nem maradt más hátra, a legnagyobb gyerek kanásznak, a középső pedig libapásztornak szegődőtt a győlőlt béresnyőzó nagygazdához.

*

Egy évtized múlt el azőta, egy évtized, telve nagy történelmi eseményekkel. Országok, királyságok dőlték romba, nagyhatalmak váltak kicsivé vagy éppen gyarmattá, demokraták váltak leigázokká és tegnapi véres fasiszták a demokrácia hangos szószólóivá nevezték ki magukat. Ebben a történelmi eseményekben dős évtizedben a mi népünk is két legyet őtőttek egy csapással. Egyszerre, egy harcban verték le az idegen hódítókat a hazai kizsákmányolókat is. Egyszerre számoltak el minden adősukkal: vezérrel, királlyal, kormányzóval, bánnal, főispánnal, szolgabíróval és csendőrmesterrel. A papjaikat is megválogatták. külön a jókat és a gonoszokat, mint a bibliai mesében a juhokat és a bakkecskéket. A jókat a nép magához vette, a rosszakat magára hagyta, a legrosszabbakat kényszermunkára küldte.

Ilyen előzmények után parasztjaink legjobb és leghőbb szövetségő, a munkásság segítségével gyorsan visszaszedték azokat a földeket, amelyeket a dőd-, ők- és szépapjuktól raboltak el a kül- és belföldi unak, főpapok, kereskedők, nagygazdák és uzsorások.

Az így földhöz jutott szegényparasztok és kisparasztok, köztük a Balog Jóska is, látták nagy elmaradásukat és szegénységüket. A kapott földek messze voltak széjjelszórva, soványak és gondozatlanok. Pénzük igára, gépre és műtrágyára nem volt, pedig szerelték volna

többet termelni. Ezért elhatározták, hogy azt, amit külön-külön nem bírnak megcsinálni együtt: a szétszórt sok kisbirtokot, igát, munkakerőt, tudást és akarást összeteszik egy nagy gazdasággá és akarássá, hogy ne legyen előttük semmi akadály.

Hozzájuk csatlakozott öt középparaszt is.

— Látjuk, hogy nektek van igazatok — mondogatták. — Ahogyan titeket elnyomták a háború előtt az ügyvédek, urak, kereskedők, bankok és nagygazdák, éppen úgy akartak minket is tönkretenni. A háború alatt is együtt tartottunk. Együtt éltemztük, ruháztuk és segítettük katonáinkat. Fiaink is velük harcoltak és ez az ország a miénk is. Nem lehetünk ellenségei. Tegyük össze erőnket, legyen köztünk egy akarat, akkor nem maradunk el a fejlődő ipar mögött. Ez az egy utunk van a fejlődésre, boldogulásra, több nincs. Mi is a keserves kétkézi munkánkából élünk, éjjel-nappal küzdöttünk hol a szárazság, hol az árvíz ellen, örökké rettegve a tűztől, víztől vagy jégveréstől. Ha valami betegség vagy csapás ért bennünket, mi is kenyér nélkül maradtunk, mint ti. A nagy gazda a mi nyakunkat is úgy szorította, mint a titeket.

Így és hasonlóképpen vélekedtek a középparasztok, akik látták, hogy nincs veszténivalójuk, csak nyerhetnek.

A szegény- és kisparasztok a Párt és a Népfrontaktivistáival együtt fárdhatatlanul magyarázták a szövetkezés előnyeit. Erről beszéltek a Népfront-konferenciákon, utcasarkokon, este a házakban, nappal a földeken, úton-útfélen, mindenütt. Az egész falu felbolygatott hangyabolyhoz hasonlított. Alaposan rácsáfolt a burzsuj származású tanító-kisasszonyukra és a vakvágányra futott régi kultúrmunkásokra, akik álmosnak szokták nevezni a bácskai falut. Mert ugyancsak fölébredt és ennek az ébredésnek az lett az eredménye, hogy fél falu a szövetkezésbe ment.

A kívülmaradottak között voltak kisparasztok is egynéhányan, akiknek kicsiny adó- és beszolgáltatási kötelezettségük volt, a bosztánból és a jószágból pedig olyan sok pénzt árultak, hogy azon törték a fejüket, hogy kellene a kapott földhöz újabb darabot ragasztani. Némi titokban szinte nagygazdának képzelte magát. De a kintmaradottak zöme mégis a volt nagygazdák közül került ki, akiknek legagyarasabbjai pokolra kívánták az új rendszert, néphattalmával, Pártjával, Ötéves Tervével, szocializmusával, munkaversenyével, iparosításával, szövetkezeteivel és aktivistáival együtt. Ha be is lépett közülük néhány a szövetkezésbe, főleg az adótól és a felvásárlástól félve tettek.

Ilyen számítása volt a két Zsoldos-testvérnek is, amikor összebeszéltek, hogy egyikük beiratkozik a szövetkezésbe a másik nem. Így, ha nem változik meg a helyzet, Péter a szövetkezésből védi a kintlevő Károlyt, ha pedig „megfordul a kocka” és a Péter vagyona elvesz, amiért a kommunistákhoz pártolt, akkor a Károly földjéből majd csak elégedélnék. Még arra is volt gondjuk, hogy mielőtt Péter belépett volna a szövetkezésbe, eladták a legjobb lovat, a szimmentáli fajtehenet pedig fiastól, meg a két anyakocát átírták a Károly nevére, hogy ne kelljen bevinni a szövetkezésbe. Azt hitték, hogy a régebben náluk

béreskedő Balog Jóskák és a nagygazdák által annyira lenézett „egylovások” észre sem veszik ezt.

De a falu másik fele sem aludt. Néha megállította valamelyik kívülmaradt nagygazda a hazafelé tartó középparasztok egyikét és az arcába vágta:

— Kellott ez neked, öregségedre napszámba jární? Ki az ördög kényszerített oda?

Ilyenkor a megszólított középparaszt nagy magyarázatásba kezdett. Beszélt az összefogott egységes akarat erejéről, az államtól kapott beruházási hitelről, a nagy fejlődési lehetőségekről és az új gépekről, amelyeket majd vásárolnak. Mesélt arról, hogy nem kelnek fel két ózaker, hogy jut idejük tanulságos előadásokra jární, olvasnak és még tisztálkodásra is van idejük.

— No, no — válaszolta egyszer Zsoldos Károly — ha mindenki úr akar lenni, ki dolgozik? A föld csak úgy magától nem terem a szövetkezetben sem. Avval a hitellel meg építkezéssel pedig jó lesz vigyázni, nehogy eladósodjatok és a bank elvigye a birtokot.

A gyerekeknel sem volt külön a helyzet. Balog két nagyobb fia, akik már a szövetkezetben lovakat hajtottak, sűrűn összezsaptak valamelyik gyerekekkel. Különösen a Zsoldos-gyerek szokott utánuk kiabálni.

— Kommunista, kolhózi! Derekatokra költitek a csajkát, közös ágyon alszatok!

Ilyenkor az idősebb Balog-gyerek kihajolt a kocsiderékon, hogy az ostorral végigvágjon a Zsoldos-gyerek ingén. Persze legtöbbször nem sikerült, mert a gyerek elugrott. Ilyenkor csak a foga között sziszegte utáta: „Megállj, az anyád szentségét, te béka!”

Néha, vasárnap délutánonként hosszú konferenciákat tartottak a szövetkezetben. Néhányan dühösen morogtak a foguk között, ha valaki sokszor hozzászólt a tárgyhoz: — Hagyd már a fenébe!

Vagy a fiatalok meséltek tréfákat és kuncogtak. De mindig sok elintézni való volt. Hol a dísznök gondozója unt rá munkájára és felváltást kért, vagy a kocsis rúgatott agyon egy malacot, vagy egy tehénész akart átmenni a répatermelő brigádba. Legkevesebb baj az asszonyokkal és lányokkal volt, akik csaknem mind a kertészbrigádban dolgoztak és összebarátkozva jól is érezték magukat. Ilyen hosszú konferenciák alatt a bentlakó tagok gyerekei nagy énekszóra néptáncokat jártak olyan buzgalommal, hogy a szemlélőnek nem lehetett kétsége aziránt, hogy ezek a gyerekek mentik meg a feledéstől, az utókor számára népünk kultúrórökségeit.

Az egyik vasárnap délutáni konferencián váratlan esemény történt. Noha nem is lehetett másként, egyesek mégsem várták a dolgok ilyen gyors kirobbanását és elintézését. Miután megbeszélték az időszertű kérdéseket, áttértek a konferencia tárgysorozatának utolsó pontjára, az indítványokra. Balog Jóska emelte fel a kezét és szót kért. Az elnök gépiesen jelentette: Balog munkástársunké a szó.

— Munkástársaim — kezdte Balog némi zavarral, majd nyelt egy nagyot, utána körülnézett, mintha azt nézné, figyelnek-e szavaira. Pedig csak azért nézett körül, hogy időt nyerjen. Kissé nekibátorodva

folytatta: — Vannak köztünk olyanok, akik nem ide valók, akik rongálják szövetkezetünket, elveszik a tagok kedvét és áskálódnak az egység ellen.

— Ki az, ki az? — kérdezték többen is.

Balog Jóska egy kis szünetet tartott, majd igaza tudatában neki-bátorodva határozottan folytatta:

— Például a Zsoldos Péter. Amikor a kukorica alá szántottunk, följebb vetette az ekét. A répamagot pedig a fogasolatlan földbe vetette. Azt mondta, jó lesz ezeknek a koldusoknak így is. A magkant is szándékosan ütfette el a kocsival. Mielőtt bejött a szövetkezetbe, a jobb lovát eladta, a tehenet, borjút és disznót átíratta testvérére, aki kint maradt. A lucernáját is eladta évi kaszálásra és erről nem szólt senkinek sem. De ez még mind nem elég, hanem még arra biztatja a többieket, hogy ne hozzanak be mindent, ne forgassák ki magukat mindenből, mert „úgy sem lehet így soká”. A szövetkezetnek tönkre kell mennie, mert nincsenek benne hozzáértő emberek. És hogy nem többet, hanem ezután még kevesebbet terem a föld. Ha pedig nem mennek tönkre, akkor meg Amerika vág beléjük, mert úgysem nézi sokáig, ami itt megy.”

— No lám, hogy bújik ki a szög a zsákból! — Vágott közbe egy harcsabajszos volt kigazda — most már értem miért nem akarta Zsoldos az építkezési kölcsönt, a szivattyút a bolgár kerthez, miért ellenezte az istálló építését, a föld tagosítását és a vetésvédő erdő ültetését. Magam is azt mondom: ki vele!

— Emlékezzetek! — kapta el a szót egy másik tag. — Amikor az ő kezükben volt a hatalom és mi igazságunkat követeltük, ők csendőrel, börtönrel és akasztófával fizettek. — Hát most a mi kezünkben a hatalom, bánjunk velük úgy, ahogy ők bántak velünk!

— Ki veled Hol a pofád, hadd lássuk! — kiabáltak mindenfelől.

— Kivágni, mint a huszonegyet!

— Munkástársak, legyünk fegyelmezettek — kiabálta az elnök, de a szava elveszett a nagy zajban. Végre, percek múlva, amikor egy kissé elült a lárma az elnök megkérdezte, ki akar még hozzászólni ehhez a kérdéshez.

— Ehhez már nincs mit hozzászólni ami volt, megmondtuk! — kiabálták többen is egyszerre.

Zsoldos, van-e valami mondani valója? — fordult az elnök arra, ahol az előbb Zsoldos állt. De hiába kereste.

Zsoldos lehajtott fejjel, a fal mellett sompolygott kifelé, vigyázva, hogy hozzá ne érjen valakihez, de még csak a pillantása se találkozzon a többiek tekintetével. Lapult mint a kutya, amelyiket tojásevésen kaptak, menekült baj nélkül, azt se tudva örüljön-e, hogy ép bőrrel megússza, vagy a szövetkezetben maradt vagyónát sajnálja.

A „Haladás” termelő parasztszövetkezet pedig osztályellenségeitől megtisztulva, szilárd gazdasági és akarategységgé forrva, nagy lépésekkel halad tovább a szocializmus útján.

*

Az idő nagy kereke majdnem két évtizeddel fordult, amióta Zsoldos Pétert kidobták. Ha valaki a szövetkezet életében történelmi eseménynek számító konferencia óta nem járt a „Haladásban”, igen elcsodálkozna, ha látná a különbséget az akkori és a mai szövetkezet között. Még a legingadozóbb, legálhatatlanabb burzsuj is (ha ugyan volna még ilyen) azt mondaná, hogy ezért igazán érdemes volt. A munkások és a dolgozó parasztok számára ez természetes volt, mert világosan látták, hova vezet útjuk. A régi idők kispolgára mesének vélné, pedig valóság, nagyszerű valóság ez. Itt van például a gazdasági udvar, az egyenként 100 fejőstehénnek épült, magas, nagyablakos, fehérremszelt, vízvezetékekkel, villanyvilágítással és villamos fejőgépekkel felszerelt istálló. Benne a nagy tejhozamú fajállatok. Minden tehén fejénél ott áll az elfogyasztott takarmány és a tehén által adott tej mennyiségének és a tejben lévő zsírtartalom magasságának kimutatása. A tehenész pontosan kiszámítja, melyik tehén mennyi tejet és vajat ad, nyilvántartja mindegyiknek a tulajdonságait, megállapítja az elfogyasztott takarmány értékét és így a termelést a legfelsőbb fokra emeli.

Vagy nézzük a főzelék-konzerváló üzemet. Vagy a kender- és olajgyárat.

— Na jó — mondaná a polgár — de minek a húsfeldolgozó üzem?

— Minek? — ismétli csodálkozva a fiatal szövetkezeti paraszt, miközben kirántja jobbkezét a fehér vászonkabát zsebéből és széles mozdulatokkal magyaráz. — Hogyha 24 húzótmarhát szállítunk az ipari dolgozóknak, ahhoz négy darab 15 tonnás vasúti kocsi van szükség, míg ha itt, helyben dolgozzuk föl, a 24 marhából körülbelül egy vagon húsáru lesz. Ha már itt is, ott is le kell vágni és földolgozni, hát miért végyük igénybe fölösleges a szállítóeszközöket, amelyekre úgylis túlnagy szükségünk van.

— Nézd, elvtárs, ez a mi kis téglagyárunk — mutat balra a fiatal paraszt. — Ez látja el a szövetkezetet téglával. Azért építettük a kendergyár mellé, hogy ne kelljen messzire szállítani a fűtőanyagot, mert kender-pozdorjával égetjük a téglát. Ez itt az olajgyárunk. Az olajos magvakat dolgozzuk föl itt, az olajpogácsát meg feleltjük. Látod azokat a nagy sertésótlakat? Csille jár be a közepén, azon hordják be a takarmányt és az szállítja el az ólaktól a trágyát. A sertésállományt a sörgyár, a szeszgyár és a tejüzem melléktermékeivel vagy hulladékaival etetjük. Amott vannak a villamoshajtású cséplőgépek. Az a furcsa készülék a cséplőn, amit olyan nagyon nézel, az a porgyűjtő. Azt a port gyűjti össze, amit valamikor a munkások nyeltek le, hogy aztán egy részét este és másnap reggel nagy keservesen kiköhögjék, kiköpködjék.

— Itt van a vízvezeték központja, a nagy villamosszivattyú a Tiszából emeli át a vizet az öntözőcsatornába. Nemcsak a 100 hektáros konyhakertet, hanem a rizsföldet és a gyapotültetvényt is ellátja vízzel, sőt néha még a lucernát és a kukoricaföldet is megöntözzük. Az öntözéssel meg a kiegészítő megporzással 50 százalékkal növeltük a lucerna meg a kukorica termését.

A „Haladás” 10.000 hektáros földjét nem is lehet belátni innen. Pedig egy tagban van, de több szakaszra osztják vetésvédő erdősávok.

A fasorokat a vidéken uralkodó széljárás irányára keresztbe ültették, hogy megóvják a növényzetet a szél káros hatásától, hogy megakadályozzák a talaj kiszáradását és páradúsabbá tegyék a levegőt. A keskeny védősávok fáit úgy válogatták össze, hogy a talaj szintjétől a fák csúcsáig mindenütt elzárja a szél útját, bokrokat, alacsony törzsű, majd magasabb fákat ültettek egymásmellé.

— Volt terméketlen talajunk is, — magyarázta tovább a fiatal paraszt — de azon is segítettünk. Kezdetben nehezen ment a dolog, de mégis csak sikerült.

— De mára elég lesz elvtárs, késő van már, gyere vacsorázni szövetkezetünk éttermébe. Vacsora után megnézzük majd a népművészeti csoportok előadását és majd reggel folytatjuk a nézelődést.

Másnap reggel keleten már embermagasságban volt a nap, amikor vendégünk fölébredt. A szeme nyitva volt, de még mindig az este látott képek sorakoztak előtte. Nem tudta hirtelen mi is volt a legszebb. A szövetkezeti tagok lakása, vagy az étterem. A tejüzem, vagy az olajgyár. A téhenistálló vagy a sertésól, a pomerjes cséplő vagy a vízvezeték. A táncsoport volt-e tökéletesebb az esti előadáson, vagy az énekar, vagy a bolgár kert volt szebb, mint az akácok. Nem is sokat töprengett, látta, hogy hiába. Végül kiegészített önmagával abban, hogy ez így, együtt, teljes egészében szép, amit egyszóval így lehet kifejezni: szocializmus. Ezután megelégedve indult ki az udvarból, hogy mielőbb lássa, azt is, amire az előző napon nem jutott idő. Amint átment az udvart szegélyező fasorokon, észrevette, hogy az este még sárgáló búzaföld fele fekete. Mély, tompa motorzúgás is hallatszott, enyhe benzinszag úszott a reggeli levegőben. Az út- és csatornamenti fűszálak hegyén a bőséges harmat nagy gyöngycseppjei ragyogtak, mintha csak dicsekedni akarnának, hogy többé nem vízszegény ez a határ. Fenn a levegőben kicsi szárnyukat libegtetve egy helyben lebegtek a pacsírták és fáradhatatlanul énekeltek mindaddig, amíg meg nem győzték szerelmükről párjukat.

Az egész mezővilág megszokta már az új életformát. Még a nagyfűlű, butakéjú nyulak is megtudták állapítani a motorzúgásról, milyen messze van a traktor és mielőtt még közelükbe ért volna, átsétáltak a fölugarolt földre és ott kapartak maguknak tús rejtékhelyet.

A nyári nap éppen csak hogy fölszippantotta a harmatot, amikor az ugaroló traktor megállt a tarló végén, a gépész leakasztotta az ekét, megnézte a motort, nincs-e valami hibája, majd átadta a másik szövetkezeti tagnak, aki már várta. Így volt ez náluk beosztva már régen. Amint a gép nappal leartatott, azt éjjel fölugarolták. Amíg a harmatos gabonát aratni nem lehet, a gép szánt. Így a gépet gazdaságosan kihasználták, a talaj nedvessége nem ment veszendőbe és a gyomok is kipsztulnak.

Az aratógépen ülő traktoristában felismerjük az egyik Balog-gyereket, aki közben nemcsak mezőgazdasági munkát, de a motoros járművek kezelését is megtanulta. Feleségül vette egy másik szövetkezeti tag leányát, aki szintén mezőgazdaságot tanult. Szabad idejükben együtt tanulmányozták a talaj és növények életének törvényeit és ezekhez al-

kalmazták a gép munkáját. Balog kihozta magával hatéves kislát is, aki épp úgy szerette a gépet, mint apja. Most is azon könyörög, hogy:

— Apa, mutasd meg, hogy megy a motor. Az apja odavezeti a traktorhoz és magyaráz:

— Látod, itt beszívja a benzint, ez itt köddé porlasztja, itt adja a szikrát, ami fölrobbantja a benzinpárákat és a robbanás mozgásba hozza a dugattyút. Érted?

— Értem — feleli a gyermek. — Így ni — és fölfújja kis képét, majd hangos pú-val köpi ki a levegőt.

Így utánozta a robbanást. De mindez kevés neki és tovább kunyerál:

— Apa felülök én is.

Az apja fölül a gépre, ölébe veszi a gyermeket és elindul a géppel. Azonban a gyermek nem olyan fajta, hogy félúton megálljon. Most már azért ránkodik, hogy ő vezethesse a gépet.

— Nem tudod te, merre kell fordítani a kormánykereket!

— Dehogyan is nem — kiáltja diadalmasan a gyerek. — Ha erre akarok fordulni, akkor erre csavarom, ha amarra akkor meg arra csavarom — és kis kezével mutatja az irányt.

Az apa óvatosan rárakta a gyerek kis kezét a kormánykerékre, az övét pedig észrevétlenül levette.

— Nehéz?

— Nem! — vágta ki a gyerek kurtán.

— Valamikor nem így dolgoztunk — mondta az apa, — de erről majd estére mesél neked a nagyapó, ő jobban tudja, hogy volt.

A gép pedig engedelmesen haladt a diadalmaskodó ember kezében.

KULTÚRÉLET

A 'szabadkai Népkör munkája

Irta: KUTI GYULA

A szocialista kultúra fejlesztésére az eddiginél több gondot kell fordítanunk. Ha jövő munkánk számára helyesen akarjuk megválasztani az utat, elemeznünk kell a mai helyzetet és vissza kell pillantanunk a közelmúltba. Mindkét munkához van anyag bőven.

A Híd áprilisi számában Kővágó László részletesebben foglalkozott Zenta kultúréletének fejlődésével. A cikkben felvázolt multa vonatkozó keret ráillik a Szabadkán és környékén működő kultúregyesületekre is. Szükségtelen tehát, hogy ezt a keretet újra megrajzoljuk, hisz valamennyien jól tudjuk, hogy a régi Jugoszláviában a kultúra, a szó igazi értelmében vett szocialista kultúra, mostohagyermek volt. Annál inkább szükség van azonban mai kultúréletünk alapos megvitatására. Vegyük tehát szemügyre egyik legnagyobb kultúregyesületünk, a szabadkai Népkör életét.

A műkedvelő csoport

A Szubotica-i Magyar Népkör ismert kultúrgóc. Számos ma ténykedő kultúrmunkásunk került ki belőle. A Magyar Népszínház káderének jórésze is a Népkörből indult; a Népkör jónéhány neves színészt és rendezőt adott színjátszásunknak. A Népkör színpada már a régi Jugoszlávia idején is a vajdasági magyar színművészet melegágya volt. Garai Béla is itt csiszolta ki tudását, amellyel most a vajdasági magyar színjátszást gazdagítja. A Népkörből indultak: Pataki László, Sánta Sándor, Német Rudolf, Deuts Janka és a gyorsan felfelé ívelő Szilágyi László is, hogy csak a nevezetesebbeket említsük, de rajtuk kívül is még sokan, akiket a művészet szeretete a Vajdasági Magyar Népszínház deszkáira szólított s akik ma hiven és kitartóan dolgoznak a szocialista, realista színjátszás meghonosításán.

A szabadkai Népkör mindig a realista színjátszás felé törekedett. Műkedvelői már a megszállás alatt mély átérzéssel játszották Darvas József „Szakadék”-át, amit a felszabadulás után is újra színre hoztak. Azóta több egyfelvonásos darabon kívül színre került már Gogoly „Házasság”-a és Katajev Valentin „Tévedések napja” is. A legutóbbi műkedvelő versenyre Csehov „Vanya bácsi”-jával, ezzel a klasszikus darabbal indultak. Ezúttal is kitűnt, hogy játékuk a műkedvelés csúcsain mozog. Különösen áll ez Szabó Jánosra, Virág Jánosnéra és Lejkó

Bélára, akik sokak véleménye szerint a Magyar Színházban is megállnák a helyüket.

Ezzel a szindarabbal a Népkör műkedvelő gárdája az idei tavaszi műkedvelő versenyen győzött is, meg nem is. Művészi szempontból 23 ponttal haladta túl a palicsi amatőrszínház együttesét, azonban a Szövetség által előírt előversenyben 24 ponttal gyengébbnek mutatkozott annál s így egy pont különbséggel a második helyre szorult, azaz Vajdaságban a harmadik műkedvelő csoportnak számít.

Miért történt ez így?

A műkedvelő versenyek előversenyének tíz pontból álló szabályzata van. Ezekben a pontokban a Népkör együttese gyengébbnek mutatkozott, mint a palicsi amatőrszínházé. Már pedig tudott dolog, hogy a verseny súlypontja éppen ezen az előversenyen van (Lásd Végh cikkét a Híd májusi számában). A Népkör műkedvelő együttese tehát — kultúrhatományai ellenére is — az előversenyben lemaradt. Pedig a hibák nem is nagyok, vagy legalább is nem oly méretűek, hogy kis jóakarattal ne lehetne kiküszöbölni azokat. Éppen ezért reméljük, hogy a verseny eredménye nem lesújtólag, hanem serkentőleg hat majd az együttes tagjaira.

Most pedig lássuk a hibákat.

Először is a próbák rendszerint egyórás késéssel kezdődtek. A következmény: a komolyabb erők nagyrészt kedvetlenül jártak a próbákra. Másodszor: egynémely műkedvelő inkább magának alkot, mint a közösségnek. A közösség tudata tehát nincs még kellőképpen elmélyítve. Harmadszor: egyik-másik tag a szükségesnél nagyobb mértékben él — tehát visszaél — a szólásszabadság jogával. Ebből kifolyólag sértődések keletkeznek, ami természetesen kedvezőtlenül hat a gyerekekre is, meg a kultúra fejlesztésére is. Negyedszer: az új jövevényt kissé mereven fogadják, kissé tartózkodva kezelik. Az emberek, persze, érzékenyek s az ilyen fogadtatással nem igen lehetnek megelégedve. Mindezek a különben nem jelentős dolgok apróbb repedéseket támasztanak a tömegmunka egységén, amelyek időjártával széles árokká válva komoly akadályt képeznek a barátság elmélyítése előtt s azt eredményezik, hogy a csoport tagjait nem lehet teljesen egybeforrasztani s a közös kultúrmunkát nem lehet kellő mértékben eredményessé tenni.

Vitathatatlan, hogy művészi tekintetben a Népkör együttese az egyik legjobb műkedvelő csoportunk. Ha az említett szervezési hibáktól meg tud szabadulni, minden eshetősége megvan arra, hogy a legközelebbi versenyig elérje az 1947-es szintet s hogy ismét hozzá kerüljön Vajdaság vándorzászlaja. Bízunk benne, hogy ez meg is történik, hiszen a hibák kijavítását célzó első lépést már megtették. Elhatározták, hogy megbeszélésre hívják össze az összes műkedvelőket, a jelenlegieket is, meg azokat is, akik az utóbbi időben bizonyos oknál fogva elmaradtak. A megbeszélésen megtárgyalják a hibákat és megbeszélik azok elkerülésének módját. Szó lesz majd politikai-világnézeti dolgokról is. Igyekeznek tehát összhangot elérni a kultúrmunka ezen ágazatában is.

A csoport most csak 22 tagból áll. Jó szervezéssel azonban 45—50 aktív tag és legalább két rendező részvételével lehetne biztosítani s ebben az esetben az eredmény is biztosítva lenne.

Énekkar

A Népkör egyik legnépesebb csoportja a dalárda. 60 nyilvántartott tagja van; ezekből 50 aktív énekes. Noha a csoportot alig fél éve szervezték, máris igen szép teljesítménye van; a közönségnek egy egész estét kitöltő hangversennyel mutatkozott be. A siker oka abban rejlik, hogy lelkes dalosok kerültek egy csoportba s hozzá még javarészt ifjak. A belső szervezeti élet eddig megfelelőnek mutatkozott, azonban a vezetőség ezt a csoportot az utóbbi időben kissé elhanyagolta s így ott bizonyos egyéni uralkodói irány kezdett fejlődni. A karnagy a fokozatos fejlődés vonaláról átcsapott a „gyerünk mihamarabb” vonalra. Azon igyekeznek, hogy az énekkar minél előbb pénzt keressen, vagyis hogy a saját működése minél előbb kifizetődővé váljék. Ilyenfórmán a szórakozva tanulás hamarosan szigorú, majdnem katonás gyakorlatokká vedlett. Később, mikor az énekkar a Népkör vezetőségének határozata alapján benevezett a dalosversenyre, a karnagy önhatalmúlag, a saját szakvéleményére hivatkozva, lemondta a versenyt. Különös, hogy ugyanakkor, ugyanarra a versenyre benevezett egy másik dalcsoportot, amelyet szintén ő tanít s hozzá még ugyanannyi idő óta, mint a Népkör énekkarát. Hogy az ilyen eljárás mekkora mértékben csökkenti az énekesek tevékenységét, azt bárki elképzelheti.

E cseppet sem kívánatos állapotok oka természetesen a karnagyhiány. A tanulság pedig: igyekezzünk minél előbb új karnagyi kádert nevelni. Ha valóban tömegesíteni akarjuk az énekkarokat — már pedig akarjuk — gondoskodjunk arról, hogy megszűnjék az olyan egyének egyeduralma, akik csak pénzszerzési lehetőséget, csak nagyobb jövedelmet látnak a dal-kultúra tömegesítésében. Ne engedjük, hogy dalárdáink az önkéntesség alapját elhagyva holmi pénzhajhászok kényszer-egyesületévé, pénzkereső szerveivé váljanak.

Hasonló utat járt be a hétfagú zenekar is. Kezdetben jó úton haladtak, később azonban csökkent a tevékenységük a zenei élet fejlesztése terén s mindinkább a „troking” felé tolódtak. Ezért éleshangú bírálatot kaptak a vezetőségtől, ami azonban negatív hatást váltott ki náluk. Nem fejlődtek olyan zenekarrá, hogy a Népkört képviselhetnék, mégis tengerparti üdülőkön kívántak muzsikálni a nyári szünetekben. Persze ezt nem lehetett megengedni. A vezetőség ezt meg is magyarázta nekik, ők állítólag meg is értették, hanem komoly nekilendülés helyett abbahagyták a munkát. A zenekar széthullott.

Ebből is okulhatunk. Az ifjakat előbb helyes irányba kell terelni, ki kell fejleszteni bennük a közös érdekek tiszteletét, a fegyelmet, a helyes vonalon fejlődő kultúr-igényeket s csak azután adni jogot a hangszer használatára. Ha nem így járunk el, az ifjak csak mennél több pénzt akarnak keresni s nem igen törődnek majd az egyesület-kulturális szintjének a megőrzésével.

Folklór. A népművészet ápolása

A városi tömegek szemével nézve ez az ágazat Szabadka történetében soha akkora területet nem hódított meg, mint az utóbbi három év alatt. A tavalyi ünnepi játékok iránt akkora volt az érdeklődés, hogy a játékok előtt két nappal már minden jegy elkelt. De nemcsak a városi tömegeit, hanem a környékbeli települések és falvak lakosságát is megmozgatták, ifjat, öreget egyaránt.

A kisborszniai csoport egy hatvanéves öreget is szerepeltetett a „momacsko kolo”-ban (legénytánc). A bácsszőlősi csoport legszebb táncait mutatta be; első is lett a három magyar táncscsoport közül, a kilenc versenyző csoportban pedig a második helyet szerezte meg. A Népkör táncscsoportja is főbbizben fellépett már és eredményesen népszerűsíti a népi táncok és szokások megőrzését. A szervezetlenségen és az öltözék hiányán kívül egyéb hiba eddig nem mutatkozott náluk.

Szervezési hibák: az ifjak a népi táncscsoportban folyton váltakoznak. A próbákat nem kezdik pontosan. A résztvevők a próbákon nem ügyelnek eléggé az oktatók tanácsaira s így a csoport fejlődése minőség tekintetében nem kielégítő. Elég szép számmal akad olyan ifjú, aki néhány táncot betanul, sőt bemutatkozik a színpadon is, később azonban elmarad. Úgy véli, megtanult táncolni, tehát minek járna továbbra is próbákra. Legjobb esetben abban az üzemben, ahol dolgozik, megszervez egy kisebb csoportot, amely azonban rövid idő múlva feledésbe megy. Az illető ifjú azonban azt hiszi, hogy ezzel már elég tett a népi táncok terjesztése terén reá háruló kötelességnek. Láthatjuk tehát, hogy a csoport fejlődésének fő-akadálya ezúttal is a szervező- és politikai nevelőmunka hiányában rejlik.

A népi táncscsoport fejlődését lényegesen előmozdíthatnánk, ha sikerülne a szereplőket állandósítani s ha csak jól kidolgozott számokkal léptetnénk fel őket. Súlyos a másik, immár idültté vált probléma is. A táncscsoportnak nincs zenésze. Eddig hiábavalónak bizonyult minden kísérlet, amely oda irányult, hogy olyan fúvószenészt szervezzenek be, aki a népi dallamokat jól ismeri. Még csak olyant sem találtak, aki hajlandó lenne betanulni azokat. Így a táncosok a próbákon is, a fellépések alkalmával is énekkel kísérik a saját táncukat, ami pedig — csárdásról lévén szó nem könnyű dolog.

Mindennek ellenére megállapíthatjuk, hogy ez a csoport mégis szép eredménnyel működik. Számos esetben léptek már a közönség elé, megérdemelt sikerrel. De a közönség-sikeren túl van e csoportnak egy másik érdeme is s még hozzá ez a lényegesebb. A sok ifjú szűkebb környezetében, otthon a családban, vagy az üzemben, ahol dolgozik, terjeszti a Népkörben tanult táncokat és népdalokat. Sok közöttük a magyar tanítóképzős is, akik rövidesen elszélednek Vajdaság magyar falvaiba s bizonyára tovább adják apró tanítványaiknak azokat a dalokat, amelyeket a Népkörből hoztak. Van tehát eredmény, szebb, tartósabb és mélyrehatóbb, mint amelyet a színpadi siker felmutathat, hisz már nagyon sok helyen halljuk újra már-már feledésbe menő népdalainkat s mind gyakrabban látjuk népi táncainkat is.

Harc az írástudatlanság ellen

Az egyesület e célra alakított bizottsága a múlt, 1947/48-as iskolaévben húsz írástudatlant szervezett be s ezekből tizenkettőt le is vizsgáztatott. A jelen iskolaévben ismét huszat szerveztek be. Ezek közül tizenhatan járnak rendszeres oktatásra, míg kettőt közülük — kivételképpen — a lakásukon tanítanak a bizottság lelkesebb tagjai. A május elsejei munkaverseny keretében hármukat vizsgára készítették elő. Sikerült is mind a hármuk vizsgálja s az írni-olvasni megtanult emberek boldogan hagyták el a Népkör helyiségét.

Erről a bizottságról minden túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy nemes munkát végzett. Az oktatók lelkesen szervezték be az írástudatlanokat. Nem képezett akadályt, hogy egyikük-másikuk messze lakik, vagy nem megfelelő időben szabad. Gyerizse Borbála, a bizottság vezetője, a vele együtt működő tagokkal, külön dicséretet érdemel, amiért oly lelkesen, oly fáradhatatlanul harcolt a kapitalista társadalom e rút fekélyének kiirtásáért. A Népkör ténykedésében az írni-olvasni nemtudás elleni küzdelem határozottan pozitív eredményt jelent, még akkor is, ha csak lépésről-lépésre halad a munkában, hiszen letagadhatatlan siker az, hogy olyan emberek vesznek újságot, könyvet a kezükbe, akik negyven évig nem tudtak olvasni.

A könyvtár

A Népkör könyvtárának közel 2.000 kötete van. A taglétszámhoz (1.400) viszonyítva nem sok, azonban mégis meg kell állapítani, hogy nem a könyv, hanem az olvasó kevés. A múlt évben körülbelül kilencven volt az olvasók száma; ez az idén közel a kétszeresére emelkedett. A fellendülés a könyv- és sajtóterjesztő bizottság ügyes munkáját dicséri. A könyvjegyzéket 50 példányban lemásolták s így minden nagyobb üzemben és intézményben elhelyezhettek belőle egyet-egyet. A dolgozó tehát ott, a munkahelyén kijelölheti az olvasni kívánt könyvet s az a társa, aki rendszeresen jár a könyvtár-órákra, egyszerre viheti ki a kívánt műveket. Olvasás terén a Csipkegyár munkásai és tisztviselői mutattak legnagyobb tevékenységet. Számos esetben 15—20 könyvet cserélnek hetente. Az újítás tehát eredményesnek mutatkozott. Kívánatos volna azonban, hogy más üzemek is nagyobb érdeklődést mutassanak s alaposabban szervezzék meg a könyvkölcsönzést.

A könyvtár természetesen elvégezte a selejtezés munkáját is. A Courts-Mahlerek és egyéb „bődítő” (nem sajtóhibai) írások zár alá kerültek s a helyükön már haladószellemű munkák várják az olvasót. A könyvtár megvette azokat a szerb-horvát nyelvű technikai szakkönyveket és politikai tanulmányokat is, amelyek még nincsenek magyarra fordítva. A folyóiratok és napilapok is állandóan rendelkezésre állnak az egyesület bármely tagjának.

A selejtezés némileg csökkentette az olvasók taborát. Még mindig vannak ugyanis megrögzött Courts-Mahler-ímádók, akik most a városi könyvtárba iratkoztak át, ahol még kaphatnak Földi Mihályokat, Erdős

Renéket, cowboy-regényeket és hasonló jókat, — remélhetőleg ott sem sokáig.

Úgy véljük, a könyvtár-bizottság hibát követett el, hogy már több mint egy éve nem rendezett könyv-ismertető, könyv-népszerűsítő előadásokat. Hiányosság az is, hogy kevés egyéni agifációt folytat a haladószerű írások olvastatása tekintetében. A vezetőség azonban, úgy látszik, maga is észrevette ezeket a hiányosságokat, mert a kultúra-terjesztési verseny egyik pontjává tette, hogy 25 %-al több politikával és szocializmussal foglalkozó írást fog olvastatni. E cél eléréséért azonban még küzdeni kell, de érdemes is, hisz mindeddig a haladószerű írások olvastatása bizonyult a legjobb szervező és bizonyító eljárásnak.

A szervező bizottság

Ez a bizottság működik talán a legszélesebb téren. Feladatát képezi: a tagtoborzás, a tagdíjak begyűjtése, a legutóbbi közgyűlés óta az írástudatlanok beszervezése és oktatása s általában a szervezési hibák kiigazítása. Ha valamelyik szektor területén nem folyik a munka kielégítő módon, akkor a szervező bizottság ülésre hívja az illető szektor vezetőit. A közös ülésen megvitatják az eredményeket, elemzik a működést, megállapítják a sikertelenség okát. Utána határozatot hoznak a hibák kiküszöbölésére, amelynek a végrehajtását később ellenőrzik. Az eddig említett fogyatékoságokról természetesen a szervező bizottság is tud s már teljes erővel dolgozik leküzdésükön. Ezirányú munkáját májusba kezdte s minden remény megvan arra, hogy sikeresen be is végzi.

Népegyetem

A Népkör népegyetemi előadásokat nem tart. Szabadkán ugyanis a Kultúregyesületek Szövetsége keretében fennáll a Városi Népegyetem központi titkársága, azzal a feladattal, hogy gondoskodik a mindkét nyelvű népegyetemi előadásokról. Vannak könyvvel-, gépíró-, gyorsíró- és nyelv-tanfolyamai is. A titkárság feladata az irodalom és képzőművészet népszerűsítése is. Érthető tehát, hogy a Népkörnek ezen a téren nincs tennivalója. Vagy legalább is nem sok.

Tevékenyebb tagjai számára mégis tart a Népkör havonta egy-egy előadást, amelyeken a Népfront és Pártunk által megjelölt időszakos témákat dolgoz fel. Az előadásokat vita követi, ami nagyban hozzájárul a téma élesebb megvilágításához. A Népkör vezetősége januárban rendszeresítette ezeket az előadásokat s azóta mindig meg is tartja azokat. A résztvevők száma 40 és 70 között mozog, ami az aktivisták számához mérve nem kielégítő ugyan, de remélhetőleg a szervezőbizottság itt is segíteni fog.

*

A Népkörnek a felsorolt főbb szektorain kívül apróbb csoportjai is vannak. Ilyenek: a sakki-, a teke-csoport, a gazdasági bizottság, stb.

Ez utóbbi a Népkör vagyónát tartja számon. Az apróbb csoportoknak összesen körülbelül tíz vezetőségi személye és 50—60, működő tagja van.

*

Ebből a betekintésből bizonyára láthatjuk, hogy ez a régi, komoly kultúrhagyományokkal rendelkező egyesület valóban értékes munkát végez és hogy — természetesen — fejlődik is. Kiegészítésként fel- említiük még a környékbeli, túlnyomórészt magyarlakta települések hasonló egyesületeit is, amelyeknek központja, szervezője a Népkör.

A ludasi „József Attila” kultúregyesületnek műkedvelő csoportja és 24 tagú zenekara van. Színjátszói a járási versenyben a negyedik helyet hódították meg, ami igen szép eredmény, hisz a településnek alig 3.500 lakosa van.

A bácsszőlősi „Petőfi Sándor” kultúrkör a járás legjobb népi tánc- csoportjával dicsekedhetik. A múltévi ünnepi játékokon a Városi Népszínház színpadán „Legénytánc”-okkal óriási tapsvihart váltottak ki a vegyes, szerb-horvát-magyar közönségből.

A bajmoki „Dózsa György” kultúrkör jólismert műkedvelő gárdája útján hirdeti szabad szocialista hazánk népi kultúráját.

A zsedniki „Táncsics Mihály” és a noszai „József Attila” a horvát kultúregyesületekkel együtt igyekeznek elmélyíteni népeink testvériségét és egységét, még pedig szép eredménnyel.

Látjuk tehát, hogy a népi kultúra az új Jugoszlávia legészakibb, magyarlakta vidékén is szépen fejlődik és hogy azon a marxista-leninista úton halad, amelyet Sztalin elvtárs jelölt ki számára a nemzetiségi kérdést megoldó elméletével, úgy, ahogy Jugoszlávia Kommunista Pártja, Tito elvtárral az élén tanítja.

Kisebbségeink kulturális helyzete a vajdasági szlovák kisebbség kultúrmunká- jának tükrében

Írta: JURAJ SZPEVÁK

A népi forradalomban fogant új Jugoszlávia megszületésével, az új társadalmi és gazdasági rendszer létrejöttével — a népfelszabadító harc vívmányaként — hazánk minden népe előtt, így kisebbségeink előtt is, a kulturális fejlődés új lehetőségeinek kapui nyíltak meg. A háború utáni időszak nehézségeinek leküzdéséből, az Ötéves Terv feladatainak megvalósításából, a szocialista országépítésből, ennek a hatalmas törekvésnek a megvalósításából nemzeti kisebbségeink is kivették részüket. Csakis ilyen adottságok között fejlődhetett — néphatóságaink támogatásával és Kommunista Pártunk irányításával — haladó, valóban népi és nemzeti kulturánk. A marxista-leninista alapon rendezett nemzetiségi kérdés, hazánk népeinek és nemzetiségeinek teljes egyenjogúsága olyan sokoldalú gazdasági és kulturális fejlődés lehetőségeit teremti meg, amilyenről a régi Jugoszlávia kapitalista rendjében még csak nem is álmodhattunk. Elsősorban is Jugoszlávia Kommunista Pártja ügyelt arra, hogy valamennyi nemzetiségi kisebbség teljes egyenlőséget élvezhessen, hogy zavartalanul fejleszthessék kultúrájukat, minél több iskolát nyithassanak, minél jobban megerősödjék könyv- és lapkiadói tevékenységük. Djilas elvtárs így beszélt erről a kérdéstről a JKP V. kongresszusán: „Szocialista kultúránk nemzeti formában fejlődik és kell is, hogy így fejlődjék, mert ez a fejlődési forma nem gátolja, hanem szilárd alapokra helyezi népeink haladását és elősegíti közeledésüket egymáshoz, valamint más népekhez is.” Ezzel kapcsolatban Szfambolics elvtárs a következőket mondta Szerbia Kommunista Pártjának II. kongresszusán: „A nemzetiségi kérdés megoldása Jugoszláviában, Pártunknak a nemzetiségi kisebbségekkel kapcsolatos politikája tettekkkel bizonyítja a Párt nemzetköziségét és marxista-leninista elvhűségét.”

Ezek az alapok, amelyekre államunk hatalmas tervmunkáját építjük. ezeken az alapokon áll valamennyi társadalmi szervezetünk és ezekre az alapokra támaszkodva valósítjuk meg falvaink kulturális felemelkedését. Csakis ennek tulajdonítható, hogy a falu kulturális fejlődése nem függ többé egyének jóakaratótól és kezdeményezésétől, hanem általános érdekké emelkedett. Kultúréletünk rendszeressé vált és rajtunk áll, hogy úrrá legyünk fölötte. A falu kulturális fejlődése — különösen a mi, hagyományokkal és törpebirtokos vonatkozásokkal terhelt falvaink haladása — hosszú és sokrétű folyamat lesz, amelyet nem

lehet egyetlen intézkedéssel befejezni, ellenkezőleg: sok türelemmel, nagy kitartással és rendszeresen kell erősítenünk kulturális tevékenységünket. Kultúránk új valósága, az a tény hogy a kultúra is a munkások és a dolgozó parasztok tulajdona lett, biztosítja a kulturális és technikai szempontból fejlett Jugoszlávia felépítését. Világosan következik mindabból, hogy kisebbségeink dolgozó tömegei olyan kulturális fejlődési lehetőségeket nyertek, amilyenről a régi Jugoszláviában szó sem lehetett.

A múlt és a jelen

A kultúrélet alapja az iskola, rendszere és lényege az uralkodó osztálynak az állam alapszervezete, a nép, a nemzetiségek iránti magatartását fejezi ki.

A régi Jugoszláviában a következő volt a helyzetünk:

A szlovák-lakta falvákban 1921-ben 110 tanítói állást rendszeresítették; ezekből hetvenet nem-szlovákokkal töltöttek be. Tizenegy év múltán, 1932-ben is lényegében változatlanul ez volt a helyzet: a szlovák iskolákban működő 103 tanító közül 25 másnemzetiségű volt. Ugyanilyen volt a helyzet elemi iskoláinkban 1939-ben is, 132 tanítói állás közül 109-et szlovákok, 23-at pedig nem-szlovákok foglaltak el; a tanulók száma 6.543 volt. Középiszkoláink fejletlenek voltak, mindössze 250 tanuló látogatta őket, s az egyetlen gimnázium — a tanári kar és a tanrend összetétele folytán — nem elégíthette ki kisebbségünk kulturális fejlődésének szükségleteit. Ha mindehhez hozzászámítjuk, hogy az elemi iskolák felsőbb osztályaiban nem folyt anyanyelvű oktatás és a tanítás lényegében egyébként is maradi volt, tisztán áll előttünk, hogy szó sem lehetett egyenlőségről és komoly kulturális fejlődés lehetőségeiről.

Ezzel szemben ma, amikor Jugoszlávia kisebbségei teljes mértékben élvezik anyanyelvük használatának jogait és kulturális fejlődésük lehetőségeit, s mindennek védelmét az alkotmány 13. szakasza biztosítja és a néphatóságok valóra is váltják ezeket az alapelveket, — noha még csak kultúránk forradalmi fejlődésének nekilendülő időszakában vagyunk — kisebbségi elemi iskoláink 106 osztályába 8.176 tanuló iratkozott be, hét algimnáziumba 1.241, a főgimnáziumba 620 és a tanítóképzőbe pedig 117 tanuló jár, tehát a kilenc szlovák tannyelvű középiszkolában 1.978 szlovák gyermek tanul. Az iskolákban 150 tanár és tanító működik; ez a szám azonban még mindig nem kielégítő, de — tekintettel arra, hogy van tanítóképzőnk és arra, hogy 16 diák tanul a pedagógiai főiskolán és az egyetemen — ez a kérdés hamarosan lekerül a napirendről. Ha az elmondottak mellett figyelembe vesszük a szocialista társadalmat építő ember tudományos önképzését és a haladószellemű tudomány elsajátítására irányuló törekvését, meg kell állapítanunk, hogy sohasem látott fejlődés részesei és tanúi vagyunk. — Így válnak valóra magasabbrendű kultúréletünk alapfeltételei.

A régi Jugoszlávia kiadói tevékenységünket sem támogatta. A könyv- és lapkiadás is teljesen az egyének kényétől-kedvétől függött. A tankönyveken kívül 23 év alatt 27 könyvet adtunk ki 29.000 péld-

dányban. Ezzel szemben a felszabadulás után egyetlen esztendőben — 1948-ban — 27 könyvet adtunk ki 59.000 példányban.

A régi Jugoszláviában csak itt-ott működött egy-egy kultúregyesület, de ezek is teljesen magukra hagyatva küszködtek az eléjük tornyosuló nehézségekkel. A Szlovák Matica 1932 óta áll fenn, de ez az intézmény is csak tengődött, nem fejthetett ki széleskörű tevékenységet, bármennyire is igyekezett eredményes, hatásos munkát végezni. Növelte a nehézségeket az a tény is, hogy kultúregyesületeinkben kisebbségünknek csak jelentéktelen-része tömörült, főként az értelmiségiek, iparosok és néhány gazdag paraszt volt tagja az egyesületeknek, a dolgozók nagy tömege — a parasztok és a munkások — a kultúrélet határain kívül rekedt. (A sztárapazovai olvasókörmek — például — 1923-ban 158 tagja volt, ezek között mindössze 26 paraszt és csak 4 munkás, a többi az iparosok és az értelmiségiek közül került ki).

A felszabadulás új adottságokat teremtett, új korszakot nyitott kultúréletünkben is. A Matica mindjárt a kezdetben, néphatóságaink támogatásával, szervezetileg megújult, tömegszervezetté fejlődött. — Kulturális tevékenységünk következő szakaszának feladata a Kultúregyesületek Szövetségének megalakítása volt. A Matica beolvadt a szövetségbe és megalakultak a független szlovák kultúregyesületek. Ma 32 ilyen egyesület működik Vajdaság területén, a kultúregyesületek járási szövetségei és a Vajdasági Kultúregyesületek Szövetségének teljes támogatása mellett minden faluban megvannak a szlovák nép kulturális fejlődésének lehetőségei. Ilymódon létrejöttek a kultúrforradalom jelenlegi fejlődési fokozatának megfelelő törekvések szilárd szervezeti alapjai, fejlesztjük kultúránkat, amely formailag nemzeti, lényegileg szocialista.

Kultúréletünk újjászervezésének jelentősége

Mivel közvéleményünk egy részében még mindig meglehetősen tájékozatlanság uralkodik a Maticának a Kultúregyesületek Szövetségébe való beolvadásával és a független szlovák kultúregyesületek megalakulásával kapcsolatban, s mert ezt a tájékozatlanságot a reakciós elemek saját céljaikra akarják felhasználni, meg kell ismételnünk egyes dolgokat, amelyeket a szlovák egyesületek vezetői ez év január 23-án Újvidéken tartott értekezletükön már megvitattak.

Fejlődésünk és törekvéseink további erősítésének szükségessége — tekintettel kultúréletünk tartalmának elmélyülésére — elkerülhetlenné tette az újjászervezést. A Maticának a falvakban szétszórót alosztályai — a megfelelő, szilárd kapcsolatok híján — nem kaphatták meg azt a feltétlenül szükséges támogatást, amelyet a szocialista építés fejlődésének jelentégs helyzete és kulturális építménye megkövetel. A központ messze volt, nem irányíthatta az ügyeket úgy, ahogyan kellett volna és nem volt módjában, hogy a dolgok lényegére hasson, nem találhatott megoldást mindenre a szocialista kultúráért folyó küzdelem sajátosságaiban és bonyodalmaiban. Ha megmaradtunk volna a régi szervezeti forma mellett, lényegében megakadályoztuk volna a helyi vezetők befolyását és irányító munkáját, ez pedig az alosztályok elszí-

geteléséhez vezetett volna, elvágta volna a szocializmus építésének, az új életnek a tömegszervezetekhez vezető útjait, elmaradottságot, tévelygést és végeredményben a kulturális törekvések hanyatlását idéztük volna elő. A régi szervezeti forma — akarva-nemakarva — lehetővé tette volna az ellenséges elemek beszivárgását az egyesületekbe, amelyekből kiindulva akadályozhatnák kultúránk szocialista/fejlődését és harcolhatnának ellene. Csakis ezzel magyarázható, hogy miért éppen falusi burzsoázia maradványai és az értelmiségnek előítéletekkel, maradisággal, misztikával és sötétséggel terhelt része beszél bizonyos nemzetiségi jogok „megvonásáról” és „korlátozásáról”, nem gondolva arra, hogy éppen ezzel a magatartásukkal bizonyítják, hogy halálos ellenségei az embert szabaddá tevő művelődésnek. — Minden irányban erősödő kulturális tevékenységünk éppen az újjászervezés helyességét bizonyítja. A szlovák kisebbség — akár csak Jugoszlávia többi népe és nemzetisége — rendelkezik minden lehetőséggel, amely a dolgozók kulturális fejlődéséhez szükséges és élvezzi a népi állam, a társadalmi szervezetek és a Kommunista Párt állandó támogatását. Pártunk gyakorlati, következetes nemzetközisége ezen a téren is megnyilatkozik, bizonyítva, hogy Pártunk „nacionálizmusáról” terjesztett vádak nem egyebek kiagyalt hazugságoknál.

Kulturmunkánk eredményei

A népoktatás. — Kultúrtevékenységünk rendszeres megnyilvánulási formája az oktatójellegű előadás. A Kultúr szövetség szlovák osztálya keretében működő előadó-csoport a múlt évben 128 előadást tartott a szlovák-lakta falvakban. Ez a ténykedés csak egy része egyesületeink gazdag kulturmunkájának. Öt faluban — Petrovácon, Kiszácson, Sztára Pazován, Padinán és Kovacsicán — népegyetemek működnek. A népegyetemek tevékenysége eddig csak az előadások rendszeres megtartására korlátozódott, most már azonban ki kell terjeszteniük munkásságukat és népoktató tanfolyamokat kell szervezniük. — A népegyetemeken kívül négy községben előadó-csoport dolgozik; a legtöbb egyesületben is rendszeresen tartanak előadásokat, úgyhogy a kultúrelőadások száma meghaladja a háromszázat. Az előadások népünk kulturális fellendülésének fontos tényezői, éppen ezért a jövőben is nagy figyelmet kell fordítanunk az előadások rendszeresítésére és további fejlesztésére.

Az írástudatlanság leküzdéséért folyó harcból — tekintettel a 186 írni-olvasni nem tudó szlovákra — egyesületeinknek is ki kell venni részüket. A szlovák nemzetiségű írástudatlanok száma — amint láthatjuk — nem nagy, de ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy az írástudatlanoknak csak 68 százaléka jár tanfolyamra — fel kell ismernünk feladatunkat: minden erőnk latbavetésével kell harcolnunk azért, hogy az idén minden szlovák megtanuljon írni és olvasni. — Az úgynevezett továbbképző tanfolyamok eredményei sem kielégítőek; mindössze két helységben működik ilyen tanfolyam, amelynek az a célja, hogy befejezze az analfabéta-tanfolyamot végezettek oktatását.

Csaknem minden faluban — 31 helységben — van jó könyvtárunk, amelyek 23.905 könyvet tartanak nyilván és amelyeknek olvasói havonta 1.783 könyvet olvasnak el. A legjelentősebb a petrováci központi könyvtár, amely jelenleg 12.205 kötettel rendelkezik. A könyvek száma a múlt év folyamán 1.327-tel szaporodott, tavaly 3.633 könyvet olvastak el a könyvtár tagjai; a központi könyvtár az elmúlt évben 11 vándorkönyvtárt küldött a falvakba. A kulturszövetség szlovák osztálya, hogy támogassa a gyengébb egyesületeket, különösen Szerémségben, három könyvtárat (12.277 dinár értékű 301 kötet könyvet) ajánlódokozott a bingulai, lyubai és beloblátói egyesületnek. Könyvtáraink fejlődését hátráltatja a szakzerű nyilvántartás hiánya és az új könyvek beszerzését gátló tárgyi nehézségek. — Könyvtárosaink szakoktatása céljából a kulturszövetség szlovák osztálya hétnapos tanfolyamot rendezett, amelyen 22 községből 31 hallgató vett részt. A tanfolyam feltétlenül hozzájárul a falusi könyvtárak és olvasókörok fejlődéséhez.

A műkedvelő színjátszás. — A kulturális és művészi tevékenységnek ez a formája a legnépszerűbb és legelterjedtebb egyesületeinkben. Harmincegy műkedvelő színjátszó egyesületünk múltévi munkájára vonatkozó statisztikai adatok — 350 előadást rendeztek — a műkedvelő színjátszás tömeges fellendülését bizonyítják. Műkedvelő egyesületeink további fejlődése szempontjából a legfontosabb kérdés a műsor, a színdarabok megválasztásának problémája. A műsor a legfontosabb tényezője a fejlődésnek, nemcsak a közönséget neveli, hanem a színtársulatok művészi munkáját is formálja. Műkedvelő egyesületeink műsorából sok maradi, gyermekesen eszményi, misztikus elemet kiküszöböltünk. A műsorkelet azonban még mindig nem teljes, hiányos, a jugoszláv és egyéb népek drámairodalmának műveivel kell kiegészítenünk.

A műkedvelő társulatok múltévi versenyén csak 13 egyesületünk vett részt. A többi a gyenge szervezés és a társulatok elégtelen támogatása folytán — ami viszont a szlovák falvak szétszórtságának következménye — távol maradt a versenytől. — A színjátszó csoportok és egyesületek idei versenyét a kultúregyesületek járási szövetségének alapos támogatásával a kulturszövetség szlovák osztálya rendezte. A gondos előkészítés után 24 szlovák műkedvelő egyesület vett részt a szemlén. Már most megállapíthatjuk, hogy a verseny a múltévinél magasabb színvonalon mozgott és jobb szervezésről tanúskodott. Teljes értékelést csak későbbben adhatunk, de már most elmondhatjuk, hogy a verseny eredményein visszatükröződik a kultúregyesületek járási szövetségének komoly segítsége, a szerzett tapasztalatok pedig lehetővé teszik, hogy műsorunkat új, művészi és eszmei szempontból nagyobb igényű színdarabokkal gazdagítsuk.

Énekkarok nyolc faluban tevékenykednek, de csaknem minden községben lehetőség van e tömeges művészeti tevékenység fejlesztésére. A már működő énekkarok szervezett munkáját és fejlődését megnehezíti a kielégítő támogatás és a megfelelő műsor hiánya. Énekkaraink az új valóságunkhoz akarnak alkalmazkodni, munkásságukkal a művészet új értelmét kívánják kifejezni, hogy a művészet valóban

az emberek átfarmálásának fontos eszköze lehessen. — Meg kell azonban állapítanunk, hogy az átszervezés nem megy harc nélkül, amint ezt a gloszáni eset is bizonyítja. A gloszániai énekkara, amely a multban az egyház erős befolyása alatt állott, nem tudja megtalálni helyét és féltenségbe merült; ezt az állapotot csak a vezetőség és az énekkar összetételének gyökeres újjászervezése változtathatja meg. — Énekkaraink szlovenszkói szerzők műveit, dalaít, különösen pedig népdalokat, továbbá Jugoszlávia népeinek kardalait kell, hogy átvegyék, szolgálya így a népek közeledésének eszméjét és kapcsolatot teremtve hazánk szocialista építésével. Ezenkívül a mi vágyainkat és érzéseinket is kifejező szovjet dalokkal kell kiegészíteni az énekkarok műsorát, hogy teljessé tegyük dalkultúránk fejlődésének keretét.

Népművészeti csoportok 13 egyesületben működnek. Tevékenységük igen tömegees, például Petrovácon és Kovacsicán közel száz tagja van a tánc csoportnak. Táncok fölött azonban nagyobb részét az úgynevezett Szlovenszka Beszeda (szlovák társas-tánc) uralkodik, amely népviselet, a ritmus és az ének szempontjából meglehetősen színes és tarka, azonban nem jellemzi a jugoszláviai szlovák kisebbséget. Az aradáci, vojlovicai, pivnicai és még néhány népművészeti csoport ezzel szemben saját faluja élő néptáncait mutatta be. A kultúrszervefség szlovák osztályának a kötelessége, hogy támogassa ezt a kezdeményezést s e táncok és énekek felújítását és népszerűsítését elősegítve biztosítsa a kisebbségünket jellemző néptáncok népszerűsítését. Ez a ténykedés szilárdabb alapokra helyezné a népművészeti csoportok további fejlődését és reprezentáns népművészeti csoportunk rendszeres munkásságát.

Múzeumunk a mult évben alakult meg. A néprajzi és egyéb múzeumi anyag gyűjtése eredményesen folyik és a tavalyi néprajzi kiállítás igen szép sikert hozott. Múzeumunk megnyitása azonban még nem történhetett meg, mert nem rendelkezünk megfelelő helyiségekkel. Azonban részben már ezt a kérdést is megoldottuk és folytatjuk a néprajzi anyag gyűjtését. Ehhez a munkához feltétlenül szükség van valamennyi egyesületünk közreműködésére. — A múzeumot az idef ünnepek keretében megnyitjuk. Ez a körülmény arra kötelez bennünket, hogy rendszeres és alapos múzeumi tevékenységet folytassunk.

Összefoglalás

Csak kultúr munkánk néhány feladatát és eredményét szemléltettük. Hogy azonban megérthessük az új kultúra, a dolgozók szolgálatában álló, a szocialista rendszerért folytatott harcban született kultúra lényegét, hogy értékelhessük gazdagságát, ezernyi színét, sokféleségét és hamisítatlanságát, kimerítő ismertetésre volna szükség. Az a hatalmas erejű folyamat, amely a szocialista átalakulás közepette magával ragadta a falut is, a mi falvainkat, szabad emberek győzelmével kezdődött és azok is fogják továbbvinni. Ezt a fejlődést minden öntudatos, művelt, nemeslelkű embernek támogatnia kell. Csak tőlünk függ, hogy a

rendelkezésünkre álló adottságokat fel is használjuk nagy célunk megvalósításában.

Kulturális tevékenységünk — hazánk népeinek következetes egyenlősége által teremtett feltételek között, a néphatóságok és Tito elvtárs vezérése alatt álló Pártunk teljesértékű támogatásával — akadálytalanul fejlődik nemzeti formájában és a szocialista lényegért küzd.

A kultúrszövetség szlovák osztályának megalakítása és a kultúr-egyesületek újjászervezése megteremtette a közművelődési tevékenység minden formájának fejlődési lehetőségeit. Már komoly eredményeket értünk el és kötelességünk, hogy továbbra is biztosítsuk az állandó fejlődést. A jövőben is erősíteniünk kell a kultúrszövetség szlovák osztályát és egyesületeink tevékenységét, kultúr munkásaink sorait pedig még inkább tömörítjük.

A kultúra új lényegéért folytatott küzdelem egyúttal harc a reakciós és sovíniszta elemek hatása ellen. Kultúr munkánkra gyakorolt káros befolyásuknak csakis fokozott kulturális tevékenységgel vethetünk véget, csakis így arathatunk felettük győzelmet.

Vajdaság népi táncsoportjainak szemléje

Irta: VÉGH SANDOR

Kultúréletünk tömegességéről és fejlettségéről tanúskodik az a tény, hogy röviddel a műkedvelőcsoportok és amatőrszínházak versenye után sor került a népi táncosok csoport-, járási-, kerületi és tartományi szemléjére. Megemlítjük még azt is, hogy május folyamán rendezik meg a vajdasági énekkarok szemléjét is.

A Vajdasági Kultúregyesületek Szövetsége még a múlt év szeptember, október és november hónapjaiban megszervezte a népi táncok és énekek csoport-, járási- és kerületi szemléit. Ezek folytatásaként április 9-én és 10-én megtartották Rumán, Zrenyaninban és Verbászson a bánáti, bácskai és szerémségi szemléket, míg a tartományi szemlére április 29-én került sor Noviszádon.

Az említett ünnepi játékok tevékenyebb munkára serkentették a már meglévő táncsoportokat, de új csoportokat is életre hívtak különösen a falvakban. Ugyanilyen építő hatása volt a műkedvelő csoportok versenyének is. A szemle első selejtezőjében a csoportversenyeken 70 táncsoport lépett fel több mint 1000 táncossal. A járási szemléken, amelyeken a legjobb falusi csoportok mellett felléptek a városi csoportok is, 100 csoport vett részt ezeröttszázal több táncossal, míg a kerületi versenyeken a falu és város legjobbjai közül 31 csoport szerepelt 417 táncossal. Vajdaság elsőségéért az előzetes (kerületi) szemléken legjobbnak bizonyult 14 csoport küzdött a tartományi versenyen.

A szemlék rávilágítottak a vajdasági népművészet gazdagságára, tartalmasságára, népeink kulturális hagyományainak bizonyítékaira. Egymást váltották a szerb, magyar, horvát, román, ruszin és más csoportok. Legtöbbjük táncigazi, hamisítatlan, őseredetű tánc, a néplélek hű kifejezője volt, komoly néprajzi és koreográfiai értéket képviselt. A bemutatott táncok világosan mutatták népeink vérmérsékletét, mentalitását és erejét. A csoport- és járásversenyek színvonalát a legtöbb esetben falvaink és kisebb vidéki városaink vagy járási központjaink voltak. Innen került ki a legtöbb táncsoport. Ha ezenkívül figyelembe vesszük még azt a tényt is, hogy a színháztermek kevés kivétellel nem fogadhatták be a népi művészet iránt nagy érdeklődést mutató közönséget, akkor tényként állapíthatjuk meg, hogy a művészet eme faja közelálló és hozzáférhető minden dolgozó számára, tekintet nélkül korra, társadalmi állásra, képzettségre, vagy nemzetiségi hovatartozásra. Ezt szem előtt kell tartanunk és táncsoportjaink számát tovább kell növelnünk Vajdaság minden nemzetiségének vonalán! A nézőközönség elhelyezésének kérdését — tekintettel a tömeges érdeklődésre — szabadtéri előadásokkal lehetett volna megoldani. Jó példát adott Leszkovác, ahol a szorosabb értelemben vett Szerbia népművészeti csoportjainak egyik kerületi versenyét szabadtéri színpadon rendezték meg. A bemutatót körülbelül 10.000 érdeklődő nézte végig!

Ha visszatekintünk az elmúlt évek ünnepi játékaira, valamint a népművészeti csoportok rendezvényeire megállapíthatjuk, hogy az idejű szemlék minden tekintetben haladást jelentenek. A népviseleteken meglátszott, hogy nagy gondal válogatták őket össze; a valódi, minden idegen befolyástól mentes, hamisítatlan népviselet bemutatására irányuló törekvés kézzelfogható eredménnyel hozott. Míg a múltban megtartott szemlékkel kapcsolatban több ízben merült fel komoly kifogás egyes csoportok műsora, a táncok összeválogatása ellen, az idén a legtöbb esetben jól összeválogatott műsort láthattunk. A táncbemutatóknak, a kivételnek a tehnikája is felülmúlja az eddig elért színvonalat. A győztes csoportok határozottan kifejezésre juttatták a művészi megoldásra való törekvést, s elmondhatjuk, hogy jó eredményt értek el.

Az eredmények mellett a szemlék arra is rámutattak, hogy még mindig elkövetünk hibákat a táncok beállításánál és a népviselet hamisítatlanságával kapcsolatban. A népművészeti tevékenység további fejlődése érdekében szem előtt kell tartanunk ezeket a fogyatékoságokat.

Az idei versenyen — a járási versenyektől kezdve a versenyzáró tartományi szemléig — a falusi és városi tánc csoportok együttesen versenyeztek, viszont a tapasztalatok azt mutatják, hogy eredményesebb munkát végezhetünk, ha a falusi csoportok szemléjét külön választjuk a városi együttesek versenyétől. Ily módon ugyanis elősegítjük a csoportok egymástól különböző sajátosságainak fejlődését és változatosabb feladatok elé állítjuk őket. A falusi csoportok feladata az, hogy helységük eredeti, hagyományos táncait népszerűsítsék. Nincs szükségük arra, hogy más vidékek táncait betanulják, az a feladatuk, céljuk, hogy saját községük, vidékük táncait ápolják és felújítsák azokat a népi táncokat, amelyek lassanként már feledésbe merülnek. Tehát azt kell bemutatniok táncaikkal, ami tájukat (községüket) ezen a téren jellemzi. Legjobb táncosaink tudásbeli színvonalát kell alapul venniök, ezt a nívót kell elérniök.

Ezzel szemben a városi csoportok feladata az, hogy elsajátítsák hazánk egyes vidékeinek és népeinek táncait, hogy minél jobban megközelítsék a népi stílust és tehnikát, egyidejűleg azonban szcenikai feldolgozással és stilizálással művészi formát kell adniök a betanult táncoknak. A közös ünnepi játékokon viszont előfordult, hogy a néhány falusi csoport a városi együttesek táncmodorát utánozta — teljesen szem elől tévesztve eredeti feladatukat. A népi táncok forrása a falu; az adott esetben a falunak nem kell és nem is szabad a várostól tanulnia, hanem fordítva: a város tanuljon népi táncot a falutól. A falu kötelessége, hogy őrizze a népi táncok hűs forrását, nehogy a hamisítatlan népi jelleget megrontó, idegen befolyás alá kerüljön, mert csakis így nyerhetünk érintetlen anyagot a művészi feldolgozás céljaira.

Mint az utánzás kerülendő példáját megemlítem a futakiak esetét. Amikor ez az együttes a csoport- és járási versenyeken először lépett fel, mindamellet, hogy táncuk még nem volt egészen kiegyensúlyozott, mégis igen kedvező hatást keltenek, mert táncukat úgy mutatták be, ahogyan otthon is járják. A későbbi versenyeken azonban már módosított műsorral szerepeltek. Azokkal a táncokkal, amelyeknek hasonmását nem látták a városi csoportok előadásában, tehát nem utánozhatták, s nem térhettek el saját eredeti modoruktól, jobbat és többet mutattak, mint első fellépésük alkalmával. A »Logovac« nevű táncnál azonban már észrevehető volt, hogy az együttes átvett egyes tánclépéseket a városi csoportoktól, de ezeket népi táncosaink nem tudták teljes mértékben elsajátítani. A táncosok a színen kénytelenek voltak állandóan gondolkozni, nem is jártak már a szó szoros értelmében vett népi táncot. Integáltak egymásnak szemükkel jelezték, ki merre menjen, mit, hogyan táncoljon, a kuliszák mögül kihallatszott a csoportvezető utasítása: »Balra! Jobbra! Most előre« stb. A népi táncosoktól nem annyira »táncfigurákat« várunk, sokkal jobban érdekel bennünket tánctechnikájuk, stílusuk és a jó táncosok esetleges improvizációi. (»Cifrázás«).

A szerémségi döntő verseny nem hozott kielégítő eredményt, sem a tánc csoportok számát, sem pedig a bemutatott táncok minőségét illetően. Csak a divosi parasztszövetkezet együttesének táncait mondhatjuk értékesnek és érdekesnek. A csoport tagjai — amint azt minden valóban népi táncgyűjtéstől elvárjuk — vidékük eredeti és jellegzetes táncait mutatták be.

A bácskai és bánáti fesztiválok már jóval gazdagabbak voltak. Szubotica, Zombor és Mala Boszna bunyevác csoportjai minden tekintetben jók voltak. Kupuzina magyar csoportjáról már régebben is kedvező vélemény alakult ki; és ezúttal sem ütöttek csorbát hírnevükön, — de csak a tőlük már ismert táncokat mutatták be, újat nem adtak. A horgosi magyar csoport szemmel látható fejlődést mutatott. A táncokat jól tudták és stíláris szempontból is fejlődtek, ügyeltek táncmodoruk tisztaságára. Külön érdemük, hogy megfelelő épviselési ruhákat szereztek be. Amikor műsoruk közben megjelent a színen két pár pionír, utánuk pedig két piciny gyermek, akik hajszálnyi pontossággal ropták ugyanazt a táncot, amit a felnöttek jártak, a közönség lelkes tapsal köszöntötte őket. A jelenetet a tánc és a beállítás szempontjából jól oldották meg, de fel kell

vetnünk a kérdést: vajjon lélektani és pedagógiai szempontból is helyeselhető a gyermekek ilyen szerepeltetése? Minden népnek — a magyarnak is — megvannak a gyermekjátékai és gyermekdalai, amelyeket a gyermekek már az iskolaelőtti korban megtanulnak. Ha a felnőttek láncát ilyen, kimondottan »gyermekfolklorral« színezték volna, helyeselhetnénk a megoldást. Ezzel természetesen nem azt akarjuk mondani, hogy a népi táncokat nem a gyermekkortól kezdve kell tanulni, hanem ezzel a példával is rá akarunk mutatni arra, hogy minden csoport csak azt mutassa be, ami feladatkörébe tartozik.

A petrováci szlovák csoport ezúttal gyengébb volt, mint ahogyan eddigi fellépései után elvártuk. Gyurgyevó ruszin csoportja néhány új táncot mutatott be. Ez a ruszin népi táncok gyűjtése körül kifejtett munka és a Ruszki Krszturón nemrég megtartott népi tánc csoportvezetői tanfolyam eredménye. Bánát román csoportjai szintén jók voltak. A románok nagy gondot fordítanak népművészeti csoportjaik fejlesztésére, együtteseik mindig nagy számban és felkészülten vesznek részt a versenyeken. Ezúttal különösen az écskai csoport tűnt ki. Tetszést keltettek azok a szerb csoportok is — Divos, Futog, Kumán, Csóka, — amelyek műsorukban a népi táncok és szokások kombinációját mutatták be.

A városi csoportok is meglehetősen haladást mutattak. A pancsevői »Abrasevics« kultúregyesület tánc csoportja jól betanult dőlbánáti szerb táncokat mutatott be, olyanokat, amelyek eddig még nem szerepeltek a népművészeti csoportok műsorán. A zombori »Jedinsztvo« kultúregyesület is fejlődött, műsorát az eddiginél jobb, szebb előadásban mutatta be. A zrenyanini »Tóza Markovics« csoportja is jobb volt, mint legutóbb. A mitrovicai »Budutynoszt« szereplése alapos felkészültségről tanúskodott — de újat most sem mutatott. Műsoruk változatlanul a régi mindamellett, hogy a Szerémség népeinek sok szép, eddig még be nem mutatott táncuk van, amelyeket a csoport beilleszthetne műsorába. A városi csoportoktól elvárjuk, hogy állandóan újabb táncokkal, a táncok szcenikai feldolgozásával és a tánctechnika tökéletesítésével gazdagítsák műsorukat. A városi csoportok feladata és hivatása, hogy művészileg feldolgozzák és esetleg stilizálják az eredeti népi táncokat. (A stilizáció alatt azonban semmi esetre sem érthetjük a városi ember »egyéfi« és »eredeti« elgondolásait és improvizációit). A városi csoport a népi táncal együtt vegye át az egészséges népi lelkületet és stílust is, hogy a tánc a művészi feldolgozás ellenére is a népiesség jellegét viselje magán és ne súlyedjen olcsó hatásvadászattá.

Meg kell emlékeznünk a táncok kísérőzenéjéről és az énekekről is. A táncokkal kapcsolatban szép és aránylag rövid idő alatt elért sikerekről beszélhetünk, nem így van azonban a zenével. Még igen sok tennivaló van ezen a téren. Egyrészt tökéletesíteni kell a zenekíséretet és arra kell vigyázni, hogy a tánc kísérőzenéje is mindenben népi legyen, másrészt pedig — éppen úgy, mint a táncot — a zenét is minden esetben műkedvelő alapokra kellene helyezni.

Befejezésül még annyit, hogy a szemlén kevés magyar csoport vett részt. Ez a megállapítás vonatkozik a falusi és városi csoportokra is. Olyan jónevű kultúregyesületek, mint például a szubotikai Népkör, a becskereki »Petőfi«, a kikindai »József Attila« és más kultúregyesületek nem vettek részt a szemlén — sőt még szervezett tánc csoportjuk sincs. A ruszkoszélói magyar tánc csoport a maga csoportjában járási bajnok lett, de a további szemléken egyszerűen nem jelentek meg, s e miatt a bánáti szemlén nem láttunk magyar csoportot! Egyesületeinknek több gondot kell fordítaniok a népművészet ápolására, de szervezetten hozzá kell fogunk a vajdasági magyar népművészet tanulmányozásához és eredményeinek megörökítéséhez is.

Időszerű egy magyar tánc csoport-vezető tanfolyam megszervezése is, mert csak így gondoskodhatunk a csoportok szakszerű vezetéséről.

FIGYELŐ

„Kéz a kézben“

Irta: GAJDOS TIBOR

Weigand József háromfelvonásos színjátéka.

Az az általános fejlődési folyamat, amelyen országunk irodalmi élete a fasiszmus leverése és népeink felszabadulása óta keresztül megy — visszatükröződik a jugoszláviai magyar kisebbség irodalmára is.

Az új Jugoszlávia irodalmában a felszabadulást követő időszakban a legelterjedtebb kifejezési formát a rövid elbeszélések, naplók, versek és színpadi jelenetek jellemezték, amelyeknek tárgya elsősorban a népfelszabadító harc és általában a fasiszmus elleni ellenállás volt. Ezek a műfajok nem igényeltek nagyobb távlatokat, különösebb művészi elmélyülést — de mégis nagy szerepet játszottak népeink hősi ellenállásának, valamint a megszállók embertelen kegyetlenkedéseinek tudatosítása terén.

Az új jugoszláviai irodalom ilyenformán a népi állam megszületésével egyidőben fogott nagy feladatának teljesítéséhez: az új ember szellemének, lelkének átforgatásához.

Nagyobb, komolyabb elmélyülést megkövetelő művek természetesen csak a legutóbbi esztendőkből születhettek — de ennek az új, fejlettebb fokú alkotó folyamatnak még mindig csak a kezdetén állunk. Ez a megállapítás különösen a regény- és dráma-irodalomra vonatkozik. A nagy regények — két-három komolyabb megjelent mű kivételével, amelyek népeink történelmének legutóbbi szakaszait dolgozzák fel — még íróink alkotó lelkében formálódnak és valószínűleg már a közeljövőben napvilágot látnak; az a néhány színpadi mű, amely eddig színházaink műsorára került — az általános vélemény szerint — még nem érte el azt a színvonalat, amelyet irodalmunktól el várnak és nem szolgálhatnak drámairodalmunk további fejlődésének útmutatójává. Amit mégis javunkra lehet írni az, hogy a felszabadult ország legújabb és legidősebb kérdéseit igyekeznek feldolgozni.

Természetes, hogy a jugoszláviai magyar irodalom sem tudott teljes mértékben kibontakozni, ezideig nem alkothatott valóban nagy és időtálló műveket. A drámaírásban pedig még úgyszólván az utóbbi hónapokig is csak néhány rövid lélekzetű színpadi jelenetnél tartottunk, amelyek azonban még csak kísérletek és nem komoly drámairodalmi alkotások voltak.

Ilyen körülmények között írta meg 1948 végén Weigand József „Kéz a kézben” című háromfelvonásos színjátékát. És éppen ezért az új magyar színdarabot — amely egyben a háború utáni időszak első vajdasági magyar színműve — csak az előbb elmondottak figyelembevételével lehet elbírálni. Ezek után szinte magától adódik az a megállapítás, hogy Weigand József jelentkezése dícséretreméltó és örömmel üdvözlendő tény. Weigand nemcsak a még mindig aktuális háború utáni időszakból, hanem a legújabb időkől, napjainkból, a falu szocialista átalakulásának korszakából meríti anyagát és a ma égető kérdéseit igyekszik a színpad hatásos eszközeivel a köztudatba vinni. Persze — a felvetett kérdések megoldását is megtaláljuk Weigand színdarabjában — ha nem is mindig a legszerencsésebb formában.

A darab színhelye egy bácskai nagyközség, amelyben gyár is van. Itt él Bakosné, egy bankhivatalnok özvegye leányával, Máriával a gyár tisztviselőnőjével és egyetemista fiával, Tiborral. A két gyerek ellentétes jellemű. Mária szorgalmas, haladószellemű lány, és kiveszi részét az új társadalom építéséből, Tibor viszont munkakerülő, könnyelmű és gerinctelen, a reakciós nagygazdák káros hatása alatt álló fiatalember. Ez az ellentét különösen akkor robban ki a családban, amikor a lakáshivatal egy ismeretlen fiatalembernek — Gyurics Péternek — utalja ki lakásuk egyik szobáját. Csak Mária fogadja megértéssel a szerény és jómodorú szerb fiatalembert, akiről rövidesen kitérül, hogy egy környékbeli bére családjának gyermeke és mint szövetkezeti titkárt helyezték a faluba. Mária és Péter megbarátkoznak és a barátságból komoly szerelem fejlődik. Kettőjüket nemcsak az érzelmek, hanem a közös munkai a közös harc is összeköti. Péter néhány kisparaszt segítségével a kulákok — különösen Dorogi nagygazda ellen harcol. Dorogi ravasz mesterkedéseit, amelyek a szövetkezet megalakítása ellen irányulnak, nem könnyű leszerelni, ugyanekkor pedig arra törekszik, hogy Tibort kiszabadítsa a kulákság végzetes hatása alól. Mária a falu elmaradottságának felszámolásán dolgozik és kitartóan vívja harcát az írástudatlanság ellen. Munkájuk már eredménnyel kecsegtet — szerelmük is fejlődik, de a bosszúszomjas Dorogi Márton tehetetlenségében személyes boldogulásuk ellen tör. Szörnyű vádat kohol, amely szerint Mária apja volt az öreg Gyurics feljelentője. Ezzel igyekszik megakadályozni a fiatalok házasságát, de az utolsó pillanatban megjelenik Péter apja, a halottnak hitt Gyurics Milán, aki lerántja a leplet a kulákról. Kiderül, hogy éppen Dorogi volt a feljelentő. Az igazság, a haladás és a festvérség képviselői győzedelmeskednek a kulákreakció megtestesítője, Dorogi fölött.

A színmű tehát három alapvető problémát tárgyal: 1. a falun végbemenő osztályharcot, 2. a falu dolgozóinak kulturális fejlődéséért vívott küzdelmet, amely az írástudatlanság felszámolásában nyilvánul meg és 3. a magyar származású Bakos Mária és a szerb Gyurics Péter szerelmét, amely tulajdonképpen a két nép festvérségét testesíti meg a színműben. Van a darabnak néhány mellékrajza is, amelyek közül nem mindegyik járul a darab környezetrajzához aláfestéséhez — inkább teher tételek ezek. Ilyen például Tibor kémkedése, amelyet annál is inkább kár volt beszólni a színjátékba, mivel a kérdés megoldását, amely

Tibor teljes leleplezése után abban nyilvánul meg, hogy a fiú bűnbánatában az autóútra, építeni megy — nem tekinthetjük elvileg helyesnek.

Mindhárom alap-probléma megoldódik a darab végkifejlődése során, mind a három csatában a haladás erői viszik el a győzelmet — még pedig nem is idillikus bonyodalmak után, önmaguktól jóraforduló ütközésekben, hanem az osztályellenséggel és erős szövetségesével, a maradiság ellen vívott kemény küzdelemben. Ez a reális, helyesen meglátott társadalmi tükrökép a darab legerősebb pozitívuma.

Gyurics Péter nem önmaga vívja harcát: mellette állnak az ocsudó magyar zsellérek és kisparasztok, a falu haladó kispolgári rétege, akik a szerb szövetkezeti tükárral együtt vállvetve küzdenek a jobb életért, a reakciós kulákság ellen. Kár, hogy Gyurics mellett nincs a darabban legalább még egy szerb típus — mondjuk Dorogi oldalán. Így egy kicsit az az érzésünk, hogy csupán a faluba palántált egyetlen szerbről van szó, ez pedig tompítja az osztályharc életét, gyengíti értékét.

Az írástudatlanság elleni harcnak különösen nagy helyet ad a szerző. Hiabár a cselekmény kifejlődésének szempontjából a Bocsó-házaspár írni-olvasni tanulása csak epizód lehetne — hiszen tanulásuk nem hat ki a cselekményre — Weigand mégis hosszú jeleneteket áldoz Bocsó és felesége, Orzse néni szerepeltetésére. Nem aláfestésül, jellemzésül szolgálnak, — hanem a színjáték folyamatától függetlenül, önálló színpadi jelenetökké erősödnek, amelyeket népszínművekre emlékeztető — nem egyszer vastkos — tréfák fűszereznek.

A darab meséje egyébként folyamatosan gördül mind a három felvonáson át, nem téved el a mellékvágányok útvesztőjében. A színmű stílus egyszerű és világos, nyelvezete azonos a mindennapi bácskai nyelvvel, de helyenként talán túlságosan is hétköznapi. A párbeszédok — kevés kivétellel — logikusak és magából a cselekményből, az alakok belső átéléseiből erednek. A mondanivaló azonban nem cseng minden esetben emberi hitelességgel, egyes mondatok üres agitációs jelszavaként verődnek vissza a színpalacról és ezek a szavak nem hatnak a néző érzéseire és — természetesen — tudatára sem olyan mértékben, ahogy a gondolat lényege megérdemelné. Ez, sajnos, elsősorban éppen a darab pozitív mondanivalóira vonatkozik, amelyeket Mária és Gyurics Péter tolmácsolnak. Ezzel a kérdéssel azért is érdemes foglalkozni, mert nemcsak Weigand József színdarabjában előforduló, elszigetelt jelenség. Irodalmi alkotásunkra általában jellemző, hogy a szocializmus élén járó harcosaink beszédstílusuk nem elég meleg, nem elég emberi — tehát nem művészileg átértett és kivetített — hanem napilapjaink hasábjain olvasható és tömegszervezeteink összejövetelein hallható mindennapos közhelyekre emlékeztető. Kényelmes álláspont ez, amelybe azonban nem szabad belenyugodnunk. Az irodalom művészet, teremtő művészet nem elégedhet meg a megszokott, a hétköznapi és általános jelenségek fényképezésével. A HD legutóbbi vitáján már megállapítottuk, hogy a közönség szívéhez csak a mondanivaló súlyával megegyező, művészi forma találhat utat.

Ezzel szemben a reakció mondanivalója nem sablónos, nem megszokott a színdarabban. Dorogi cselvetése — színleges csatlakozása a

szöveikezeihez — olyan hiteles, hogy a néző már el is hinné megtérését — ha a cselekmény folyamata nem bizonyítaná ennek ellenkezőjét. De ugyanez vonatkozik Pöcére, valamint Dorogi Lászlóra és részben Tiborra is. Ez a jelenség — összevetve az előbbi megállapítással — azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a darab egyes jeleneteiben — vagy esetleg rosszabbik esetben az egész színműben — a reakció oldalára billenti a mérleget. Ez a tétel sem csupán Weigand munkájára vonatkozik, hiszen a közelmúltban láthattunk vagy olvashattunk ilyen, a felborulás veszélyét magában hordozó darabokat.

Az előbb elmondottak természetesen kihatnak a jellemrajzolásra is. Ebben gyökerезik például az a tény is, hogy Mária — Péter mellett a darab legjelentősebb alakja — egyike a legkevesebb sikerrel megalkotott típusoknak. A lányt nem látjuk fejlődésében, a darab első jelenetében majdnem ugyanaz, mint a zárójelenetben. Péter már kevésbé merev, több benne az emberi, valamivel változatosabb érzelmi skálával rendelkezik. A Bocsó-házaspár megrajzolása, nem is elég tömör, de mégis reális és jellegzetes. Özvegy Bakosné, az anya alakja nem plasztikus, egyike a legelmosódóbb figuráknak; Szabó úrgazda egészséges, kemény vonásokkal rajzolt alakjának több szerep is juthatott volna a darabban. A reakció megtestesítőjének, Doroginak ábrázolása jól sikerült. Husból-vérből van és hisszük, hogy ilyen a fuldokló zsírosparaszt. Fia, Dorogi Laci, valamint Bakos Tibor elfogadható, jellegzetes figurák. A két gyári munkáslány, Terka és Verka üde, eleven alakok, de túlságosan egyformák és talán túlzottan csacskák. Pöce Gábor a darab legjobban megfogott, erőteljes epizód-alakja.

Weigand József — színjátékának egyes részeiben — a kezdőknel ritkán fellelhető színpadismeretről és dramaturgiai mértéktartásról tesz tanúságot. Annál inkább kifogásolható a darab végkifejlődésének megoldása. Az utolsó összecsapást, amely Péterék és Dorogi között játszódik le, nem Péter és szövetségesei döntenek el saját javukra, hanem a halottnak vélt Gyurics Milán jelenik meg váratlanul (nem tudjuk, hogy a színlapon miért van „Vándor”-nak feltüntetve. Talán a hatás kedvéért?) és eldönti a harcot. A reális színpadi ábrázolás aligha engedhet magának ilyen megoldásokat. Ez a hiba enyhíthető, de teljesen kiküszöbölni nem lehet, mert erre épült a drámai összeütközés megoldása. Eppen ezért kell károsnak minősítenünk az ilyen megoldásokat, akár irodalmi, akár pedig a közönségnevelés szempontjából vizsgáljuk őket.

A magyar Népszínház bemutatójáról szólva, elsősorban a rendezésről kell megemlékeznünk. A bemutatón gördülőékeny, általában kielégítő előadást láttunk, de nem értjük Pataki Lászlót a darab rendezőjét, hogy a zárójelenet reálisabbá létele helyett miért húzta alá a legfájóbb pontot, Gyurics váratlan megjelenését egy szinte akrobatikusan ható fogással. Ezt azért kifogásoljuk hangsúlyozottan, mert a darab és a szereplők rendezői beállítása egyébként sokat segített egyes gyengébb pontok áthidalásában és élvezetes előadásban váltotta valóra a szerző elképzeléseit.

A színészek teljesítményéről — különösen ha figyelembe vesszük a darab előkészítésének szokatlanul rövidreszabott idejét — megállá-

píthatjuk, hogy általában a színház átlagos színvonalán mozgott, ami nem jelenti azt, hogy hosszabb munkával nem lehetett volna elmélyültebb, kiforrottabb alakításokat nyújtani. Mégis az a benyomásunk, hogy mindannyiuknak sikerült életre keltetni a szerző által megrajzolt alakokat. A nagyobb szerepeket R. Fazekas Piroska (Mária), Sovény Károly (Péter), Raczkó Ilus (Bakosné) és Mamuzsics József (Bocsó) játszották. A kisebb szerepekben M. Pálfi Margit (Bocsóné), Godányi Zoltán (Dorogi Laci), Balázs István (Szabó) és Remete Károly lépett fel; Remete figyelemreméltóan játszotta meg Dorogi szerepét. Epizódalakításokat K. Szkala Jolán, (Terka), Gy. Dávid Mária (Verka), Pataki László (Vándor) és Gyapjas Ferenc nyújtottak. Gyapjas Pöce Gáborát a jó epizódalakítás kiváló példájának tekinthetjük.

*

A fenti sorok nem tartanak igényt vitán felülálló és befejezettek tekinthető bírálat rangjára. A kritika írója úgy véli, hogy az első komoly vajdasági magyar színjáték megszületésével párhuzamosan (tudomásunk szerint még egy kész háromfelvonásos színmű várja végleges megformálását) meg kell születnie a színműírás kritikájának is. Hozzá kell szólnunk mindannyiunknak a nálunk új irodalmi műfaj, a dráma elindulásához, mert ezáltal segítünk a szerzőknek, a kritikusoknak, a színház művészeinek — tehát önmagunknak, — akik az új vajdasági magyar irodalom és színművészet megteremtésének részesei vagyunk.

Anyanyelvünkért

Irta BODRITS ISTVAN

A Híd szerkesztőségének és a Testvériség-Egység kiadvállalat kezdeményezésére megalakult a Vajdasági Magyar Nyelvművelő Tanács.

Amikor megállapítjuk, hogy erről az igen örvendetes és magyar nyelvünk fejlődése és tisztaságának megőrzése szempontjából rendkívül fontoságú eseményről egyetlen vajdasági magyar lap sem emlékezett meg, világos képet kapunk arról, mennyire nem tartjuk fontosnak anyanyelvünk művelését, tisztaságának megőrzését, mennyire nem törődünk azzal, hogy nyelvünk egyre szegényedik, napról-napra romlik, fakul, idegen elemekkel fertőződik.

! S ha valaki megkérdezné tőlünk — sajnos eddig még senki sem kérdezte — miért ilyen szomorú a magyar nyelv helyzete az új Jugoszláviában, az egyenrangú népek közös hazájában, nagyon furcsa feleletet kellene adnunk. Ha őszintén beszélénk, azt kellene mondanunk, hogy a magyar nyelv azért romlik, azért hanyatlik, mert éppen azok nem törődnek vele, éppen azok hagyják ebek harmincadjára jutni, akiknek kötelessége keményen, éberén, minden erejükkel, képességükkel örködni a magyar nyelv tisztasága felett.

Vádolok, tehát nyíltan kimondom: mi, jugoszláviai magyar újságírók, írók, lapszerkesztők, tanárok, tanítók vagyunk bűnösök ebben a szerencsére még helyrehozható bűnben. Mi nem törődünk a magyar nyelvvel, anyanyelvünkkel, mi hagyjuk lerongyolódni, útszélivé zúlni a magyar nép egyik legnagyobb kincsét, a magyar nyelvet.

Vádolok, tehát nem hozok fel védelmünkre semmit. De nem is lehet védekeznünk, nem is szabad menteketöznünk. Úgy sem használ a szánom-bánom, hamut is hiába szórunk fejünkre, inkább fogjunk hozzá minél előbb, minél nagyobb erővel, minél több lelkiismerettel, minél fáradhatatlanabb kitartással: védjük meg anyanyelvünket a további romlástól, emeljük fel arra a magaslatra, amelyen volt, adjuk vissza régi fényét, gazdagítsuk, szépítsük, erősítsük, tegyük még ragyogóbbá, dúsabbá — hiszen a miénk.

Minden lehetőségünk megvan, hogy így tegyünk, tehát csak rajtunk múlik, megteesszük-e. Nem is olyan nagyon nehéz feladat ez.

A magyar nép távoli — de lélekben közeli rokona — a cseremisiz nép (szándékosan nevezem gúnynevén a nagy Szovjetszövetség egyik kis népét) ennél sokkal többet tett, sokkal nagyobb alkotással bizonyította szabadságát. A régi tankönyvekből ismert finn-ugor rokonok között felsorolt cseremisizokról keveset, inkább semmit sem tudunk. Csak annyit, hogy vannak, éppen csak vannak. Se műveltségük, se írásuk, se iskoláik, se irodalmuk — rossz, szélfúttá sátraikon, néhány sovány jöszágukon, tudatlanságukon, nyomorúságos nomád életükön kívül semmijük sincsen.

Azután egyszer csak hallottunk valami mári népről, egy népről, amelynek ősi szavai hasonlóak, vagy olyanok, mint a magyar népnek az őshazából ma-

gával hozott legősibb szavai. Ennek a népnek azonban — nem úgy, mint a cseremiszeknek — fejlett, számottévó kultúrája, gazdag irodalma, jó sajtója van, egy művelt nép minden vívmányát, eredményét magáénak mondhatja.

Honnan jött, az ismeretlenség homályának milyen mélységéből merült fel a magyar nép új rokona? Miért nem tudtunk róluk eddig? Miért nem kerestünk velük kapcsolatot már a multban? Miért nem nyujtottunk testvéri jobbot kis családunk új tagjának?

Azért, mert a mári nép nem új tagja a finn-ugor nyelvcsaládnak, régi, ősi rokon: *ők a cseremiszek*, akiknek a cári Oroszországban még nevük sem volt, csak csúfnevük. A Szovjetszövetségben nemcsak a nevük támadt fel a semmiből, mindenük: kultúréletük, nyelvük, irodalmuk. A megvetett, lenézett cseremiszekből márik — emberek lettek.¹⁾ Régi, ősi testvér a mári nép, de nem ismertük el, megtagadtuk. A hivatalos magyar kormányzat, amely már az első világháború előtt örömmel, sőt büszkeséggel keresett kapcsolatot a művelt finnekkel, szegény, kellemetlen, szégyelnivaló rokonnak tekintette a mári népet. Terhes volt ez a rokonság, semmit sem várhattunk a sátorlakó cseremiszenkiktől. A háború után, a nagy forradalmat követő időszakban még kényelmetlenebbé vált ez a vérségi kapcsolat a magyar kormány számára. Pedig ekkor már nem volt szegény rokon a mári nép, már nem kellett félni attól, hogy alamizsnát, valami kis rokoni támogatást kér tőlünk. Ellenkezőleg: a fajvédő Magyarország urai azért félték a máriktól, fajtájuktól, mert a szegény rokon gazdag lett, nem szorult már ránk, sőt adhatott volna nekünk, a magyar népnek. Nekünk, testvéreink adhatta volna a Nagy Októberi Forradalom vívmányait.

Nem ok nélkül tértem el a tárgytól. Példaként, követendő példaként írtam le a mári nép felemelkedését, mert nekünk is így kell tennünk, nekünk is föl kell emelnünk nyelvünket arra a magaslatra, amelyen volt is. Százszor, ezer-szer könnyebb a mi dolgunk. Nem kell az ábécénél kezdenünk, mint a máriknak, nem a semmiből kell valamit alkotnunk, *rendelkezésünkre áll a magyar nyelv dúis, kimeríthetetlen kincsesháza*, csak hiven kell sáfarkodnunk vele, ki kell selejteznünk belőle a hanyagság, pongyolóság sarával behordott sok ócska kacatot, semmitérő lim-lomot, a hamis értékeket, s új, az itteni, a mi magyar népünk lelkében fogant és nyelvében született kincsekkel, időtálló értékekkel kell gazdagítanunk.

Tegyük meg, mert kötelességünk, *tegyük meg*, mert megtehetjük — mert minden lehetőségünk megvan, hogy *megtegyük*.

#

Sokan vallják, hogy *öszönösen beszélünk, írunk anyanyelvünkön* — így is van. Ha minden mondat, minden szó tudatosná válna bennünk, mielőtt kimondanánk, vagy leírnánk, stílusunk száraz, unalmas lenne, minden beszédből, írásból hiányoznák az egyéniség, az egyéni gondolkodás, az írás jellegzetes zamata, íze. Minden írás, minden mondat egyformán szabatos, nyelvtanilag, stilisztikailag egyaránt pontos, de betegesen szintelen, halálosan unalmas lenne.

Azonban: az ösztön gépiesen működő képesség, határai nagyon is szűkek, ha szokatlan, új környezethez kell alkalmazkodnia, döcögni kezd, nagyokat zökken, felmondja a szolgálatot.

1) A mári szó a márik nyelvén embert jelent.

Az ösztönt tehát *tanulással* kell kiegészítenünk, a jó nyelvérzéknek *tudással kell párosulnia* — éppen azért, hogy segítse az ösztönt ott, ahol az idegen, megváltozott helyzet új, ismeretlen feladatok elé állítja, ahol kétségek merülnek fel.

Nyelvünk a kifejezés eszköze, amelyet milliók és milliók használnak nápont. Érzékeny, finom műszer, minden gondolatot, érzést, hajszálnyi árnyalatot pontosan, leheletnyi finomságokkal fejez ki. Egyesek mégis csak az ösztönre bíznak ennek a rendkívül bonyolult, kifinomult eszköznek a kezelését, úgy vélik, mindenki tud vele bánni, mindenki hivatott arra, hogy csűrje, csavarja, alakítsa, senki sem gondol vele igazán. Ha fogunk fáj, szaladunk az orvoshoz, ha anyanyelvünk beteg — az ösztönre bizzuk. Úgy bánunk vele, mint Csáky szalmájával. Nem törődünk vele, nem ápoljuk, nem óvjuk a széltől is, legtöbbször tudomásul sem vesszük, hogy van, hogy él, hogy a miénk, hogy *nélküle nem lehetünk önmagunk*.

Ebből a nemtörődömségből, ebből a patópáloskodásból ered minden hiba, amit anyanyelvünk tisztasága ellen vétünk. Lebecsüljük azt a veszteséget, amelyet nyelvünk megrontásával okozunk magunknak. Pedig nagy ez a veszteség és ha még mindig nem kiáltunk riadót, még nagyobb lesz; minden nap szegényebbek leszünk, nyelvünk hemzseg az idegen szavaktól, az idegen, magyartalan kifejezésektől, a magyartalanságok egymást érik, lassan elhomályosul egy-egy szavunk jelentése, lassanként eltűnnek nyelvünkéből az ízek, a színek — *eltűnik beszédünkéből, írásunkból a magyar nyelv lelke*.

Sokan semmibe veszik az idegen szavak veszélyét, sőt rettegve félik a »purizmus«, a túlzásba vitt, papánál papább — nálunk nagyon is távoli — rémét. Pedig az *ellenkezőtől kell tartani*, a nyegleség, kényelemszeretet, hanyagság, tudatlanság trójai falován becsempészett idegen szavaktól, amelyeket nemcsak azért nevez idegen szavaknak a magyar nyelv, mert idegenből jönnek, hanem azért is, mert idegenek a magyar nyelv szellemétől.

Hivatlan, nyelvünk egészséges, egy test-vér szervezetébe lopva beesonó, nem kívánatos, idegen elemek ezek, zavarják, szegényítik, elkoptatják a tiszta, a magyar nép ajkán évezredek óta megőrzött nyelvet, fölöslegessé, szintelemné, bénává tesznek ősi, mindig népi-magyar szavakat.

Mert nem a nép nyelvén keletkeznek, *nem a nép ajkán surrannak be nyelvünkbe az idegen szavak*. Mindig az úgynevezett tanult emberek csempészik be az idegen szavak feketeárúját. A magyar nép mindig jól és helyesen — és *magyarul beszélt magyarul*, nemcsak a Bach-korszak németeskedő-finomkodó idején, nemcsak a táblabírák latin-magyarságának korában, hanem akkor is, amikor a szép, ízes, a Halotti Beszédbein még elevenen élő »feleim« szó a későbbi kolostor-nyelvben »barátaimmá«, a szerzetes meg a jóbarát fogalmát egyaránt tartalmazó egy szóvá sorvadtt.

Nem a jóérzékű, sértetlen és romlatlan népnyelvben élő idegen szavak ellen kell küzdenünk, nem a sokszáz éve meghonosodott ozmán-török, ó-bolgár, besenyő, szláv stb. eredetű, de már magyar szavak ellen emelünk szót. Ostobaság lenne még is kísérlni ezt, éppúgy, amint elmebajos, rögeszmés próbálkozás lenne csak azt tekinteni magyarnak, akinek ősei az Urál lejtőin sátoroztak, Levétiában legeltették lovaikat és a Kárpátok hágóin keresztül, Etelközből jöttek a Duna—Tisza közére. Az ellen kell harcolnunk, hogy a már meglévő, jó, egészséges magyar szavak világos értelmét idegen szavakkal kódósítsuk el, azért

szállunk síkra, hogy az új, úgyszólván minden nap születő fogalmakat jó, az értelmet pontosan visszatükröző magyar szóval fejezzük ki.

De nemcsak az idegen szavak jelentenek veszélyt. Alattomosabbak, nehezebben felismerhetők az idegenszerű, a magyar nyelv szellemével nem egyező, sőt ellenkező szófűzések, mondatszerkezetek, amelyek előtt — elsősorban a napisajtó nyelvében — az úgynevezett szószerű, de lényegében szolgai fordítások nyitottak és tárnak ma is kapukat.

Ez az az új helyzet, idegen, szokatlan környezet, amelyben az ösztön nem mindig igazodik el, ahol a gépies, tudattalan érzék nem mindig talál helyes útra.

Már pedig — éppen a dolgok természeténél fogva — ez a nagyobb baj, ez a veszedelmesebb betegség, mert — amíg az idegen szavak csak megfosztják a nyelvet egy-egy kincsétől, csak (!) szegényebbé, fakóvá teszik a nyelvünket — az idegenszemlé, magyartalan mondatszerkezetek, kifejezésmódok megrontják, keréketörnek anyanyelvünket, a nyelvérzék alapjait rendítik meg, a nyelv ép szellemét fertőzi meg a magyartalanság.

Kissé későn ébredtünk tudatára, hogy megbetegítettük nyelvünket, túlságosan soká hagytuk védtelenül anyanyelvünk szervezetét, a fertőzés már mélyre hatolt, a betegség már húsunkba marta magát.

De mindannyiunk szerencséjére mégsem riadtunk fel későn.

#

Megalakult a Vajdasági Magyar Nyelvművelő Tanács, anyanyelvünk már nem gazdátlan, bitang jószág, van, aki vigyázzon rája, aki óvja, aki kigyógyítsa betegségéből. Az eredmény nem lehet kétséges, hiszen nyelvünk erős, gazdag, sok vihart, sok megpróbáltatást kiállt már. De hozzá kell fognunk a gyógyítás-hoz, mert sok a seb anyanyelvünk testén, erős és sokféle a fertőzés.

Minden gyógykezelés első, legegyszerűbb feltétele a baj fölismerése, a betegség mibenlétének megállapítása.

Tárjuk fel mi is a sebeket:

ROSSZUL ESETT KI AZ UDÁRNIK-AVATÁS

Ezt a »magyar« mondatot nem nyomtatásban láttam, a villamosban hallottam. De — sajnos — nem kevésbé »magyaros« mondatokkal találkozunk sajtónkban is.

Egy újságcikkben találkoztam ezzel a szolga-mód fordított mondattal: »könnyen és gyorsan felemeltük az új kádereket.« Ha a »Testnevelés« rovatban olvastam volna erről a teljesítményről, talán nem szisszentem volna fel, de mert tudom, hogy nem súlyemelésről volt szó, minden érzékem ágaskodott ez ellen a magyartalanság ellen. Hasonló »jókát« másutt is találhatunk: »Vigyétek át a tagokra ennek az értekezletnek az eredményeit!« — olvashattuk nemrég. Ennek is testnevelés-szaga van, mert ez az értekezlet sok eredményt hozott, tehát ezeket a jelentős sikereket »átvinni« nem kis erőfeszítést igényelt volna. — A jugoszláv-magyar határincidens egyik részletéről így számolt be a sajtó: »... a holttest öt méter mélységben hevert a határtól befelé.« — Úgy látszik odaát is olvasták ezt a híradást, mert a következő határsértésnél már ásról is gondoskodtak és az újabb holttestet már valóban kiásták a nem tudom én hány méter mélységből. — Vannak akik szeretik bonyolulttá tenni a dolgokat és az egyszerűen kifejezhető mondanivalót alaposan összegabalyítják. Ilyen mondatok

a következők: »... lehetővé vált számukra, hogy már az elején is tevékenyen dolgozhassanak.« (Már kezdetben is tevékenyen dolgozhattak). — »... a kiadásokat öt százalékkal kisebb összegben valószínűsítettük meg.« (Öt százalékkal csökkent a kiadások összege). — »... beszervezzük az apró parasztgazdaságok nagy számát a mezőgazdaság fejlesztésére irányuló munkába.« (... megszervezzük a parasztgazdaságokat, hogy fejleszthessék a mezőgazdaságot). »Figyelmet szenteltek a gazdaság anyagi elősegítésére« (Anyagiilag támogatták a gazdaságok fejlődését). »... elvégezték a gépek javítási munkáit« (... kijavították a gépeket). »... befejezték az aratási munkálatokat.« (... learatták a termést).

A FALAKON KÜLÖNFÉLE SZENTEK KÉPEI LÓGTAK

A szerb nyelvben — okkal, ok nélkül-e — gyakran használják a »razno« szót. A fordítók egy része — akkor is, ha nem fordít, hanem eredeti cikket ír, tehát magyarul fogalmaz — hűségesen odabigyeszti mindentüvé a »razno«-nak nem mindig megfelelő »különféle« szót. Így születhettek meg a *különféle szentek falon függő képei*, így íródott a »különféle csapatokból igen tehetséges ifjak emelkedtek ki.« — így az »... akadt különféle söpredék arra, hogy elárulja hazáját.«

Hasonló betegség, hogy a szerb »prekot« mindenáron a »keresztül« szóval fordítjuk: »... az ügyet a Főbizottságon keresztül intézik el.« (... az ügyet a Főbizottságban intézik el — vagy a Főbizottság segítségével rendezik). Ilyen ez a mondat is: »... alosztályaink munkáján keresztül fel kell rázni a tömegeket közömbösségéből.« (... alosztályaink munkájával kell felrázni a tömeget közömbösségéből.)

Idetartozik a »képezni« szó nyakló nélküli használata is. Ezt már nem lehet a szerb szöveg fordításának nyakába varrni, öreg, megcsontosodott germanizmus ez, de azért még mindig vígan éli világát sajtónkban: »A takarmányfélénél kivételt képez a lucerna.« — »A gyár képezi életünk legfontosabb részét.« — »Ami a tanyán a nagybirtokos tulajdonát képezte, az ma a dolgozóké.« — (Mondani sem kell, hogy mindhárom mondatban felesleges a »képez« szó.

Nehezen kigyomláható, de erősen burjánzó hiba a »való« szó derűborúra »való« használata. Ezt a mondatot olvashattuk a közelmúltban: »... az ország löbbi népével való testvéri közösségben dolgozik.« A »való« nélkül simább és főleg jobb lett volna a mondat. Ugyanígy a következő is: »... asszonyaink megértették az üzemekbe való bekapcsolódás fontosságát.« Magyarul és »való« nélkül így hangzik ez a mondat: megértették, mennyire fontos, hogy munkát vállaljanak az üzemekben. A következő példa: »A rágalmazó anyag földünkre való szórásával példátlan jogsértést követtek el.« — Ez a megállapítást így mondhatjuk helyesen: »Példátlan jogsértést követtek el azzal, hogy országunk területére szórták a rágalmaktól hemzsegő propaganda-anyagot.

AZ ÁLLATI LAKHELY ÉPÜLETE ÉS 350 RUDAS KOTÚ

A megfejtés hét betű: *istálló*. De ne higgye az olvasó, hogy a keresztrejtvény-rovatban olvastunk az állati lakhely épületéről, nem, úgynevezett színes riportban találkoztunk vele. A csodabogaraknak ehhez a fajtájához tartozik ez is: »... a fák közé bozótot telepítenek a kolhózparasztlak.« Ha az amerikai sajtó valamelyik híradásában jelent volna meg ez a mondat, nem csodálkozna rajta az

olvasó, mert tudván tudja, hogy a bozót sűrű gatz, magasra nőtt, elburjánzott dudvát jelent. Világos tehát: a fák közé nem bozótot, hanem bokrokat ültet a szovjet paraszt, hogy sűrűbbé tegye a vetésvédő erdőöveket.

Az alcímben említett 350 *rudas kotút* — az újsághír szerint — egy nap alatt vágták ki. Igen-szép teljesítmény, bizonyára rohammunkássá avatták a 350 rudas kotút egy nap alatt kitermelő munkást. Hogy mi az a rudas kotú? A magyar nyelv szótára így határozza meg a kotú fogalmát: kotú = tócsa, pocsolya. Már most, hogyan lehet egy tócsa vagy pocsolya rudas, azt nem sikerült megállapítanom.

A NÉP SZÜKSÉGLETEINEK FEDEZÉSÉRE DOLGOZUNK

Ennek a mondatnak meglehetősen burkolt, leplezett értelme célt fejez ki, arról beszél, hogy munkásaink *azért* dolgoznak, *hogy* fedezzék a nép szükségleteit, a nép szükségleteinek fedezéséért dolgoznak. Semmiesetre sem dolgoznak a nép szükségleteinek fedezésére. Ha egy kissé elmaradnak a munkában, *rádolgoznak* egy keveset, hogy pótolják a mulasztottakat, de még ekkor sem dolgoznak valaminek a fedezésére.

Ugyanebből az emlőből táplálkozik a következő két mondat is: »*A szakszervezetek fokozták a munkát a munkásosztály színvonalának emelésére.*« (A szakszervezetek fokozták tevékenységüket, hogy emelhessek a munkásosztály életszínvonalát.) — »*Megkezdték a brigádok szervezését a Duna—Tisza—Duna csalorna építésére.*« Hová? A válasz csak ez lehet: a Duna—Tisza—Duna csalorna építésére. Pedig hát nem erről van szó, hanem arról, hogy megkezdték a Duna—Tisza—Duna csatornát építő brigádok szervezését.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS ÉS SZÉLESEBB ÉRTELEM

A nyelvszegényítés folyamatának egyik része a magyar nyelvkinck egyes szavainak elsikkasztása. Lépten-nyomon halljuk, hogy *biztosítják* a munkásokat, a szemet, a tűzifát, a vetést, az agitációt, a kenyeret, sőt a lovakat is. Ne értsük félre a dolgokat, nem arról van szó, hogy a Társadalombiztosító Intézetnél biztosítjuk a munkásokat, az Állami Biztosító Intézetnél tűzkár ellen a szemet, a téli fűzelőt, jégverés ellen a vetést, nem tudom én mi ellen a kenyeret és balcsat ellen a lovakat. Nem, amikor biztosításról beszél a vajdasági magyar, tulajdonképpen *elfelejtett jónéhány egészséges, derék magyar szót*: a munkásokat *alkalmazzuk, gondoskodunk* szénről, *beszerezzük* a tűzifát, *idejében elvégezzük* a vetést, *megszervezzük* az agitációt, *biztosítjuk* a dolgozók kenyérellátását (itt kell a biztosítás!), a lovakat pedig *beszerezzük, megvásároljuk* stb.

Ugyanílyen alapon tűnt el sok, színes jelző is nyelvünkéből. Ha valami *nagyról, tágról, kiterjedtről, bőrről, mélyről, terjedelmesről* hallunk, biztosra vehetjük, hogy a felsorolt melléknevek helyett csak egyet használ a jugoszláviai magyar, azt mondja: *széles*.

Széles a szakszervezetek hálózata, szélesebb az értelem, a kapcsolatokat is kiszélesítik, a birtokot is kiszélesítik, a fogalom is szélesebb, pedig minden egyes vonatkozásban más és más jelzőt használ a magyar: a szakszervezetek hálózata *kiterjedt*, az értelem *tágabb*, a kapcsolatokat *kiterjesztik*, vagy *elmélyítik*, a birtokot *fejlesztik* (képzelnék el, ha csak szélesítenék!), a fogalom is *tágabb* és nem szélesebb.

A magyar nép éber érzékkel különbözteti meg a széles és a tág, kiterjedt, nagy stb. fogalmakat. Helyesen mondja, hogy *széles a világ*, mert a világ, a Föld gömbölyű, tehát minden irányban egyforma kiterjedésű. Helyes a széles-körü is, mert a kör kerületének minden pontja egyenlő távolságra van a kör középpontjától, tehát ez esetben sem csak egyirányú kiterjedésről beszél.

A NYELVMŰVELŐ TANÁCS TEVÉKENYSÉGE

Az eddig elmondottak ékesszólón bizonyítják, mennyire szükség van a Vajdasági Magyar Nyelvművelő Tanácsra és tevékenységére. Látjuk, hogy feltétlenül örködnünk kell nyelvünk tisztasága felett, halaszthatatlanul hozzá kell látunk a munkához.

Örömeinkre szolgálhat, hogy ez a tevékenység már meg is kezdődött. A Nyelvművelő Tanács nemcsak munkatervét készítette el nagy vonalakban, már kézzelfogható, eredményes munkát is végzett. A tanács feladata ugyanis — amellet, hogy mozgalmommá kell erősítenie a magyar nyelv művelését, ápolását, minden magyarlakta helységben, minden magyar iskolában, egyesületben nyelvművelő bizottságot kell szerveznie — anyanyelvünk tisztasága érdekében ki kell gyomlálnia a sajtó nyelvezetéből és a mindennapi beszédből a magyartalanságokat, rossz, hibás kifejezéseket, szavakat. Nagy segítségére van ebben a tevékenységében a lapok szerkesztőségeinek tagjaiból alakult nyelvművelő bizottság, amely a mindennapi, gyors, sokszor kapkodó, lázas munkában születő tévedéseket, hibákat igyekszik kiküszöbölni és máris értékes eredményeket mutathat fel.

A bizottság és a tanács együttes munkájának eredményeképpen már sok nehézséget leküzdöttünk, sok hibát eltüntettünk. Megindultunk azon az úton, amelyen haladnunk kell, s erősen hisszük, hogy jó utat választottunk.

A bizottság és a tanács közlemények formájában juttatja el határozatait az írókhoz, újságírókhoz, szerkesztőségekhez, de mert a jugoszláviai magyar nyelv művelésére hivatott két testület munkája, eredményei *minden magyart érdekelnek*, mivel *ebben a munkában minden magyarnak részt kell vennie* és az eddigi eredményeket fel kell használni a további sikerek érdekében, leközeljünk a nyelvművelő bizottság és a tanács által megállapított és javasolt szavakat, kifejezéseket, magyarázatokat.

ÚJ SZAVAK, ÚJ KIFEJEZÉSEK, ÚJ FOGALMAK MEGNEVEZÉSE

A szerkesztőségek tagjaiból alakult nyelvművelő bizottság és a Vajdasági Magyar Nyelvművelő Tanács a következő szómagyarázatokat, kifejezéseket fogadta el és javasolja:

administrativ = ügyviteli, közigazgatási, hivatalos, adminisztratív;

administrativno rukovodstvo²⁾ = ügyviteli vezetőség

administrativno-operativno rukovodstvo (AOR) = ügyvezető és irányító vezetőség

• (operativno rukovodstvo = irányító vezetőség)

agrarni fond = agráralap

²⁾ A legtöbb idegen szót szerb helyesírással írjuk. Azért, mert szerb szavakhoz kapcsolva fordulnak elő, s mert — sokszor — a nemzetközi értelmezéstől eltérő, új értelemben használják őket.

- agrotehnika = termelési technika
 aktiv = tevékeny, cselekvő, életképes
 aktivizál = tevékenységre serkent, tevékenyvé tesz
 akumulacija = felhalmozás, akkumuláció
 bacati ljagu = mocskolni, ócsárolni (színes írásokban: kigyót-békát kiáltani valakire)
 birokrata = bürokratikus, irodaszellemű (színes írásban: aktaszagú, hivatalszagú)
 čitalačka grupa = olvasócsoport
 diletantska grupa = műkedvelő együttes
 festival = ünnepi játék
 folklorna grupa = népművészeti csoport
 fond namirnica = élelmiszer-alap
 fluktuacija radne snage = a munkaerő hullámzása, a munkahely gyakori változtatása
 ideološko-politički rad = világnézeti és politikai nevelőmunka
 industrija = gyáripár
 i slično = stb. (nem hasonlók!)
 kampaň = idény, hajsza, hadjárat, idényharc, idénymunka
 kapacitet = képesség (teljesítőképesség, befogadóképesség, teherbíró képesség),
 s csak a végső esetben kapacitás
 kategorija = csoport, osztály
 kategorizacija = csoportosítás, osztályozás
 kategorizál = csoportokra oszt, osztályoz
 kovačnica = kohó (csak átvitt értelemben! Pl.: kovačnica novih ljudi = új emberek kohója)
 kružok = önképző csoport
 kuluk = robot
 nacionalna privreda = nemzetgazdaság
 narodna privreda = népgazdaság
 nepravilan = helytelen, szabálytalan
 nije operativan = nem végrehajthatóképes
 objekat = építmény, objektum
 objektivno = tárgyi, tárgyilagos, indokolt
 očigledna agitacija = szemléltető agitáció
 odnos prema radu = a munka iránti magatartás, a munka iránt tanúsított magatartás
 opštedržavna imovina = állami közvagyon
 operativno rukovodstvo = irányító vezetőség
 osnovni fond = törzsalap
 pravilan = helyes, szabályos
 poljoprivredno dobro = birtok
 pozicija = állás, helyzet
 prelo = fonó
 preraste u = belenő, fejlődik, átdomul
 privreda = közigazdaság
 produktivnost rada = a munka termelékenységése
 radni odnos = munkaviszony (odnos prema radu = a munka iránti magatartás, a munka iránt tanúsított magatartás!)
 rad sa masama = foglalkozás a tömegekkel

rekonstrukcija = átformálás, átalakítás újjáalakítás
 seljačka radna zadruga = termelő parasztszövetkezet
 semenski fond = vetőmag-alap
 sirovinska baza = nyersanyag-bázis
 složen = bonyolult, sokrétű, szövevényes
 socijalističko ognjište = szocialista tűzhely
 socijalističko žarište = szocialista gyújtópont
 stimuliranje = ösztönzés, buzdítás, serkentés
 subjektivno = egyéni, személyes, személyi, egyéni érdekeket követő, nem tárgyilagossá, elfogult, indokolatlan
 tehnički rukovodilac preduzeća = a vállalat műszaki vezetője
 travopoljni plodored = fűszakaszos vetésforgó
 učenik u privredi = gazdasági tanuló (ha pontosabban, szakma szerint kívánjuk megnevezni: ipari vagy kereskedelmi tanuló)
 ugledna pravila = alapszabály-minta
 zanatstvo = kisipar
 zaostavština = csökevény
 zemljoradnička zadruga = földműves-szövetkezet

#

Ezek a szavak, ezek a kifejezések a Vajdasági Magyar Nyelvművelő Tanács első ülésének eredményei. Ha mérlegre tennénk ezt az eredményt, s a mérleg másik serpenyőjébe a hibákat, mulasztásokat vetnénk, nagyon keveset nyomna eddigi sikerünk. De még nem jött el a mérlegelés, a számadás ideje, csak most kezdünk munkához, éppen csak hogy kézbe vettük a szerszámot. Ha majd minden emberünk minden erejével látunk hozzá nagy feladatunk megoldásához, ha kitartóan, jól dolgozunk, — hisszük — hamarosan egyensúlyba hozzuk a mérleget és — reméljük — egyszer majd az eredmények, a sikerek lesznek súlyosabbak, s a hibák tűnnek el nyelvünkéből.

S Z E M L E

»NAŠA ŠTAMPA u borbi za slobodu i izgradnju socijalizma«

Album-jellegű, szépen kiállított könyv, inkább szemle, jelent meg Zágrábban, néhány héttel ezelőtt. A Horvátországi Kommunista Párt II. kongresszusa alkalmából összegyűjtötték és e könyvben bemutatják a HKP sajtójának egyébként nem valamennyi kiadványát. A könyv három korszakra osztja fel ezt a hősi tettekről, szinte hihetetlen erőfeszítésekről, a Párt legjobbjainak megtorpanást nem ismerő munkásságáról beszámoló szép könyvet. Az első korszak közvetlenül a háború előtti négy esztendő, 1937-től—1941-ig.

»Az egész időszakon keresztül — mondta Tito marsall —, a Párt igen sok röpiratot, kiáltványt, kommunikét, rezolúciót és más sajtóterméket adott ki, következetesen és elszántan hirdette a Párt vonalát és követelte a baráti és diplomáciai kapcsolatok felvételét a Szovjet Szövetséggel. S amikor a tömeg nyomására a Cvetkovics—Macsek kormány kénytelen volt a kapcsolatokat felvenni, a Párt kölcsönös segélynyújtási szerződés megkötését követelte a SzSzSz R-val. Sajtójával és élő szóval, megszokítás nélkül és fáradhatatlanul nevelte a Párt tagjait és Jugoszlávia népeit, a Szovjet Szövetség mint a leghaladóbb ország, mint a szocializmus hazája, mint a kis népek önzetlen védelmezője iránti mélységes hitre, szeretetre és hűségre.

Nem volt könnyű munka. A népelnyomó kormányok és készséges lakájaik valóságos hajtóvadászokat rendeztek a Párt munkásai és sajtótermékei ellen. Kis, földszintes házakat, veszedelmes padlásfeljárásokat, konyhákat, fürdőszobákat mutat be szép képekben ez a könyv — a padlásokon a fürdőszobákban, néha valósággal a föld alatt készültek a Párt kiadványai. Sok esetben csak írógépeken, sokszorosítva, de volt úgyis, hogy nyomdagépeket tudtak elhelyezni a rejtkehelyeken és a munkássághoz hűséges bátor nyomdászok és nyomdászlányok itt készítették az akkor legjelentékenyebb újságokat, folyóiratokat, röpiratokat ezer-ezerkétszáz, de volt úgy, hogy húsz-huszonötezer példányban is.

Egyedül a Párt kiadványai harcoltak a nép demokratikus jogaiért a népellenes Cvetkovics—Macsek kormány áruló politikája ellen, egyedül ők küzdöttek a népellenes rendszer ellen, figyelmeztettek a fasiszta veszélyre, hirdették a nép összefogásának és elsősorban a munkásosztály egységének szükségességét.

Egyik helyről a másikra hurcolták a gépeket, a papírkészletet — de a nyomtatványok időben megjelentek és a legkülönbözőbb módokon eljutottak a gyárakba, műhelyekbe, messze vidékekre is. Volt úgy, hogy legális postakocsira került az illegális csomag; volt úgy, hogy mozdonyvezető, fűtő elvtársak vitték magukkal, vagy a Párt más önfeláldozó munkásai. Így, szinte megszokítás nélkül megjelent a »Sarló és kalapács« (Srp i čekić), »A munkásnép híradója« (Vjesnik radnog naroda), a »Proleter« és tömérdek más sajtótermék. Könyveket is kiadott és terjesztett a KPH. Így ez a szemle ismerteti az SzKP(b) rövid történetének hat különböző kiadását. Lenin, Sztalin egyes munkáit is sikerült megjelentetni de még szépirodalmi-mozgalmi könyveket is, így Gorkijtól az »Anyá-t.

Nézzük a képeket. Külvárosi ház, előtte kis kert. »Békés, barátságos«, szinte kispolgári. A padlásra létra vezet fel. Nos, ezen a padláson készült a »Proleter« két nagyszerű nyomdász: Milan Varicsak és Patoki Mária félelmet nem ismerő munkájával. És ezen a padláson át menekült el a házkutatást végző rendőrlegények elől a vajdasági magyarság hőse, a JKP Központi Vezetőségének tagja: Papp Pál.

Papp Pál különben tevékeny részt vállalt a horvátországi kommunista sajtó irányításában, de még terjesztésében is. Könyvünk külön is kiemeli Dr. Bozsidar Adzsija, Rade Koncsar, dr. Vladimir Bakovics, dr. Pavle Gregorics, Mladen Ivekovic és Papp Pál munkásságának óriás jelentőségét.

A német fasiszták betörése után is folytatódott a nagyszerű, a hősiesség munkája. Volt a Pártnak rádió-adója is, s egyideig a leadót is Papp Pál rejtegette.

A felszabadító háború folyamán százával jelentek meg a különböző sajtótermékek. A Párt, a Népfrent, az AFZs, az Ifjúság egyre-másra néha valóban hihetetlen eszközök felhasználásával adta ki és terjesztette sajtóját. Volt nyomda az erdők mélyén, úttalan-utak mentén, kiszáradt kutakban, elhagyott tanyákon, elfoglalt bunkerokban, békésnek látszó üzletek kamráiban, gyógyszer-tárak raktáraiban — úgyszólván mindenütt. Szplitben — a háború alatt! — rotációs nyomták a »Szlobodna Dalmacija«-t. Ez volt különben a népi sajtónak legelső rotációs terméke.

Pionir-újságok is voltak. A »Pionir« például, legalább a címlapján, a legtöbbször színes kiállításban tudott megjelenni.

A KPH Központi Vezetősége 1941 nyarán (!) nyomdagépet vásárolt Zágrábban. Betűket, festéket, papírt leginkább a nyomdákban szereztek — a SzKOJ tagjai. A nyomdagépet természetesen magánlakásban helyezték el s jelentek meg — a többi között — a Vezérkar hivatalos jelentései (»Bilten Vrhovnog Staba«) — a letiport horvát fővárosban!

Érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy humoros-szatirikus lapok is megjelentek, így — ha lehetőség volt rá — a »Jezs« is.

A könyv képekben és — egyelőre nem teljes — bibliográfiában bemutatja a Horvátországban az utóbbi tíz év folyamán megjelent csaknem valamennyi sajtóterméket és a mai szabad, nagyszerű sajtó (horvát, szerb, olasz) fejlődését.

Érdekes könyv, elgondolkoztató és bátorító.

(g. l.)

FIATAL SZERB ÍRÓK ESTJE NOVISZADON

A noviszádi irodalmi klub — a kultúregyesületek szövetségének egészséges kezdeményezése — alig néhány hónap leforgása alatt már a második irodalmi estjét rendezte meg a tartományi székvárosban. A fiatal szerb írók tömörülése és egészséges aktivitása biztos jele annak, hogy ezen az úton komoly eredmények várhatók.

A második irodalmi est programja is felszínre hozott bizonyos fogyatékoságokat. Most nem a felolvasott munkák minőségére gondolok, hanem arra, hogy a fiatalok témaválasztása még mindig egyoldalú, helyesebben: túlságosan szűkkörű és nekik is többet kellene meglátni az építő munka valóságából. Mindez azonban egész irodalmi életünk gyengéje s nem lehet különösképpen éppen nekik hibául felróni. A lelküket még mindig fogva tartja a népfelszabadító harc ezer és ezer témája s ennek a témának néhány megrezdülését a vajdasági sza-

badságharcos lelkén keresztül igyekeztek ketten is az est szereplői közül közelhozni. Sajnos meglegedtek bizonyos külsőségekkel, s csak a harcok színhelyének jelzésében, vagy a brigád elnevezéseknél éreztük, hogy hozzánk ilyen közelálló emberek élményeiről van szó — ezen azonban egyikük sem ment túl, belsőbb költőtséget nem adott. Nagy vívmányunk, a testvériség és egység sem csillant meg, sem az alakjellemezésnél, sem az események aláfestésénél úgyhogy csak általánosságokat éreztünk írásaikban.

De vegyük közelebről az est keretében fellépett egyes fiatalokat.

Vesznicz Boriszláv a szabadságharc, Jugoszlávia népeinek felszabadító harcából közvetlenül a végső győzelem előtti napokból veszi tárgyát. Elbeszélő vénája vitathatatlan. Réalista és jó emberábrázoló. A halott katonák zsebében talált levél, amely a szülőkhöz íródott, hatásos de érzelgőssé teszi a különben erős és kemény vonalvezetésű írást.

Pecinyacski Szreta ugyancsak háborús írást adott. Kissé túlságosan

elmerül a fegyverek, a csapatfelvétel műszaki leírásában, ami az írás bevezetését vontatottá teszi. Realista. Jó emberábrázolást inkább az elbeszélés második részében kaptunk. Kár, hogy rossz előadásával lerontotta a különben értékes írás közönség-sikerét.

Szegedinác Ivanka figyelemreméltó verselő. Képei érdekesek, újszerűek és elevenek, témaválasztásában már nem olyan szerencsés.

Sztancsics Katarina értékes írást adott. Erősen élményizű, ami adott esetben erősen az írás javára válik. A bajjal, szenvedéssel átítatott, német csizma alatt nyögő fővárost, illetve annak vajdasági elővárosát, Pancsevót adja — az esemény legfőbb színhelye a dunai helyi hajó. Az öntudatra ébredt lány alakját jól rajzolja s maga az esemény is: kerék dráma. Figyelemreméltó írás.

Miloszavlyevics Dragolyub két verset olvasta fel. Ő volt az egyedüli a műsorban, aki a ma alakjaihoz nyúlt, a frontbrigád munkáshoz, a kőműveshez; az ő írásaiban éreztük egyedül — hacsak pár szóval, egy villanással — legfontosabb eseményeink színhelyét, a falut.

Az előadás a kultúrotthon kistermében volt s azt egészen megtöltötte a közönség. Ezt csak jellemzésül mondjuk a magyar közönség felé, amelyet nálunk a máig legjobban kifejező és legkomolyabb irodalmi értéket reprezentáló írónk nevével, is nehéz az előadótérembe csalogatni.

(M.)

Oszkár Davicsó:

»MARKOSZ PARTIZÁNJAINAL«
című könyvének nagy sikere

Amikor a görög nép szabadságharcát a Biztonsági Tanács elé került, a Tanács ankét-bizottságot küldött a helyszínre, hogy tagjai személyesen győződjenek meg a való helyzetről és arról tegyenek jelentést. Számos különféle nemzetiségű újságíró tartott az ankét-bizottsággal, közöttük Oszkár Davicsó ismert jugoszláv író és újságíró, aki könyvében számolt be Markosz partizánjainak harcáról és életéről. Könyvében arról a tíz napról ír, melyet az ankét-bizottsággal töltött, amikor az Delvoix belga tábornok vezetésével elhagyta Szaloni-

kit és a felszabadított területeken járt. Röviden jellemzi a bizottság összetételét is. Pl. maga az elnök, Delvoix a fasizmus alatti nagy háború alatt Vichyben, a németek által megszállt Franciaország fővárosában az ugyancsak németek által megszállt Belgium diplomáciai képviselője volt s mint olyan, új szerepkörében is a szabadságukért küzdő népi erők ellenségeinek — sokszor álcázatlan — kiszolgálója maradt. Ez is betekintést ad e bizottság »semleges« munkájába, amely az azóta már hírhedtté vált tehennyomokból is Görögország északi szomszédai beavatkozására következtetett.

O. Davicsó könyve hiven tükrözi vissza a még felnemszabadított lakosság hangulatát és az ott uralkodó csendőri terrort, (pl. drámai erővel írja meg a bizottság által kihallgatott öregasszony esetét, akinek három fia volt: az egyik partizán Markosznál, a másikat csendőrnek vitte a monarhofasiszta kormány Kréta szigetére, a harmadikat pedig megölték, miután visszatért a németek elleni harcokból; s most az anya fájdalomát a bizottság monarhofasisztákkal rokonszenvező része azzal a beállítással akarja növelni, mintha ezt a harmadik fiát a partizánok ölték volna meg. Ez az igyekezetük azonban meghiúsul a szovjet delegátus fellépésén, aki a bizottságban az igazságért és a békéért harcol. Davicsó elvonultatja előttünk a felszabadított városok és falvak lakóit is lelkesedésükkel, odaadó munkájukkal, további önfeláldozó küzdelemre való elszántságukkal és harcuk igazságába és a végső győzelembe vetett erős meggyőződésükkel. Mindezt gyakran azokon az apróak tetsző dolgokon keresztül mutatja be, amelyek a nem rég felszabadított falvak lakóinak élénk érdeklődésében, a már régóta szabad emberek segítségnyújtásában, a harcosok fegyelmélet előkészületeiben, a lakoságnak a szovjet delegátus és a jugoszláv újságírók iránti szívből fakadó szimpátia-megnyilvánulásaiban, a falusi népgyűlés parasztjai előtt beszéző kommunista paraszt egyszerű, de egyszerűségében is a szintiszta igazságot hirdető és a nehézségeket is őszintén feltáró szavaiban, stb. stb. mutatkoznak.

A könyv rámutat a népeket gyarmati sorban tartóknak arra a meszterkedésére is, amely a politikai gyilkosságoktól sem riad vissza és látjuk, hogy a Markoszhoz induló vizsgálóbizottsággal útra kel egy »Szép gyilkosnak« vagy »Véres Billnek« becézett »ujságíró« is.

Oszkár Davicsó mindezt a valóságot olyan érdekesen, szépen és közvetlen hangon mondja el, hogy könyve méltán sorozható az időszerű politikai témáról irodalmi eszközökkel írt legjobb munkák közé. Ezzel magyarázható, hogy a »Trideset dana« c. folyóirat által történt kiadása óta olyan sikert ért el — úgy hazánkban, mint külföldön, — mint a felszabadulás óta kevés más könyv.

Oszkár Davicsó könyvét a két szerb-horvát nyelvű (cirill és latin) kiadás mellett lefordították szlovén nyelvre is és megjelent a Szlovén könyvkiadóvállalat kiadásában.

A hazánkban elért sikerek után, amit a Közművelődési és Művészeti Tanács első díja is igazolt, Oszkár Davicsónak ez a görög nép szabadságharcáról és a nemzetközi bizottság komédiájáról írt irodalmi riportja meghódította a külföldet is: folyóiratokban és könyvalakban több nyelven is megjelent. Az elsők között az oroszok fordították le és jelentéktelen rövidítéssel közölték a »Znamja« c. folyóirat két számában (1947 júniusában és júliusában). Utána megjelent bolgár nyelven, Lilija Kackova fordításában, a párt kiadóvállalatának kiadásában; magyarul a »Szikra« adta ki; szlovákul a hadsereg bratislavai lapja, cseh nyelven pedig a »Tvorba« közölte.

A könyv sikerét legkésebben igazolja az, hogy megjelent norvég- és arabnyelvű fordítása is.

Oszkár Davicsó e nevezetes irodalmi riportját lefordították lengyelre és franciára is, de annak ellenére, hogy a szedés már elkészült, a Tájékoztatósi Iroda határozatához fűződő hazánk elleni hajsza kapcsán mind a két kiadást leállították.

RÖVID KULTURHIREK MAGYARORSZÁGRÓL

73. évfolyamába lépett a »Magyar Nyelvőr.« Szarvas Gábor, Simonyi Zsigmond és Balassa József folyóirata — a »Magyar Nyelvőr« — immár

73 éve örökdik a magyar nyelv tisztasága felett és dolgozik annak fejlesztésén. A folyóirat a magyar nyelv őstörténeti vonatkozásaival, fejlődésével, irodalmi stílusával az új, haladó nyelvelmélet mai állásával és egyéb nyelvészeti kérdésekkel foglalkozik.

— o —

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság újra megkezdte munkáját. A társaság új elnökévé Lukács György tanárt, az ismert esztétát választották. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság tevékenységének új szakába lép.

— o —

Irodalmi találkozó Sárospatakon. A fiatal magyar írók találkozót rendeztek Sárospatakon és megbeszélétek az időszerű irodalmi kérdéseket. A beszámolókat és a vitát nagyszámú közönség hallgatta végig. A találkozón kifejezésre jutott az a vélemény, hogy az íróknak az új világról, az országépítésről és a jövőről kell írniük. A találkozó befejező ülésén a fiatal írók határozatot hoztak: állást foglaltak a béke és haladás mellett és csatlakoztak a világ haladó értelmiségének vrocslavy-i kongresszusán hozott kiáltványhoz.

— o —

A Magyar Demokratikus Női Front útnak indította kultúrányagot hordozó gépkocsijait Nyugat-Magyarország 56 helységébe. A gépkocsik filmeket, kiállítási és más kultúrányagot, valamint színészcsoportokat visznek olyan helyekre, amelyek távol esnek a kultúrközpontoktól.

AZ 1948-AS IRODALMI SZTALIN-DIJAK

A Szovjetszövetség minisztertanácsa kiosztotta a Sztalin-díjakat az 1948-ban írt legjobb irodalmi munkákért.

A művészi prózáért járó első díjat (100.000—100.000 rubelt) a következők kapták: V. N. Akszajev »Messze Moszkvától« c. regényért, M. O. Aue-zov »Abai« c. regényért, K. A. Fejgin »Az első örömök« és »Különös nyár« c. regényekért és Sz. P. Babajevszkij »Az ananycsillag lovagja« c. regényért.

Második díjat (50.000—50.000 rubelt) kapott T. Z. Szejmuskin »Alitet elmegy a hegyekbe« c. regényért, V. T. Lacsiz »A vihar« c. regényért, B.

N. Polyeva (Kampov) »Mi — szovjet-emberek« c. meséskönyvéért, A. A. Pervencov »Légy becsületes a bölcsőtől a sárg« c. regényéért, V. F. Popov az »Acél és salak« c. regényéért, E. Ly. Malcev (Pupko) »Tiszta szív-ből« c. regényéért és A. T. Goncsár »Az Arany-Prága« c. regényéért.

Harmadik díjat (25.000—25.000 rubelt) kapott G. D. Gulyia »Szakeni tavasz« c. regényéért, J. G. Laptjev »Hajnal« c. regényéért, V. M. Szajonov az »Ég és föld« c. regényéért, A. O. Szakszé (Abzalov) »Ki a hegyekben« c. regényéért, I. A. Rjaboklyács az »Aranyak« c. regényéért, T. Szidikbek »Mai emberek« c. regényéért, G. F. Lyeberecht »Kigyúltak a lámpák Koordában« c. regényéért, V. A. Dobrovolszkij »Három szürkeköpönyeges« c. regényéért, J. I. Janovszki »Kievi mesék« c. novelláskötetért, V. A. Szafanov »A színes föld« c. könyvéért és F. I. Panfjorov »A jogfosztottak földjén« c. regényéért.

A költészet terén első díjat (100.000—100.000 rubelt) kapott M. V. Iszakovszkij »Versek és költemények« c. verseskönyvéért, K. M. Simonov »Barátok és ellenségek« c. verseskönyvéért és N. Sz. Tyihonov »Gruziai tavasz« c. versciklusáért.

Második díjat (50.000—50.000 rubelt) kapott Scsipanov »Költemények« c. válogatott verseiért, N. M. Gribácsov »Győzedelmes tavasz« c. poémájáért, M. K. Lukonyin »Hét-köznapok« c. poémájáért, M. Bazsán »Angliai benyomások« c. versciklusáért, A. A. Kulesov »Uj folyómeder« c. poémájáért, Ragim Mamed »Leningrád felett« c. poémájáért és Sz. J. Marsak Shakespeare szonettek fordításáért.

Szindarabokért a következő díjakat osztották ki: A. V. Szofromovnak »Moszkvai jellem« c. darabjéért és N. J. Virtinek »Egy országban« c. darabjéért — első díjat (100.000—100.000 rubelt); a második díjat (50.000—50.000 rubelt) a következő szerzők kapták: A. J. Kornejcsuk »Makar Dubrava« c. darabjéért, A. A. Szurev »A zöld utca« c. darabjéért, Szandra Sansiasvili az »Arzén« »A krcaniszi hős« és az »Imertini éjtszakák« c. darabjaiért és Valéntina Lyubimova »A hős« c. darabért.

D. N. Zsuravlyov, az Orosz Szocialista Szovjetköztársaság érdemes

művésze és a művészi szó mestere, a művészi felolvasásokért első díjat (50.000 rubelt) kapott.

— o —

A díjat nyert művek közül hazánkban eddig a következőket fordították le: Konsztantin Fegyin: »Az első örömök«, Szemjon Babajevszkij: »Az aranycsillag lovagja« és Tihon Szemuskin: »Alitet elmegy a hegyekben« c. művét.

»GORKIJRÓL SZÓLÓ ELŐADÁSOK« C. SZOVJET SOROZAT ELSŐ KÖTETE

A moszkvai »A. M. Gorkij« Világ-irodalmi Intézetben most fejezték be néhány új tanulmányt a nagy író hagyatékáról. Jelenleg nyomás alatt van a »Gorkijról szóló előadások« c. sorozat első kötete. A könyvbe a következő tanulmányok kerültek be: prof. Mihailovszkij »A fiatal Gorkij irodalmi próbálkozásai«, N. Bjelkina »Gorkij önéletrajzi trilógiája«, V. Makszimova »Az Artamonovok« c. regény története« és még mások. Az egyik fejezet »Gorkij és a XIX. század orosz irodalma« címet viseli. A könyvben ezenkívül megjelennek más írások is a nagy írónak a Szovjet Szövetség népeinek irodalmára tett hatásáról.

Az Intézet Tudományi Tanácsának április elsején tartott ülésén N. Bjelkina előadást tartott »A. M. Gorkij az imperialista reakció elleni harcban« címmel.

M. GORKIJ KIADATLAN KÉZIRATAI

Az elmúlt hónapokban a moszkvai Gorkij-Iráttár új, a nagy író eddig ki nem adott kéziratait szerezte meg. Ezek között nagy értéket képvisel Gorkij »Gapon pópá« c. korrajza.

Ezt az eddig ismeretlen, kilenc lap mindkét oldalára írt kéziratot a Külföldi Kulturkapcsolatok ápoló szövetségi kultúregyesület a Japán-Szovjet Művelődési Társaságtól kapta.

Gorkij ezt a korrajzot az Észak-amerikai Egyesült Államokban írta 1906 áprilisában, de nem tudja hogyan jutott Japánba.

Benne Gorkij leleplezi Gapon, kimitatja a cári titkos rendőrséggel

való kapcsolatait és leírja az u. n. »Véres vasárnap« (a pétervári Téli palota előtti mézszárlás) idején vele történt találkozását. A nagy író, a kiadatlan írása a pártművészeti próza egyik legjobb iskolapéldája az első orosz forradalom idejéből.

A Gorkij-Iráttárban napról-napra szaporodnak az író eddig ismeretlen levelei is. Összesen kb. 8000 levelet gyűjtötték össze.

Az utóbbi időkben beszerzett levelek között van Gorkijnak L. Szulercsickijhez, a moszkvai Hudozsesztvenij Teater rendezőjéhez (103—1910-ben) írt huszonegy levele, azután P. Nizovojhoz (Tupikovhoz) írt három levele 1925-ből, amelyekben főleg az irodalom kérdéseivel foglalkozik, valamint Skitalskihoz és másokhoz, ugyancsak irodalommal foglalkozó levelei.

A megtalált levelek között van Gorkij nyolc levele, melyeket M. Dimitrijejev fényképészhez intézett Niznijbe 1902-ben. Ugyanis Gorkij a moszkvai Hudozsesztvenij Teaternek »Az éjjeli menedékhely« c. dráma rendezésében akarván segíteni, megkérte Dimitrijejev fényképészt, hogy fényképezzen le neki éjjeli menedékhelyeket és azok lakóit.

Az itt említett levelek, egy Szulercsickijnek írt kivételével eddig nem jelentek meg.

A Szovjetszövetségben Gorkij művei több mint negyvennyolc millió példányban jelentek meg

A Könyvtárak Szövetségi Intézetének adatai szerint A. M. Gorkij művei a szovjet uralom évei alatt több mint negyvennyolc millió példányban jelentek meg.

Egyes munkái közül a legnagyobb sikert »Az anya« c. regénye érte el 2,287.000 példánnyal 118 kiadásban, azután a »Gyermekeivéim« 2,213.000 példánnyal 91 kiadásban és »Az én egyetlenem«, amelyet hatvanhátszor adtak ki 25 nyelven.

Gorkij műveit a Szovjet Szövetségben 68 nyelvre fordították le, köztük olyan népek nyelvére is, amelyeknek a Nagy Októberi forradalom előtt nem is volt saját irodalmuk. A nagy író művei csupán orosz nyelven 789 kiadást értek meg.

G. B. SHAW LISZENKŐRŐL

Az élettan alapvető problémáit tisztázó nagy elvi vitát, amely néhány hónappal ezelőtt folyt le a Szovjetszövetségben, a burzsoázia eszmehordozói a szocialista tudomány elleni propaganda céljaira használták fel. Különösen Angliában és Amerikában tekintik ezt a vitát a szocializmus országa elleni ellenségeskedés és rágalomhadjárat eszközeként, a Marshall-terv, az Atlanti-egyezmény és egyéb imperialista cselszövények és hírvetés kívánatos fegyverének.

A nyugati országokban sokféle visszhangja támadt e nagy, elvitanak. Így például két nyugati tudós: H. J. Meler, amerikai és Sir Henry Dal angol tanár lemondott a Szovjet Tudományos Akadémiában viselt tiszteletbeli tagságáról.

Nem soroljuk fel ezen a helyen a gyűlölettel teli kirohanásokat, amelyek tudományos érvelés helyett egyszerűen rágalmaznak — azzal a hálógondolattal, hogy az imperialista országok tudósait engedelmes, az Sz. Sz. R. és a demokratikus országok elleni, hón áhitozott háború jól felhasználható eszközekévé alacsonyítják. Csak G. Bernard Shaw »Zúzavar Liszenkő körül« című cikkéből idézünk, amely a londoni »Labour Monthly« nevű lapban jelent meg.

A kileacsenéves író, akit semmi esetre sem lehet marxistának nevezni, még mindig elég friss szellemű, hogy felismerje mindazt ami haladó és étellel teli a szovjet tudományban és még mindig elegendő fiatalos lendület fűti, hogy megvédje ezt a valóságossággal feltett tudományt a kapitalista áltudomány maradi és metafizikai dogmái ellen.

Bernard Shaw a fatalizmusban hívó és a szerzett tulajdonságok örökölhetőségét tagadó biológusokról szólva, többek között a következőket mondja,

»Világos, hogy egyetlen állam sem tűrheti el a fatalizmust, a megnyugvást a végzet változtathatatlanágában. Főleg szocialista ország nem teheti ezt meg, mert minden polgárnak arra kell törekednie, hogy megváltoztassa, célszerűen és tudatosan fejlessze a világot, amelyben egyetlen egy bűnöző, egyetlen hadakozni vágyó reakciós sem hozhatja fel

mentségül azt a kifogást, hogy nem felelős tetteiért, mert ezeket a világ kezdete óta előre elrendelt, független és befolyásolhatatlan külső erők hatása irányítja. Egyetlen civilizált állam sem neveli polgárait felelőtlenre, sőt mindegyik üldözi azokat az embereket, akiknek tetteiből fül-ságosan is hiányzik a felelősségérzés — szélsőséges, végső esetekben — a bolondokházába csukja őket.»

Elemezve azokat az okokat, amelyek arra készítették Sir Henry Dalt, hogy kilépjen a Szovjet Tudományos Akadémiából, a következőket írja G. B. Shaw:

»Lássuk csak, tulajdonképpen miről is van szó? Vajon megkövetelhetik-e a tudósok, hogy tudományos munkájukban mentesüljenek minden jogszabály alól, vagy pedig kötelessége az államnak, hogy ellenőrizze a tudományos tevékenységet, amint minden más ténykedésre felügyel? Régebbi kérdésekre: megfőzheti-e az ember saját édesanyját, hogy megállapíthassa azt a hőmérsékletet, amely egy öregaszszonyt megöl — a rendőrség igen hatásosan akasztófával felelt. Liszenkó kérdésére: megtűrhető az állam olyan tanítást, amely a polgárokat a természetes kiválasztás felelőtlen tárgyává súlyesztí — csak egy válasz van: nem! Az »igen,« amellyel Sir Henry Dal felelt erre a kérdésre, Adam Smith hiedelmének csökevényes maradványa. Adam Smith úgy vélte, hogy az Isten mindig beavatkozik az emberek tetteibe és cselekedeteiket mindig isteni célok felé irányítja — figyelmen kívül hagyva az önzésnek azt a fokát, amely az emberek tetteit vezérli. A tapasztalat nem erősítette meg ezt a bahiedelmet. A »laissez faire« elve már halott. Ezen kellene gondolkoznia Sir Henry Dalnak.»

Igy foglal állást G. B. Shaw a már befejezett vita oldalán, így áll ki a haladó materialista tudomány mellett, amelyre Micsurin hívta fel a tudományos világ figyelmét és amelyet Liszenkó fejlesztett ki és védelmez. Így száll szembe a kilencvenéves fiatal író az idealista, ezáltal reakciós

élettani metafizikával, Weismann és Morgan tévtanaival.

(Liszenkónak a szovjet Tudományos Akadémián elmondott beszámolója és az azt követő vita anyaga a napokban megjelent magyar nyelven, a »Bratstvo-Jedinstvo« kiadásában, mint a »Föld Népe« sorozatnak második füzeté).

A TÖRÖK RENDŐRSÉG MEGGYILKOLTA SZABAHATIN ALI ÍRÓT

A haladó világ közvéleménye újból felemelte tiltakozó szavát a fasiszta barbárság ellen: törökországi értesülések szerint a rendőrségi fogdában még a múlt évben meggyilkolták Szabahatin Ali ismert török író.

Szabahatin Ali 1907-ben született és ahhoz a fiatal török írógárdához tartozik, melynek tagjai, mint írók és közéleti munkások napi munkájukban megéreztek az irodalom és a nép, a művészi alkotás szabadsága és a társadalmi berendezés közötti szükségyszerű összefüggést. Irodalmi munkáiban, verseiben, elbeszéléseiben és regényeiben összekapcsolta az élet hű bemutatásának művészi erejét népének a szebb és ragyogóbb jövőért vívott harcával. Műveiben realista módon tárgyalja a komoly társadalmi kérdéseket, rámutatva azoknak az adott körülmények közötti megoldhatatlanságára. Hősei mindig a falu és város egyszerű emberei, akik a szegénység és tudatlanság terhe alatt nyögnek, akiket nyomorúság és szerencsétlenség gyötör.

Rendkívüli művészi erő nyilvánul meg a falusi életből vett rövid meséiben. Mint valami gyorsan készített rajzon, néhány vonással szuggesztíven domborította ki a falusi valóságot, összes belső ellentmondásaival. Ezek az agák, a kulákok, az uzsozások, a szegényparasztok és a napszamosok. Szabahatin Ali azonban nem áll meg a valóság bemutatásánál, hanem a felkészült pszichológus átható tekintetével nyomon követi ezt a valóságot, hogy az hogyan tükröződik vissza hősei életében, hogyan mérgezi és hogyan fosztja meg őket emberi méltóságuktól vagy hogyan öntudosítja őket és hogyan csíholja ki harci öntudatukat és hogyan vezeti el őket a társadalmi állapot forradalmi megváltoztatásának törekvéséhez.

Szabahatin Ali irodalmi munkáinak haladószelemű iránya, a török uralom erőszakosságának és jogtiprásának nyílt kritikája egyszerre hozták meg neki a széles néptömegek rokonszenvét és a reakciós rend képviselőinek gyűlöletét. Állásából elbocsájtják, üldözik, végül pedig, — egy olyan országban, amely a Truman-Marschall-féle demokrácia leple alatt a fasizmust vezeti be, — letartóztatják és bíróság elé állítják. Azonban a »kommunista összeesküvésről«, mint sérthetetlen igazságról hivatalosan terjesztett legszégyenteljesebb hazugságok sem bírták elfojtani a bírák lelkiismeretét: Szabahatin Aliit, mint ártatlant felmentették... Ekkor azonban beavatkozott a göbelsi-gestapós módszereiről ismert török rendőrség. Minden jogi alap nélkül letartóztatták és a fogdában alattomosan végeztek vele.

Szabahatin Ali, a tehetséges író és bátor harcos halála, újból megmutatta az amerikai imperializmus török szolgáinak igazi arcát.

K. N.

VLADIMIR MAJAKOVSZKIJ MŰVEINEK ÚJ KIADÁSA

A »Goslitizdat« ebben az évben befejezi Vladimir Majakovszkij műveinek tizenkétkötetes teljes kiadását.

A rövidesen megjelenő negyedik kötet első része Majakovszkij propaganda képekhez és plakátokhoz írt verseit, valamint rajzait tartalmazza. A költő életében e versek nagy részét nem nyomták újra, hat pedig most jelenik meg először.

A tizenkettedik kötetben jelennek meg Majakovszkijnek azok a versei, cikkei és nyilatkozatai, amelyek nem kerültek be az eddig megjelent kötetekbe. Ide kerülnek azok a szövegek is, amelyeket vidéki lapokból és folyóiratokból gyűjtöttek össze. Ebben a kötetben van az író önéletrajza is és műveinek részletes jegyzéke.

A »Goslitizdat« kiadja Majakovszkij válogatott munkáit is egy kötetben N. Maszlin bevezetésével. A könyv különböző évekből származó verseket, poémákat, szindarabokat és külön fejezetben gyermekverseket tartalmaz. A könyvet Majakovszkij és M. Cseremnih művész rajzaival valamint a költő 1925-beli arcképével illusztrálják.

A »Vladimir Ilics Lenin« és a »Harcos« c. poémákat külön könyvalakban adják ki, 250.000—250.000 példányban.

WALTER TABORNOK EMLEKEZETE

Szvjercsevszkij Karol-Walter, az Októberi Forradalom résztvevője, Spanyolországban az egyik nemzetközi brigád parancsnoka és az újjászületett lengyel hadsereg egyik alapítója halálának második évfordulója alkalmával a Lengyel Hadsereg Otthona és a Lengyel Írók Szakszervezete pályázatot hirdetett e nagy harcosról szóló elbeszélő költemény megírására.

A 100.000 zlotys első díjat Vladisláv Bronyevszkij, az egyik legnagyobb élő lengyel költő nyerte »Mese Szvjercsevszkij Karol-Walter tábornok és munkás életéről és haláláról« c. költeményével. A két második díjat (50.000—50.000 zloty) Levin Leopold és Vorosilszkij Viktor nyerte »Szvjercsevszkij Karolról...«, illetve »Szvjercsevszkij« c. költeményekkel. A harmadik díjat (30.000 zloty) Stiler Róbert kapta »Versek a munkás tábornokról« c. költeményéért.

Walter tábornok, a munkásmozgalom és a lengyel szabadságharc nagy harcosa, már életében legendáshírvé vált katonái és bajtársai körében. A lengyel irodalomban Walter tábornokról az első nagy munkát Janyina Bronyevszka írta »Egy ember, aki nem félt a golyóktól« c. alatt. Mjecsizsláv Jásztrun és Stiler Róbert pedig verseket írt róla.

Osswienzyn-ről készült ismert lengyel film rendezője, Vanda Jakubovszka filmre viszi Walter tábornok életét és halálát.

Walter tábornok nálunk is többen ismerik, akik együtt harcoltak vele vagy parancsnoksága alatt küzdöttek Spanyolországban.

FIATAL BOLGÁR ÍRÓK ALMANACHJA

A »Népi Ifjúság« nevű bolgár kiadvállalat fiatal írók munkáiból irodalmi almanachot készít elő. Az almanachban elsősorban a Népi Ifjúság múltévi építő tevékenységéről írt munkák kapnak helyet.

A szófiai Nemzeti Könyvtár újjáépítése

Szófiában a háború alatt súlyosan megrongálódott a Nemzeti Könyvtár épülete, amely helyett most, a kétéves terv megvalósítása során, új épületet emelnek.

A bombázás előtt a könyvtárban többszáz ezer könyv, igen sok régi kézirat és gazdag arcképcsarnok volt. Az anyag összegyűjtése és újjárendezése folyamatban van.

A CSEH FESTÉSZET KIALLÍTÁSA A MUNKÁSOK SZÁMÁRA

Zlin-Gotwaldovban »A cseh festészet klasszikusai a prágai udvari gyűjteményekben« elnevezés alatt nemrégén kiállítást rendeztek a munkások részére. A kiállítást nagyszámú dolgozó tekintette meg, akik életükben először látták a nagy cseh festők képeit. A kiállítás kapcsán gyűlést tartottak, amelyen munkások, újságírók és művészek vettek részt s a kiállítást az egyik legjelentősebb kultúrmegnyilvánulásnak nevezték.

— o —

IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI DIJAK KIOSZTÁSA ROMÁNIÁBAN

A Román Népköztársaság kikiáltásának második évfordulója alkalmával az országgyűlés elnöksége számos élmunkást, tudóst, művészt és más kultúrmunkást tüntetett ki, azokat, akik hozzájárultak a román népnek a szocializmusért vívot harcához.

A kitüntetettek között vannak Radul Boreanu és Maria Banus költők, Euzebio Camillár regényíró, Mihail Davidoglu és Mircea Stefanescu drámaírók, Joni Vitner kritikus, L. Macovei és M. Vida képzőművészek, valamint Mihail Andricu és Alfred Mendelson zeneszerzők.

Új könyvek Romániában

Az állami kiadóvállalat több olyan író új könyvét adta ki, akik az utóbbi évek során káttúntek színvonalas irodalmi munkásságukkal és haladó állásfoglalásukkal. A megjelent könyvek közül kiemelkedik Zaharia Stanca »Mezítlábak«, Euzebio Camillár »Sötétség« és Alexandar Jara »Menekülés« című regénye, valamint Alexandar Sahia, a korán elhunyt proletáriró novelláskötete.

HID

K Ö N Y V E K

JUGOSZLÁVIAI MAGYAR ÍRÓK

<i>Laták István</i> : Viharos idők vetése (versek) — — — — —	ára 27.—	dinár
<i>Sinko Ervin</i> : A vasút (riport az ifjúsági vasútvonalról)	„ 20.—	„
<i>Majtényi Mihály</i> : Májusfa — — — — —	„ 32.50	„
<i>Gajdos Tibor</i> : Tűz a hegyek között — — — — —	„ 60.—	„
<i>Gál László</i> : 57 vers — — — — —	„ 50.—	„
<i>Csépe Imre</i> : Üzen a föld (versek) — — — — —	„	„

KORUNK KÉRDÉSEI

<i>Miljkovics</i> : A kisebbségek helyzete a Szerb Népköz- társaságban — — — — —	„ 6.—	„
<i>Dr. Sztojszavljevics</i> : Kína földje és népe — — — — —	„	„
<i>Dedijer</i> : Kína forradalma — — — — —	„	„

ÉLET ÉS TUDOMÁNY

<i>Zamdovszki</i> : Vitaminok és hormonok — — — — —	„ 9.—	„
<i>Oparin</i> : Az élet keletkezése a földön — — — — —	„ 4.50	„
<i>A. N. Sztudszkij</i> : A szervek és szövetek ujjaalakulásáról		
<i>A. F. Jofe</i> : Az elektromos áram — — — — —		

SZÍNPADUNK

<i>Móricz Zsigmond</i> : A gulyás — Nem pihen a kalapács —	ára 6.—	dinár
<i>Csopics Branko</i> : Pionírok — — — — —	„ 7.—	„
<i>Berthold Brecht</i> : Carrarné puskái — — — — —	„ 7.—	„
<i>Szuhodolszki</i> : Zöld ág — — — — —	„ 6.50	„
<i>Katajev Valentin</i> : Tévedések napja — — — — —	„ 16.50	„
<i>Ive Tyatye</i> : Sorsdöntő lépés — — — — —		
<i>Petár Kocsics</i> : Borz a bíró előtt — <i>Nusics</i> : Analfabéta	„ 12.—	„
<i>Horvát József</i> : Liliomfi — — — — —		
<i>Katajev V.</i> : Hajrá — <i>Cankar L.</i> : Jernej szolgálégény —		
<i>Katajev V.</i> : Szülői ház — — — — —		
<i>Móricz Zsigmond</i> : Sári bíró — — — — —		

IFJÚSÁGI IRODALOM

<i>Marcek Twein</i> : Hucklebery Fin kalandjai — — — — —		
<i>Molnár Ferenc</i> : Pál utcai fiúk — — — — —		
<i>Iljin</i> : Fény az asztalon — — — — —		

A HID BEKÖTÖTT ÉVFOLYAMAI

1946 (X. évfolyam) — — — — —	ára 200.—	dinár
1947 (XI. évfolyam) — — — — —	„ 200.—	„
1948 (XII. évfolyam) — — — — —	„ 200.—	„

HID

KÖNYVEK

EGYÉB KIADVÁNYOK

<i>Lenin:</i> Az államról (II. kiadás) — — — — —	ára 4.— dinár
<i>Iljin:</i> Új világ teremtése — — — — —	„ 28.— „
<i>Gorkij Maxim:</i> Így tanultam én (II. kiadás) — —	„ 5.— „
<i>Szabadságdalok</i> (II. kiadás) — — — — —	„ 25.— „
<i>Lenin:</i> A szakszervezetek szerepe és feladatai az új Gazdasági Politika (NEP) időszakában — —	„ 5.— „
<i>Bozsicsevics:</i> Az Egységes szakszervezetek szerepe és feladatai — — — — —	
<i>Szalaj:</i> Jugoszlávia Egységes szakszervezetei központi tanácsának beszámolója — — — — —	
<i>I. M. Rappaport:</i> A színjátszás ABC-je — — — — —	
<i>G. Glezerman:</i> A marxizmus-leninizmus tanítómesterei a családról és a házasságról — — — — —	
<i>Tito:</i> Jugoszlávia felszabadító harca — — — — —	
<i>Tito:</i> Az új Jugoszlávia építése — — — — —	

TERVGAZDÁLKODÁSUNK ÚTJÁN

<i>Kardely:</i> Mezőgazdasági szövetkezetek a tervgazdaságban	„ 12.50 „
<i>Begovics:</i> Mezőgazdaságunk szocialista átalakításának kérdése — — — — —	

A FÖLD NÉPE KÖNYVEI

1. Sertésenyésztés — — — — —
2. T. D. Liszenko: A biológiai tudomány állásáról —
3. A termelő parasztszövetkezetek könyve
A szövetkezetek alapszabálymintái (sajtó alatt) —

GYERMEKIRODALOM

<i>Csopics Branko:</i> Partizánmesék (II. kiadás) — — —	„ 27.— „
---	----------

A felsorolt könyvek megvásárolhatók minden könyvkereskedésben és megrendelhetőek a:

- »Budučnost« könyvkereskedésnél, Noviszád, Sztaljinova 14.
- »Napredak« könyvkereskedésnél, Szubotica.
- »Narodna Knjižara« könyvkereskedésnél, Pancsevo.

